

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1902

Α Γ Α Π Η

Εἰς τὸν φίλον μου κ. Γ. Μοριάτην.

"Οταν μὲς στήν καρδιά τοῦ ἀγρίου χειμῶνα
μιά ἀνοιξιὰτικη γίνῃ καλωσύνη,
τοῦ βίου μου τὸν σκληρότατον ἀγῶνα
ἓνα ὄραμα εἰρήνης μοῦ ἀπαλύνει.

Μὲς στήν κορφή τῆς θάλασσας, ποῦ μόνα
λίγ' ἀνθρώποινα ἀφροῦ θεῖ νᾶχουν μένῃ,
ἔρχεται, ἰδοὺ! ἡ χρυσόφτερη Ἀλκυόνα
τῇ φωλιά τῶν ἐρώτων της καὶ στήνει.

"Ἐνα ὄνειρο εἰρήνης ὅμοιο κάνω:
νᾶρχονται δυὸ χεράκια, ὦ χέρια! ἐπάνω
στήν καρδιά μου νὰ στήνουν μιὰ φωλιά,
καὶ δὲν λυγίζει, οὐδ' ὅσο ἀπ' τὰ βελούδα
πάκουμπᾶ σ' ἓνα ῥόδο ἢ πεταλούδα,
ἀνάλαφρα, χνουδάτα, μιὰ σταλιά.

Υ Π Ν Ο Σ

"Ελα, ὕπνε, καὶ πάρε με· στήν κλίνη
ποῦ σῶμα καὶ ψυχὴ σοῦ παραδίνω
κάμε, παρηγοριά μου, ν' ἀπαλύγῃ
ὁ μαῦρος πόνος ποῦ σιὰ στήθη κλείνω.

Μες στήν νεκρή ποῦ σοῦ ζητῶ γαλήνη
σάν νά μὲ πῆρε ὁ ἀδελφός σου ἄς γίνω,
κι ἀπ' τῇ ζωῇ ποῦ λαχταρῶ ἄς μοῦ μείνῃ
τόση ὅση ἀνασαίνει σ' ἓναν κρῖνο.

Σ' ἓναν κρῖνο λευκὸ σάν τὸ χαλάζι,
ποῦ ὅταν στὸ νέο-τὸ φῶς παργοχαράζει
ἀναγαλλιᾶζει ὁ οὐρανὸς κ' ἡ γῆ,

Μιά ψυχούλα θάλδῃ τὰ πέταλά του
νάνοίξῃ ἀκροφιλόντας στήν αὐγή,
μ' ἓναν κόμπο δροσιᾶς μὲς στήν καρδιά του.

Θ Α Ν Α Τ Ο Σ

Καλῶς νάλδῃ σάν ἔλδῃ ἡ στερνὴ ὥρα
τὰ μάτια μου γιὰ πάντα νά μοῦ κλείσῃ·
κι ὅποτα νᾶναι, ἢ-τόρα ἢ ἀργήσῃ,
φτάνει νά μὴν ἔλδῃ σάν ἄγρια μπόρα.

Ἄνοιξῃ βέβαια νᾶναι, σάν καὶ τώρα,
κι ἀκόμη μιὰ γλυκιὰ γλυκοῦλα δύση·
ἔτσι νά πάρῃ μιὰ αὔρα νά φυσήσῃ,
καὶ νά πέσῃ ἡ Ψυχούλα ἡ λευκοφόρα

σάν ἄνθος τῆς μηλιάς,—κι ὅπου τὸ βγάλλῃ
ἢ ἄγνῃ νεροσυρμὴ ποῦ ρέει ἀγάλλῃ
σὲ δεινρόκηπους μέσα καὶ βραγιές·

κι ὅσο τὸ πάει κι ὅπου ἀκόμα μείνῃ,
ἀπ' τίς παλιές μονάχα τίς φωνές
νάκούῃ τὸ χαῖρε ποῦ θὰ κλαίῃ ἡ κρήνη.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Σίφνος

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΦΟΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ *

I

«Οὐαί σοι τῷ ἀπογόνῳ».

Εἰς ὅμιλουν ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν πρὸ δέκα ἔτων, θὰ ἦμουν ἠναγκασμένος νὰ ἀρχίσω μὲ μίαν διασάφισιν καὶ ἀπὸ ἓν εἶδος δικαιολογίας. Σήμερον δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην ἀπολογίας τὸ πεδίου τῶν μελετῶν τῆς Βυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας. Κατόπιν πολυειδῶν περὶ ὑπάρξεως ἀγώνων, οἱ ὅποιοι ἐχρειάσθη νὰ διεξαχθοῦν ὀλιγώτερον ἐναντίον ἀνειδημόνων ἢ ἐναντίον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐχθρικῶν γειτονουμένων κλάδων καὶ κυρίως ἐναντίον στενοκάρδου ρωμαντικοῦ κλασικισμοῦ, παρουσιάζεται ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεοελληνικὴ φιλολογία ὡς καλὰ ὀργανωμένη νέα ἐπιστήμη πλησίον τῶν παλαιότερων ἀδελφῶν αὐτῆς κλάδων.

Ἐπισήμως ἀντιπροσωπεύεται μὲ διδασκαλικὰς ἑδρας — δυστυχῶς εἰς τὴν Γερμανίαν μόνον μὲ μίαν —, εὗρεν εἰς πολλὰ εἰδικὰ περιοδικὰ φιλοξενίαν, ἔχει τὸν λόγον εἰς ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ τέλος μὲ τὸ ὑποστηρικτὸν σχέδιον ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἀκαδημιῶν περὶ γενικῆς ἐκδόσεως διὰ κοινῆς συμπράξεως τῶν βυζαντινῶν πηγῶν, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Δὲν χρειάζεται νὰ εἶνε κανεὶς προφήτης, δὲ νὰ προείπῃ ἀπὸ τώρα ἀσφαλῶς ὅτι ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεοελληνικὴ φιλολογία θὰ ἐδραιώσῃ ἔτι μᾶλλον καὶ θὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν της, ὅπως ἡ κατ' ἀρχὰς καθ' ὅμοιον τρόπον δυσμενῶς γενομένη δεκτὴ Ἀρχαιολογία, ὅπως ἡ ρωμανικὴ, ἡ γερμανικὴ ἢ ἡ σλαβικὴ φιλολογία.

Μία σχεδιογραφία τῆς ἀξιοσημειώτου ταχείας ἀναπτύξεως τοῦ νέου τούτου κλάδου τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν θὰ ἐκίνει πολλῶν ἴσως τὸ ἐνδιαφέρον καὶ βεβαίως θὰ παρῇ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν γενικῶν ζωτικῶν συνθηκῶν τῆς ἐπιστήμης σπουδαίως τινὰς παρατηρήσεις, μολονότι παρόμοιαι βιογραφίαι τοῦ

νέου τούτου κλάδου πλεῖσται τελευταίως ἐξεδόθησαν εἰς Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Σουηδίαν. Μόνον ἓν γεγονός ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν μελετῶν μας θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὑποδείξω, ὅπως ἀποτίσω φόρον εὐγνωμοσύνης, τὸν ὁποῖον πάντες πιστεύω οἱ συνάδελφοι ζωηρῶς συμμερίζονται. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σήμερον ἀπὸ τόσον μακρὰν καταφανῆς ὀργάνωσης τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας ὡς ξεχωριστῆς ἐπιστήμης μόλις εἶχεν ἀρχίσει καὶ οἱ περισσότεροι κλασικοὶ φιλόλογοι, ἱστορικοὶ καὶ ἀρχαιολόγοι ἀπείχον δυσπιστοῦντες ἀκόμη ἢ ἀρνούμενοι, διακεκριμένος ἀρχηγὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης εἶχε τὴν διορατικότητα καὶ τὸ θάρρος τῆς πεποιθήσεως νὰ συνηγορήσῃ μὲ σοβαροῦς λόγους διὰ τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως καὶ τὴν ὑψίστην σπουδαιότητα τῆς νέας ἐπιστήμης· ὁ κ. Βιλάμοβιτς Μαίλενδορφ εἰς τὸν πρωτανικὸν λόγον τῆς 1 Ἰουνίου 1902 «περὶ φιλολογίας καὶ σχολικῆς μεταρρυθμίσεως».

Μὲ γενικωτάτην εὐμένειαν ἔγειναν ἀπ' ἀρχῆς δεκταὶ αἱ μελέται ἡμῶν ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἀνατολικῆς, σλαβικῆς καὶ ρωμανικῆς φιλολογίας, διότι καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τούτων ὑπὸ πολλὰς ἐπὶ πρὸς παρομοίους ἀγῶνας ὑπάρξεως εἶχον νὰ διεξαγάγῃσι, ὁποῖους ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεοελληνικὴ φιλολογία.

Σήμερον οἱ ἀρχικοὶ αὐτοὶ ἀγῶνες βεβαίως κατίσχυσαν καὶ ὑπολείπεται πλέον εἰς τὸν νέον κλάδον νὰ ἐξασφαλισθοῦν καὶ ἐξωτερικῶς οἱ ὅροι οἱ ὅποιοι εἶνε ἀναγκαῖοι διὰ τὴν περαιτέρω ἐπωφελεῖ αὐτοῦ ἀνάπτυξιν.

Πρὸ παντὸς τὰ μεγάλα Πανεπιστήμια ὅπως τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βιέννης δὲν θὰ ἠμποροῦν νὰ παραβλέψουν τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἰδίων διδασκαλικῶν ἐδρῶν διὰ τὸν κλάδον τούτον. Περαιτέρω συνέπειαι τούτου εἶνε ὅτι τὸ γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἕως τώρα ἀποκλει-

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίαν τῆς βασιλικῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου, τὴν 15 Νοεμβρίου 1902.

στικῶς εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, θὰ στρέψῃ τέλος ἐπίσης τὴν προσοχὴν του καὶ εἰς τὰ μνημεῖα τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Εἰς τὰς γαλλικὰς σχολὰς τῆς Ρώμης καὶ τῶν Ἀθηνῶν γίνεται τοῦτο πρὸ μακροῦ χρόνου μὲ καλλίστην ἐπιτυχίαν. Καὶ τὸ ρωσσικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἰδρυθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1895, ἀφιερώνει τὴν δρᾶσιν του κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν μεσαιῶνα. Κατάλληλοι δυνάμεις θὰ εὐρεθῶσι βεβαίως καὶ μεταξὺ ἡμῶν ἐάν ποτε ἰδρυθῇ βυζαντινὸν τμῆμα εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἐάν κατ' ἄλλον ἀρμόδιον τρόπον καταστήθῃ δυνατὴ ἡ ἐκδήλωσις τοιαύτης προσπαθείας.

Διὰ τὴν βασιλικὴν βαναρικήν Κυβέρνησιν εἶνε τίτλος δόξης, ἐπανειλημμένως ἐξαρθεὶς καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡ ἰδρυσις τῆς πρώτης καθηγητικῆς ἑδρας διὰ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεοελληνικὴν φιλολογίαν· περαιτέρω ἀκόμη τίτλος δόξης εἶνε ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς διδασκαλίας τῶν συγγενούντων κλάδων, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν καὶ συμπληροῦν ἀλλήλους, τὸ ἔργον τοῦτο συστηματικῶς τελειοῦται. Ἦδη διὰ τῆς ὑπὸ γενναίου αἰσθημάτων ὑπαγορευθείσης ἰδρύσεως τακτικῆς ἑδρας τοῦ κλάδου τούτου, μᾶς διετηρήθη ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ σπουδαιοτέρου παραρτήματος τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, ἥτοι τῆς λατινικῆς φιλολογίας τοῦ μεσαιῶνος, ὅστις παρ' ὀλίγον θὰ ἐγκατέλειπε τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον. Διὰ δὲ τὸ ἄλλο παράρημα, τὴν σλαβικὴν φιλολογίαν, εἶχε ζητηθῇ ἑδρα διὰ τοῦ τελευταίου προὔπολογισμοῦ ἄλλ' ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι κατὰ τὴν προσεχῇ σύνοδον τῶν δύο Βουλῶν αἱ σκέψεις, αἱ ὁποῖαι δὲν κρατοῦσιν ἀκόμη, θὰ κατισχύσωσι καὶ θὰ ἐγκριθῇ ἡ ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν τόσο σπουδαία καὶ πολλὰ ὑποσχομένη καθηγεσία. Οὕτω τὸ Μόναχον θὰ ἀποκτήσῃ ἐν σύνολον τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας φιλολογίας, διὰ τὸ ὁποῖον οὐδὲν ἄλλο Πανεπιστήμιον τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας θὰ δύναται νὰ καυχᾶται.

Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας παρατηρήσεις περὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας, τὰς ὁποίας ἐκ προθέσεως περιώρισα εἰς τινὰς ὑποδείξεις, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ ἀπὸ τὴν τεραστίαν πληθύν τῶν ἀντικειμένων, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται αὕτη, νὰ διαπραγματευθῶ ἐν θέμα. Ἐκλέγω

πρὸς τοῦτο ἐπικαιρότατον διὰ σήμερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐπίσης τοὺς γενικοὺς ζωτικούς ὄρους τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν καὶ φιλολογιών θίγει καὶ διὰ τοῦτο ἔχει γενικὴν καὶ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ κλάδου σημασίαν: τὸ φλέγον ζήτημα τῆς γραφομένης νεοελληνικῆς γλώσσης.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ γραφομένη γλώσσα ἐκτιμᾶται πολὺ ὀλίγον ἀπὸ τινὰς γλωσσολόγους, καὶ θεωρεῖται ὡς προῖον στερομένου ἀξίας πρὸς λεπτοτέρας ἐρεῦνας, καθὼς τεχνητόν. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ὑπάρχει πλάνη. Οὐδεμία φιλολογικὴ γλώσσά ἀξία τοῦ ὀνόματος δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ καθαρὰ τεχνητῶς. Εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τινὰ ἐξάρτησιν μὲ τὴν φυσικὴν γλῶσσαν καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν της, ὅπως τὸ ἀνάπαλιν αὕτη ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν γραφομένην γλῶσσαν.

Ἡ ψυχολογικὴ στιγμὴ, ἡ ὁποία δικαίως ἀναγνωρίζεται ὅτι παῖζει τόσο μὲγα πρόσωπον εἰς τὴν σημερινὴν γλωσσικὴν ἔρευναν, ἔχει τὴν ἐπίδρασίν της καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς γραφομένης γλώσσης. Ἐκ τούτου ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα γραφομένης γλώσσης δὲν ἔχει μόνον φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν γλωσσολογίαν ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, καὶ διὰ ὅλα τὰ γενικὰ καὶ τὰ ζητήματα τῆς ἀρχῆς, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γλωσσικῆς φιλολογίας. Πρόβλημα ὑψίστου ἐνδιαφέροντος πολὺ ὀλίγον πραγματευθὲν εἶνε π. χ. ἡ φιλολογικὴ σχέσις μεταξὺ τῆς φυσικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτὴν φιλολογικῆς γλώσσης, ἡ ἔρευνα τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπαρχούσης διαφορᾶς, ὁ καθορισμὸς τοῦ βαθμοῦ τῆς διαφορᾶς ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν, τοῦ ἀνεκτοῦ εἰσεῖν διὰ μίαν ἀπὸ καθέδρας ὁμιλίαν, διὰ κοινοβουλευτικὰς συζητήσεις κλπ. Διὰ τὴν μελέτην ὅλων τῶν ζητημάτων τούτων, ἡ ὁποία θὰ ἦτο πολὺ διδακτικὴ καὶ διὰ τὴν κρίσιν πολλῶν πραγμάτων τῆς γερμανικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας, ὁ ἐρευνητὴς τῶν γλωσσῶν δὲν εὐρίσκει καλλίτερον θέμα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, ὅπου αἱ προσπάθειαι πρὸς διάπλασιν νέας γραφομένης γλώσσης ὁλονὲν καταβάλλονται καὶ εὐρίσκονται καθαρὰ πρὸ τῶν ὁμμάτων μας εἰς ὅλας τὰς διδακτικωτάτας λεπτομερείας τῶν.

Διαφοραὶ μεταξὺ τῆς λαλουμένης καὶ τῆς γρα-

φομένης γλώσσης ὑπάρχουν πανταχοῦ, ἀλλὰ περιορίζονται εἰς τοὺς πλείστους λαοὺς κατ' οὐσίαν εἰς ζητήματα ὕφους καὶ συντάξεως, εἰς λεπτομερείας τῆς τεχνολογίας καὶ τοῦ λεξιλογίου καὶ δὲν φθάνουν μέχρι σημείου ἐντεταμένης ὀξύτητος, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ βαθεὶα καὶ ἀνυπέροβλητος ἄβυσσος. Κατὰ τοῦτο ἡ νεοελληνικὴ γλώσσα μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καταλαμβάνει ὅλως ἰδιόρρυθμον θέσιν.

Ὅστις ποτὲ ἔλαβεν εἰς χεῖρας κανὲν νεοελληνικὸν βιβλίον, ἑλληνικὴν ἐφημερίδα, δικαστικὸν ἢ ἄλλο ἐπίσημον ἔγγραφον ἢ ἔστω καὶ τὴν διαφήμισιν κανενὸς καπνεμπορίου, θὰ ἐξεπλάγῃ βέβαια ἀπὸ τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῆς γλώσσης τῶν ἐγγράφων τούτων μὲ τὴν διδασκομένην εἰς τὰ σχολεῖα καὶ μὴ ἐντελῶς ἴσως ἔτι ὠχρίασαν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, π. χ. μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ καλοῦ Ξενοφάντος. Ὅχι μόνον τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ λέξεις ἀλλὰ καὶ οἱ γράμματικοὶ τύποι καθ' ὅλα συμφωνοῦν. Ἐὰν παραβλέψῃ νέα τινὰ μόρια καὶ ξένους τινὲς λέξεις, ὁ ἐπιπόλαιος παρατηρητὴς οὐδὲν σχεδὸν εὐρίσκει εἰς τὴν ὁργανικὴν κατάστασιν τῆς γλώσσης ταύτης, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ φαίνεται ὡς καλὸν καὶ γνήσιον ἀρχαιοελληνικόν.

Δὲν χρειάζεται ὅμως νὰ ἔχῃ κανεὶς εἰδικὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν διὰ νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἐνταῦθα δὲν δύναται ὅλα νὰ ἔχωσιν ὁρθῶς. Καὶ ἡ ἐλαχίστη πείρα τῆς γλωσσικῆς ἱστορίας, τὴν ὁποῖαν καθεὶς ἀποκτᾷ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδείσεως, π. χ. διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς γαλλικῆς ἢ ἰταλικῆς μὲ τὴν λατινικὴν ἢ τῆς νέας ἀνωτέρας γερμανικῆς μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄσματος τῶν Νιβελούνγκων, εἶνε ἀρκετὴ διὰ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς ὅτι παρὰ τὰς ἀκαταπαύστους καὶ βαθεῖας μεταβολὰς εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται αἱ ἄλλαι ἀνθρώπιναι γλώσσαι, εἶνε ἀδύνατον ἡ ἐκλεκτὴ γλώσσα λαοῦ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς διαφέροντος, νὰ δυνηθῇ νὰ διατηρηθῇ ἀλώβητος ἐπὶ πολλὰς χιλιετηρίδας παρὰ τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου.

Καὶ ὁ μὴ εἰδήμων ἔτι καταλήγει εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ παρὰ τὴν μεγάλην ἡλικίαν της τόσο καλὰ διατηρουμένη γλώσσα αὕτη, δὲν εἶνε ἔμψυχον ὃν συγκείμενον ἀπὸ σάρκα καὶ αἷμα μὲ μυϊκὴν ἰσχὴν καὶ νεῦρα ἀλλὰ νεκρὸν ἢ ἡμίνεκρον, συντηρούμενον μὲ τεχνητὰ μέσα, ψιμυθιωμένον καὶ παραγεμισμένον σῶμα, ὡς εἶδος μούμιας. Ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως εἰκασία αὕτη ἐπιτυροῦται διὰ πλησιεστέρας ἐξετάσεως τῶν σχέσεων τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Ἡ τόσο

ἀρχαιοφανὴς γραφομένη γλώσσα εἶνε πράγματι κατὰ μέγα μέρος τεχνητὸν προῖον. Ἡ ἀληθὴς ζωντανὴ γλώσσα, τὴν ὁποῖαν οἱ Ἕλληνες ὀφῶσι μὲ τὸ μητρικὸν γάλα καὶ τὴν ὁποῖαν πάντες οἱ ὑψηλὰ καὶ χαμηλὰ, μορφωμένοι καὶ ἀμόρφωτοι εἰς τὰς καθημερινὰς συναναστροφὰς τῶν μεταχειρίζονται, ἀπέχει ἀπὸ τῆς κρατούσης γραφομένης γλώσσης ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν. Ἡ διαφορὰ εἶνε τόσο μεγάλη, ὥστε δύο ἄνθρωποι ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας μόνον τὴν πρώτην καὶ ὁ ἄλλος μόνον τὴν τελευταίαν γνωρίζει, παραμένουν ὡς ἐντελῶς ξένοι μεταξύ τῶν καὶ περὶ πολλῶν πραγμάτων δὲν ἠμποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν. Διὰ νὰ δώσω σαφεῖς παραστάσεις τῆς καταστάσεως ταύτης θὰ ἀναφέρω συγκεκριμένα τινὰ παραδείγματα.

Ἡ φράσις «Φέρετέ μου νερό, κρασί καὶ ψωμί εἰς τὸ σπίτι» — φράσις τὴν ὁποῖαν βέβαια δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπικρίνῃ ὅτι περιέχει σπανίας καὶ ἐκ κακῆς προθέσεως ἐκλεγείσας λέξεις — λέγεται εἰς τὴν καθομιλουμένην, καὶ τὸνίζω εἰς τὴν καθομιλουμένην ἐπίσης τῶν μορφωμένων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς σφαίρας, ἀκριβῶς ὡς ἑξῆς: Φέρετε μου νερό, κρασί καὶ ψωμί 'ς τὸ σπίτι. Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν ἡ αὕτη φράσις λέγεται: Φέρετέ (ἢ ἔτι μᾶλλον καθαρολογικώτερον: Ἐνέγκατέ) μοι ὕδωρ, οἶνον καὶ ἄρτον εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐχομεν λοιπὸν — παραβλεπομένων μικρῶν διαφορῶν — τέσσαρας, ἐὰν μάλιστα θελήσῃ τις νὰ θέσῃ ὡς βάσιν τῆς γραφομένης ἀνωτέρον τι σχῆμα, πέντε, ἐντελῶς διαφόρους λέξεις καὶ μάλιστα ἡ διαφορὰ δὲν στηρίζεται εἰς φωνητικὰς τινὰς μεταβολὰς ἢ εἰς τὴν προσθήκην νέας τινὸς καταλήξεως, ὅπως διαφέρει π. χ. τὸ Uomo πρὸς τὸ homo τὸ coltello πρὸς τὸ culter, ἀλλ' ἐπὶ μεταβολῆς αὐτῶν τῶν ριζῶν. Πᾶς ἀμερόληπτος κριτὴς θὰ κατανοήσῃ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω παρατήρησις περὶ ἐλλείψεως ἀμοιβαίας κατανοήσεως ἐνταῦθα ἀληθῶς ἐφαρμόζεται. Πόσον μεγάλη εἶνε ἡ διαφορὰ θὰ κατανοήσῃ τις βαθύτερον ἐὰν τὴν ἰδίαν φράσιν συγκρίνῃ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν: Portate mihi aquam vinum et panem in domum. — Portate mi acqua, vino e pane nella casa. Ἐνταῦθα μόνον ἡ λέξις οἰκία διαφέρει. Εἰς τὰς ἄλλας συμφωνεῖ ἡ ρίζα καὶ ἐνίοτε ὁ τύπος. Ἀλλὰ τινὰ παραδείγματα ἀπὸ τὸ λεξιλόγιον θὰ συμπληρώσωσι τὰ ἀνωτέρω. Τὸ μαντίλι καλεῖται εἰς μὲν τὴν φυσικὴν γλῶσσαν μαντίλι, εἰς τὴν καθαρεύουσαν ρινόμακτρον.

Οὕτω ἀντιτίθενται αἱ λέξεις: μῦτη-ρίς, αὐτί-οὺς, δόντι-οδούς, χέρι-χείρ, ποδάρι-πούς, ὑποκάμισον-χιτών, καπέλλο-πίλος, βρακί-ἀναξυρίς, πόρτα-θύρα, παπούτσι-ὑπόδημα.

Αἱ τεχνητῶς ἀναζωογονούμεναι ἀρχαῖαι λέξεις ὡς ἀναπληρώματα διὰ μὴ κλασικοῦς νεοσχηματισμούς, δὲν εἶνε τὸ χεῖριστον. Ὁ λεξιλογικὸς ἀρχαϊσμός ἐλάχιστος καθ' ἑαυτὸν δύναται νὰ ἐπιδράσῃ τὴν ἐσωτέραν ὑπόστασιν τῆς γλώσσας. Δανειαὶ λέξεις εἴτε λαμβάνονται ἀπὸ ξένην ἀρχαίαν ἢ σύγχρονον γλῶσσαν ἢ ἀπὸ προηγουμένην χρονικὴν περίοδον τῆς ἰδίας γλώσσας, εὐκόλως γίνονται ὑποφερταὶ καὶ συγχωνεύονται ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας μετὰ τὴν δανειζομένην γλῶσσαν, ἐὰν μόνον δύναται νὰ προσαρμολογῇ πρὸς ταύτην φωνητικῶς καὶ μορφολογικῶς. Ἀλλ' ὁ φυσικὸς οὗτος ὅρος δὲν πραγματοποιεῖται ὑπὸ τῶν νεοελλήνων γλωσσοτεχνῶν. Δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ἀρχαίων ριζῶν ἀλλὰ καὶ παραλαμβάνουν ἐπίσης τοὺς ἰδιωτισμούς τῆς ἀρχαίας φθογγολογίας καὶ ἑτυμολογίας. Ὅχι μόνον αἱ τεχνητῶς εἰσαχθεῖσαι λέξεις ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον λεξιλόγιον παρουσιάζονται κατὰ τοὺς ἀρχαίους φωνητικούς καὶ τυπικούς κανόνες, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπάρχουσαι εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν ἀρχαῖαι λέξεις ἢ ρίζαι λέξεων τροποποιῶνται φωνητικῶς κατὰ τοὺς ἀρχαίους κανόνες καὶ πιέζονται διὰ νὰ ὑπαχθῶν κατὰ τὴν κλίσιν καὶ τὴν συζυγίαν εἰς τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς. Ὅμοιοι ὅπως εἰς τὸ λεξιλόγιον εἶνε αἱ διαφοραὶ εἰς τὴν φωνηεντολογία καὶ τὸ ἑτυμολογικὸν καὶ εἰς τὴν σύνταξιν. Ἐπὶ τούτων δὲν θέλω νὰ εἰσέλθω ἐνταῦθα βαθύτερον.

Καὶ τώρα πῶς ἀναλογεῖ ἡ φυσικὴ γλῶσσα πρὸς τὴν φιλολογικὴν παραγωγὴν; Ἐὰν ὅλα ὅσα ἐξεδόθησαν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἰς νεοελληνικὴν γλῶσσαν βιβλία, φυλλάδια, περιοδικά, ἐφημερίδες κ.τ.λ. ἡδυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὸν ὅγκον αὐτῶν νὰ ὑπολογίσωμεν, θὰ εὐρίσκομεν ὅτι τὰ συνταχθέντα εἰς τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν ἀποτελοῦσι τὴν τεράστιαν πλειονότητα, ἴσως, διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν γενικῶς μετὰ στρογγυλὸν ἀριθμὸν, ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰ 99 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ὅλων τῶν δημοσιευθέντων. Παρὰ τὸν ἐπιβλητικὸν τοῦτον ὅγκον εὐρίσκεται μηδαμινὴ μειονότης δημοσιευμάτων γραμμένων εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν συχνὰ χρωματισμένων μετὰ ἴδιον ἰδίωμα. Ταῦτα κυρίως εἶνε αἱ εὐτυχῶς πολυάριθμοι ἂν καὶ ἐλλιπεῖς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν γλωσσικῶν ἰδιοτήτων ἐκδόσεις τῶν προϊόντων αὐτοῦ τοῦ λαοῦ,

τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, παραμυθιῶν, παροιμιῶν κ.τ.λ. ὕστερον μέρος τῶν ποιημάτων γνωστῶν συγγραφέων, διηγημάτων καὶ θεατρικῶν ἔργων, τέλος τὰ σατυρικά φύλλα — καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς φυσικῆς γλώσσας ὑπὸ τὴν καλὴν ὅπως καὶ ὑπὸ τὴν κακὴν ἔννοιαν εἶνε χαρακτηριστικόν — εἶνε γραμμένα εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Μόλις τελευταίως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰσχυρᾶς μεταρρυθμιστικῆς τύσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐπανέλθω, ἡ φιλολογικὴ ἀξία τῆς λαϊκῆς γλώσσας ἔλαβε μεγάλην ἐπίτασιν.

Ὅπως εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ φιλολογία τῆς φυσικῆς γλώσσας ποσοτικῶς ὕστερεῖ πολὺ τῆς τεχνητῆς γλώσσας, ἐπίσης βέβαιον εἶνε ὅτι ποιοτικῶς πολὺ ὑπερτερεῖ ταύτην. Διότι εἰς ἐκείνην ἀνήκει σχεδὸν πᾶν ὅτι ἐκ τῆς ὥραιας νεοελληνικῆς φιλολογίας ἡμπορεῖ νὰ ὑποστῇ αὐστηροτέραν κρίσιν ὅπως τὰ ἀπαράμυλλα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ Γκαίτε δι' αὐτὰ τὸσον συχνὰ ἐγκωμιαζόμενα δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ποιήματα ἐνὸς Σολωμοῦ, π.χ. ὁ περίφημος Ὕμνος τοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, ἐνὸς Βαλαωρίτου, ἐνὸς Παράσχου καὶ ἄλλων. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ἐξασφαλίζει μίαν θεοσῦλαν ἔστω καὶ μετριωτάτην εἰς τὴν παγκόσμιον φιλολογίαν καὶ τὸ ὅποιον ὡς γνήσιον ἔργον τέχνης δι' αὐτὸν τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἔχει ὑψίστην σπουδαιότητα, δὲν εἶνε ὁ ὅγκος τῶν καθ' ὅλους τοὺς κανόνες τῆς ἀρχαίας Γραμματικῆς καὶ τῶν ἐκλεκτωτάτων μέσων τοῦ ἀρχαίου λεξιλογίου ἐπεξεργασμένων προϊόντων τῆς τεχνητῆς γλώσσας, ἀλλ' αἱ ὀλίγαι χωρὶς ἀξιώσεις ποιήσεις εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν. Τὸ ἀναμφισβήτητον τοῦτο γεγονὸς μόνον δικαιολογεῖ τὴν σοβαρωτάτην ἐκτίμησιν τοῦ γλωσσικοῦ τούτου τύπου.

Ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία ἔχει ἐπομένως ὑπὸ τυπικὴν ἔποψιν διπλοῦν πρόσωπον, τὸ ἐν ὧς θεατρικὴν μορφήν, μετὰ προσωπεῖον, περνοῦσαν καὶ ἄλλα παλαιὰ καὶ ψευδῆ στολίσματα, καὶ τὸ ἄλλο ὡς μορφήν ἀνθρώπου τοῦ σημερινοῦ λαοῦ ἀπεριποίητου, μετὰ φρουστὰν ἢ βράκαν. Ἡ φιλολογία αὕτη εἶνε ὑπὸ τὴν αὐστηροτάτην ἔννοιαν τῆς λέξεως δίγλωσσος καὶ δύναται κατὰ τὸ τυπικὸν τοῦτο κριτήριον νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο ομάδας: τὴν φιλολογίαν τῆς τεχνητῆς γλώσσας, ἢ ὡς οἱ Ἕλληνες μετὰ παράδοξον σύγχυσιν ἀντιλήψεως ἀποκαλοῦσι, «καθαρεύουσαν» καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς λαϊκῆς γλώσσας. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων γλωσσικῶν

τύπων εἶνε τὸσον βαθεῖα ὥστε δὲν δύναται τις νὰ εὕρῃ ἄλλο ἀνάλογον εἰς ἄλλην τινὰ εὐρωπαϊκὴν φιλολογίαν. Τὴν κυριαρχίαν, σχεδὸν τὴν παντοκρατορίαν κατέχει ἡ τεχνητὴ, ἐπιτηδευμένη, μισοπεθαμένη, μουμισειδὴς «καθαρεύουσα» καὶ πλησίον αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ πρὸς τὸ παρὸν ἀκόμη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπισήμους ἀρχὰς καταπιεσμένη, ἢ ἀπὸ τὸ μέγιστον μέρος τῶν μορφωμένων περιφρονημένη δημώδης γλῶσσα. Πῶς περιήλθον τὰ πράγματα εἰς τοιαύτην ἀφύσικην καὶ ἀναμφισβητήτως νοσηρὰν κατάστασιν; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς γραφομένης γλώσσας καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διότι τὸ δικέφαλον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας δὲν ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὴν αὐθαίρεσιν συγγραφέων τινῶν ἀλλ' ἐπῆλθεν ἀπὸ ἐν εἶδος ἀνάγκης.

Ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς αἰτικῆς φιλολογίας ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χ. ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πάσης φυλῆς ἐνιαία γραφομένη γλῶσσα, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς αἰτικῆς. Ἡ φιλολογικὴ αὕτη γενικὴ γλῶσσα (κοινὴ) παρέμεινε ἐν συνόλῳ σταθερά· ἐπεκράτησε μετὰ παντοίας ταλαντεύσεις καθ' ὅλην τὴν ρωμαϊκὴν καὶ βυζαντινὴν περίοδον καὶ μετὰ ἡλλωμένην καὶ πρὸς μορφήν διετηρήθη καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ὅλος διόλου διαφόρος ἀνεπτύχθη ἡ φυσικὴ γλῶσσα. Καὶ πρῶτον βεβαίως ἡ εἰκὼν εἶνε ὁμοία, ὅπως καὶ εἰς τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν. Αἱ ἀρχαῖαι διάλεκτοι περιορίζονται καὶ ἀντικαθίστῶνται ἀπὸ ἀρκετὰ ἐνιαίαν λαλουμένην γλῶσσαν, ἡ ὁποία βαθμιαίως ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις ἐξαπλοῦται εἰς τὰς πλείστας ἑλληνικὰς περιοχάς. Ἀλλ' ἡ φυσικὴ αὕτη κοινὴ μετεβάλλετο ἀκαταπαύστως κατ' ἐμφύτους νόμους καὶ οὕτω ἀπεμακρύνθη τῆς ἀτονισάσης φιλολογικῆς κοινῆς. Τὸ χάσμα ἐμεγεθύνετο ἕκαστον αἰῶνα καὶ οὕτω προέκυψε διγλωσσία, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἡγνοεῖτο καὶ κατὰ τὰς δυνάμεις ἔμενε σκεπασμένη, ἀλλὰ τέλος ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐπιτακτικῇ καὶ ἀναμφισβήτητος.

Ἡ φιλολογικὴ κοινὴ γλῶσσα ὁμοιάζει μετὰ ποταμὸν νωθρὰ ρέοντα εἰς τεχνητῶς διεσκευασμένην κοίτην, τοῦ ὁποίου τὸ ρεῦμα σπανίως μόνον δι' ἀσθενῶν συμβολῶν ζωογονεῖται, βαθμῶν δὲν τελματοῦται καὶ ἀπολήγει εἰς σῆψιν. Ἡ γλῶσσα κοινὴ ἀπεναντίας ὁμοιάζει πρὸς ἄγριον ἀλλὰ σφριγηλὸν ὄρειον ποταμὸν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἰδίαν ὀρεμὴν ἀνοίγει τὸν δρόμον τοῦ

εἰς βουνὰ καὶ πεδιάδας καὶ ἀπομακρύνεται ὁλονὲν περισσότερον ἀπὸ τὸν κανονικὸν ποταμὸν τοῦ ὁποίου αἱ πηγαὶ γειτονεύουν μετὰ τὰς ἰδικὰς ἐκεῖνου. Διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν χωρὶς εἰκόνας: Ἡ ἔκφρασις τῶν λογισμῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι σήμερον προσκρούει εἰς νοσηρὸν δυαδισμόν, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ὠξύνετο. Πῶς ἐπηκολούθησεν ἡ ἐξέλιξις τοῦ σχίσματος τούτου, δυνάμεθα ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ ἀπὸ γενικοῦς συλλογισμοὺς νὰ συμπεράνωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει γεγονότων, ἰδίως ἀπὸ ἐπιγραφῶν, παπύρους καὶ φιλολογικὰ τινὰ ἔργα, ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα νὰ παρακολουθήσωμεν.

Εἰς μεγαλείτερα ἔργα μόνον κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἐμφανίζεται ἡ φυσικὴ γλῶσσα ἡ ὁποία τώρα εὐρίσκεται εἰς φανεράν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν φιλολογικὴν κοινήν.

Ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἐνηλικιότητος τῆς νεοσχηματίστου γλώσσας ἐπηκολούθησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τὴν ἀποστεωθεῖσαν καὶ ἀποθαμένην λατινικὴν μορφήν ἐξεπήδησαν σφριγηλαὶ αἱ ἐθνικαὶ γλῶσσαι.

Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς ἀτυχεῖς ἀποπειράς μανθάνουν βαθμιαίως οἱ Ἕλληνες τὸ ἀδέξιον ὄργανον τῆς νέας γλώσσας νὰ χειρίζονται ἐπιδεξίως. Τώρα ἀναλαμβάνει πάλιν τὸ ἀτομικὸν ὕψος, τὸ τὸσον παρημελημένον εἰς τὴν βυζαντινὴν φιλολογίαν. Εὐρίσκομεν ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ παραβληθῶν μετὰ τὰ καλὰ ἔργα τῆς Δύσεως. Ἐννοῶ ἔργα ὅπως τὸ ρομαντικὸν μυθικὸν ἔπος τοῦ «Βελθάνδρου καὶ τῆς Χρυσάντσας», τὰ καλούμενα ρόδια ἐρωτικὰ τραγούδια καὶ τὰ πολυάριθμα προῖκα τῆς Κρητικῆς ποιήσεως: τὸ ρομαντικὸν ἔπος τοῦ Ἐρωτοκρίτου, δράματα ὡς ἡ Ἐρωφίλη καὶ ποιήματα μετὰ μικτὸν περιεχόμενον. Καὶ ὁ πεζὸς λόγος ἀκόμη χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν νέον τύπον κατ' ἀρχὰς ἀληθῶς μετὰ μικροτέραν ἐπιτυχίαν, ὅπως π.χ. εἰς τὰ Κυπριακὰ Χρονικά, εἰς παραφράσεις παλαιότερων ἔργων κ.τ.λ. Οἱ γόνιμοι σπόροι μιᾶς ἀληθῶς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ φιλολογικῆς γλώσσας ἔπασαν οὕτω εἰς πραγματικῶς εὐφορον ἔδαφος. Τὴν ἀνθισιν τῆς πλουσίας σπορᾶς παρεμπόδισεν ἡ φοβερὰ λαίλαψ, ἡ ὁποία, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, πᾶσαν τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ πάντα τὸν ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς ἰδέας βασιζόμενον πολιτισμὸν εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν

Ευρώπην, συνέτριψεν ἡ ὁσμανικὴ ἐπιδρομή. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ μεγάλη βλάβη, τὴν ὁποίαν ἡ ἡμισέληνος ἐπέφερεν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

Τόσον μελαγχολικὰ παρουσιάζετο ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλῶσσα, ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν ἕως τότε ἀπλῶς καὶ μόνον ὕλικὴν καὶ στερημένην ἱστορίας ὑπαρξὶν τοῦ καταπιεζομένου λαοῦ μετεδόθη ζωὴ καὶ κίνησις. Δύο παράγοντες ἐπέφερον τοῦτο: Ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῶν φώτων τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἡ ὕλικὴ εὐεξία τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν καταστάντα ἡπιώτερον ζυγὸν τῶν Τούρκων. Μεγίστης σημασίας δι' ἀμφοτέρους ὑπῆρξαν οἱ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐμπόρων ἰδρυθέντες ἀποικισμοὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἰδίως εἰς Αὐστρίαν, Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν, οἱ ὅποιοι διετήρουν μὲ τοὺς ὁμογενεῖς τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἄλλας σχέσεις. Δι' αὐτῶν ἀπέκτησαν οἱ Ἕλληνες τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς βίον λεπτότερον. Ἐκτὸς τούτου αἱ ἀποικίαι ὑπῆρξαν οἱ φυσικοὶ μεσάζοντες τῆς ἐν τῇ Δύσει μορφώσεως. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἐξεδηλώθη ἡ ἀφύπνισις νέας πνευματικῆς ζωῆς, ἰδίως διὰ τῆς συστάσεως καλῶς ἐφωδιασμένων Σχολῶν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μικρὰν ἀλλ' εὐημεροῦσαν τότε νῆσον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὴν Πάτμον, ἰδρῦθη ἐν εἶδος γυμνασίον, τοῦ ὁποῖον σήμερον ὁ πονετικὸς ξένος μόνον τὰ ἐρεῖπια ἡμπορεῖ νὰ θαυμάσῃ.

Μέγα καί, ὅπως ἔμελλε νὰ ἀποδειχθῇ βραδύτερον, ἀπαίσιον μειονέκτημα ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἀναγέννησιν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ ἡμιβαρβάρου καταστάσεως εἰς ὕλικὸς λεπτότερον καὶ πνευματικῶς ὑψηλότερον βίον ἐπηκολούθησε πάρα πολὺ ἀποτόμως. Ἡ ζημία κατὰ τὸ περιεχόμενον ἡδύνατο ἴσως μὲ τὸν καιρὸν νὰ ὑπερνικηθῇ, ὅπως ἐπιτυχῶς συνέβη εἰς ἄλλους ἐπίσης λαοὺς νὰ μετουσιώσωσιν ἀκινδύνως μεγάλην ποσότητα δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπετέλει πρόσκομμα τῆς αἰφνιδίας μεταβάσεως, ὑπῆρξεν ἡ ἔλλειψις καταλλήλου γραφομένης γλώσσης πρὸς μετάγγισιν τῆς νέας μορφώσεως.

Εἰς τοὺς ρωμανικοὺς καὶ γερμανικοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως ὁ νέος πολιτισμὸς ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος, δηλαδή — καὶ τοῦτο βεβαίως δὲν εἶνε τυχαία σύμπτωσις — ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐθνικῶν γλωσσῶν, προηγουμένη ὅλως βαθμιαίως μὲ τὴν ὁργανικὴν ἀνάπτυξιν δι' ἐπιμό-

χθου ἐργασίας πολλῶν γενεῶν, ὑπὸ πολυειδεῖς ἀγῶνας, κατ' ἑλληνοχίαν ὅμως, ἡ ὁποία οὐδέποτε σοβαρῶς διεκόπη. Ἐνταῦθα ὁ πολιτισμὸς καὶ ὁ γλωσσικὸς τύπος ἠῤῥξισαν ἀδελφικὰ μαζῇ καὶ τώρα ἀμοιβαίως ὁλονέν πλουτίζονται καὶ ἐνισχύονται. Διὰ τῆς φυσικῆς αὐτῆς παραλλήλου ἀναπτύξεως ἀπέβησαν αἱ ἐθνικαὶ γλῶσσαι ἱκανώτατα μέσα ἐκφράσεως τῆς ἐκάστοτε πολιτικῆς καταστάσεως. Καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐδρίσκομεν ὁμοίαν ἐπίσης προπαρασκευὴν διὰ νέαν περίοδον πολιτισμοῦ ὅπως εἰς τὴν Δύσιν, τὴν μεγάλην κλασικὴν ἀναγέννησιν τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ἀλλ' ὅτι ἐνταῦθα ἐδημιουργήθη δὲν ἀπέβη πρὸς ὄφελος αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ τῆς Δύσεως, ἡ ὁποία φιλοξένως ἐδέχθη τοὺς φεύγοντας πρὸ τῆς ὁσμανικῆς πλημμύρας Ἕλληνας λογίους μὲ τὰ πολῦτιμα χειρόγραφα τῶν. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολὴν ἡ μία χώρα ἐπιπτε μετὰ τὴν ἄλλην ὑπὸ τὴν φοβεράν κυριαρχίαν τῶν αἰσίων βαρβάρων καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς χώρας ταχέως ἐβασίλευσεν ἡ σιγὴ τοῦ κοιμητηρίου.

Ἀλλ' αἴφνης κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐρρίφθη ἡ ἀκτίς τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δυτικῆς Ευρώπης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀφωσιώθησαν νὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τῶν τοὺς πλουσίους θησαυροὺς τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς ὡραίας φιλολογίας τῆς Δύσεως καὶ διὰ τούτων νὰ προετοιμάσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξένου ζυγοῦ.

Τόσων εὐγενῶν καὶ λεπτὰ μορφωμένων ἀνδρῶν ὅπως ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Κοραΐς, ὁ Κοδρικᾶς, ὁ Κούμας κ. ἄ. θὰ ἐρραγίζετο ἡ καρδιά ὅταν κατὰ τὴν ἐπιχειρήσιν τῶν ταύτην ἐπανελημμένως ἐγίνετο αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψις τῆς σπουδαιοτάτης προϋποθέσεως διὰ τὴν κατάλληλον ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους τῶν, μιᾶς εὐλήπτου βαθμιαίως τελειοποιηθείσης γραφομένης γλώσσης. Ἀφοῦ αἱ ἀπόπειραι, αἱ ἐπιτυχούσαι ἰδίᾳ εἰς Κρήτην, πρὸς δημιουργίαν δημώδους φιλολογικῆς γλώσσης ἐνεταφιάσθησαν μὲ τὸν ὁσμανικὸν κατακλυσμὸν, ἀπέμεινε πλέον ἡ κυρίως τοὺς σκοποὺς τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξυπηρετοῦσα ἀποστεωμένη κατ' οὐσίαν ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ὡφειλον νὰ προσαρμοσθῶν εἰς αὐτὴν ἡ ἐξακολουθοῦντες τὴν Κρητικὴν παράδοσιν νὰ ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν; Τὸ δυσχερὲς τοῦτο πρόβλημα ἀντιμετώπισαν οἱ ἄνδρες οἱ κληθέντες νὰ δωρήσουν εἰς τὸν λαὸν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ τῶν

λεπτοτέρων ἡθῶν. Ἡ φυσικὴ γλῶσσα εἶχε τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι ἦτο καταληπτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀμορφώτους, ἡ ἀδυναμία τῆς ἡτο ἑλληπὴς διὰπλάσις τῆς πρὸς φιλολογικοὺς σκοποὺς καὶ ἰδίως ἡ πτωχεία τῆς εἰς ἐκφράσεις ἐπιστημονικῶν ἐννοιῶν. Πολλὰ τῶν λέξεων αὐτῆς καὶ τῶν τύπων τῆς ἀκόμη θὰ ἐφαίνοντο χονδροειδεῖς καὶ χυδαῖοι εἰς τὴν αἴσθησιν τῶν μορφωμένων τῶν ἐξοικειωμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Μὲ τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν ἠκολούθει ἀκριβῶς τὸ ἀνάπαλιν. Πάντοτε, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους, εἶχε χρησιμοποιοθῇ φιλολογικῶς καὶ εἶχεν ἀποκτήσῃ διὰ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τριῶν ἡμισυ χιλιετηρίδων ἐπιβλητικὸν θησαυρὸν λέξεων ἂν καὶ ἐν μέρει ἐντελῶς μουχλιασμένων ἀλλὰ δυνάμενον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν νὰ συμπληρωθῇ ἀπὸ τὴν ἀκένωτον ἀποθήκην τῆς ἀρχαιοελληνικῆς φιλολογίας.

Εἰς τὴν νέαν γενεάν ἡ γλῶσσα αὐτὴ κατενοεῖτο ὕστερον ἀπὸ ἐπιμόχθους μελέτας καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἄμεσον συνάφειαν μὲ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν. Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦτο, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ἀντίληψίν μας βαρύνει περισσότερο παντὸς ἄλλου, δὲν φαίνεται ὅτι συνηθίζοντο κατὰ βάθος οἱ ἄνδρες εἰς τοὺς ὁποίους ἐναπέκειτο νὰ ἀποφασίσουν. Ἦσαν ἄνευ ἐξαίρεσεως λόγιοι καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ γλῶσσα ἦτο διὰ μακροχρονίων μελετῶν εὐχερὴς ὥς εἶδος τεχνητῆς μητρικῆς γλώσσης. Οὕτω φαίνεται ἐντελῶς φυσικὸν ὅτι κατ' ἀρχὴν ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς τεχνητῆς γλώσσης. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἐξαρθῇ πρὸς τιμὴν τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν ὅτι δὲν ἠροκύντο μὲ τὸ ἐκ παραδόσεως σχολικὸν ἰδίωμα ἀλλὰ ἐπροσπάθουν νὰ προσαρμόσουν τὴν γραφομένην πρὸς τὰς νέας ἀνωτέρας ἀνάγκας. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεμίχθη εἰς τοῦτο ὁ μέγας Χιώτης Ἀδαμάντιος Κοραΐς ὁ ὁποῖος ὄχι ἁδίκα ἀπεκλήθη ὁ «νεοεὐλὴν Λέσσιγγ». Ἐπροσπάθει νὰ προσεγγίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο τὴν γραφομένην γλῶσσαν πρὸς τὴν φυσικὴν καὶ ἀφιέρωνεν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ φιλόστοργον προσοχήν.

Ἄλλοι, ὅπως ὁ Κούμας καὶ ὁ Κοδρικᾶς, ἀπηξίωναν τὴν συγκατάβασιν αὐτὴν πρὸς τὸν λαὸν καὶ διεκήρυτταν θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸ δυνατόν τῆς στενῆς προσαρμογῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γραμματικὴν. Δυστυχῶς τὸ ριζοσπαστικὸν τοῦτο κόμμα κατίσχυσε τῆς ὑπὸ τοῦ Κοραΐ ἀντιπροσωπευομένης μέ-

σης ὁδοῦ. Ἀναντιρρήτως ἐπέδρασεν εἰς τοῦτο το γεγονός, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη συνέπεσεν εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Δύσιν εἶχε περιέλθει εἰς ἀνθισιν ὁ μονομερὴς κλασσικισμός, ἡ τυφλὴ ὑπερτίμησις τῆς ἀρχαιότητος ἡ ὁποία βεβαίως πολὺ ἤρρεσεν εἰς τοὺς φιλοδόξους ἀπογόνους τῆς ἀρχαίας φυλῆς τῶν γιγάντων.

Οὕτω διὰ τοὺς Ἕλληνας ἡ ρῆσις «οὐαὶ σοὶ τῷ ἀπογόνῳ» ὁδυνήρως ἐπηλήθευσεν. Ἡ ἀγάπη τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἡ ὁποία διὰ τὴν δυτικὴν Ευρώπην ἔφερε τόσον λαμπροὺς καρπούς, κατ' ἀξιοσημείωτον σύμπτωσιν ἀπέβη δι' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας κατάρρα. Ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς τόσον τυφλῶς ὥς τοὺς γνησίους ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὥστε μὲ τὴν παρήγορον θέαν τῶν τεραστίων γλωσσικῶν μέσων τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἔμεναν πληρέστατα ἱκανοποιημένοι, χωρὶς νὰ θέλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ἀνάγκην ἡ καὶ τὸ δυνατόν μιᾶς ριζικωτέρας νέας δημιουργίας. Ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἐξέγερσις, ἡ προλαβοῦσα τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἐκδήλωσιν κατὰ τὸν μακροχρόνιον, τόσον πλούσιον εἰς ἡρωϊκὰ κατορθώματα καὶ εὐγενεῖς θυσίας, ὅπως καὶ εἰς γελοῖα πράγματα καὶ μικροπρεπῇ ἐγωϊσμὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐτῶν 1821 - 1828, ἡ ἰδρυσις χριστιανικοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ πᾶσα φυσικὴ συνέπεια τούτου, ἡ εἰσαγωγὴ κανονικοῦ σχολικοῦ ὁργανισμοῦ κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ὑποδείγματα, ἡ ἐξάπλωσις ὑψηλοτέρας μορφώσεως, ἡ καταπτοῦσα σχεδὸν ἀνάπτυξις τοῦ ἡμερησίου τύπου, ἡ εὐκαιρία καὶ ἡ ἀνάγκη ρητορικῆς δεινότητος εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἰς ἄλλας συναθροίσεις, ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀμίλλαν τῶν παλαιῶν πολιτισμένων χωρῶν, ὅλα ταῦτα, καὶ ἂν παραβλέψωμεν τὴν ὅλως πρόσφατον μεταρρυθμιστικὴν κίνησιν, οὐδὲν κατ' οὐσίαν νέον χαρακτηριστικὸν κατῳρῶσαν νὰ προσδώσουν εἰς τὴν διαγραφείσαν εἰκόνα. Ὑστερα ὅπως καὶ πρῶτα κυριαρχεῖ κατὰ μέγιστον μέρος τῆς φιλολογίας ἡ μουμιόγλωσσα.

Οὕτω ἐξηγεῖται ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ τόσον ἐκπληκτικὴ κατάσταση τῆς σημερινῆς διγλωσσίας. Εἶνε ἄδικον νὰ τὴν εἰρωνεύωνται καὶ νὰ κατηγοροῦν τοὺς πρώτους μύστας τῆς. Δὲν εἶνε τυχαία, οὔτε προῖδν ἰδιόρρυθμον αὐθαίρεσις ὀλίγων, ἀλλ' ἀνέκυψεν ἀπὸ τὰς ἰδιαζούσας καὶ μελαγχολικὰς περιπετείας τῆς ζωῆς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Θὰ ἦτο πολὺ ἀξιόπαρατήρητον ἂν οἱ Ἕλληνες τοῦ 18ου αἰῶνος

τὸ ἀδέξιον καὶ παλαιὸν δημοτικὸν ἰδίωμα ἠ-
θελον ἀνυψώσῃ ἐνιαίως κυρίαρχον εἰς τὴν φι-
λολογίαν.

Πρὸς τοῦτο ἠμπόδιζε ἔτι ἡ προηγουμένη
ἱστορία τῆς νέας φιλολογίας καὶ ἱκτὸς τούτου
ἀκόμη καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ φιλολογικαὶ ἀνάγ-
και τοῦ 18ου αἰῶνος κατ' οὐσίαν εἰς τὸ ἐπι-
στημονικὸν πεδίον εὐρίσκονται. Ἱστορίαν, φι-
λολογίαν, φιλοσοφίαν, φυσικὰς ἐπιστήμας ἤθε-

λον νὰ μεταδώσουν πρῶτον—ἐὰν ὀρθῶς, ἄλλο
ζήτημα—εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, δηλαδὴ ὅλας αἱ
ὁποῖαι ἔχουν ὑψίστας ἀξιώσεις ἀπὸ τὸ γλωσ-
σικὸν ὄργανον. Ἐὰν εὐθὺς κατὰ πρῶτον ἐπρό-
κειτο περὶ μεταφράσεως ποιητικῶν ἔργων, πι-
θανώτατον εἶνε ὅτι θὰ ἐξελέγετο ἡ φυσικὴ
γλῶσσά, ἡ ὁποία μάλιστα εἰς τὴν ποιητικὴν φι-
λολογίαν ἀκόμη τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν ὑπεχώ-
ρησεν ἔντελως.

Ἔπεται τὸ τέλος.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Σ. Λοβέρδου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Μὲς τὸ δάσος ὅπου πῆγα, ἀκοῦς, πατέρα,
ἄδεια ἦταν ἡ φωλιά
κι οὔτε ἓνα τραγοῦδι ἀκούσα ἐκεῖ πέρα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Τὸ πουλί, παιδί μου, ποῦ μᾶς τραγουδοῦσε,
πέρα ἀπὸ τὸ κῦμα
πέταξε, ποῦ τοῦ ἔγινε ἴσως τώρα μνημ.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Γιατὶ ἔφυγε καὶ ποῦ νὰ πάη, πατέρα;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Σὲ πιὸ μέγα φῶς καὶ πιὸ θερμὸν ἀέρα.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Μά, πατέρα! Εἶναι τάχα αὐτὸ σωστὸ
μόνο του νὰ πάη,
ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι μένομε ὅλοι ἐδῶ;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Ἡ νέα ἀνοιξὶ τραγοῦδια νέα ζητάει.
Αὐτὰ πάει νὰ βρῇ
ὅταν θὰ γυρίσῃ νὰ μᾶς τραγουδῇ.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Μὰ ἂν 'στὸ κοῦο κῦμα τώρα αὐτὸ πεθάνῃ—;

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Δὲν εἶν' αὐτὸ μόνο· πίσω του ἄλλο φθάνει.

ΜΠΓΕΡΝΣΕΡΝΕ ΜΠΓΕΡΝΣΟΝ

Ἐκ τοῦ Νορβηγικοῦ ὑπὸ Κ. Χ.

ΜΙΑ ΣΠΑΘΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΣΠΛΑΧΝΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙ ἔγεινεν ὅταν ὁ πατέρας τοῦ Τουέ-
λου τοῦ μικροῦ, τοῦ πολὺ μικροῦ μὲ τὰ αὐ-
τιά ποῦ ἔφεγγαν, ἐπέισθη νὰ δεχθῇ φλάουτον
εἰς τὸ σπίτι.

— Πάρτο, εἶπε, καὶ πέθανε μ' αὐτό. Ἐγὼ
εἶπα νὰ γένῃς φαρμακοποιός. Ἐσὺ θέλεις φλά-
ουτο. Θὰ χτυπήσῃς τὸ κεφάλι σου.

Ὁ Τουέλος ἔβαλε τὰ δάχτυλά του εἰς τὰς ὀ-
πάς. Ἐφύσηξε καὶ ἐπῆρε τὴν πρώτην ἔννοιαν
τοῦ ἀγῶνος. Τὸ φύσημα ἦτο κούφιο. Μέσα εἰς
τὸν σωλῆνα ἐκρύπτετο ἡ φωνή, ἡ δύστροπος
φωνή.

— Θὰ τὴ βγάλωμε! εἶπεν ὁ Τουέλος.

Ἡ φωνὴ ἐκρύπτετο ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα. Τὸ
σπίτι ἀνεστατώθη ἀπὸ τὰ φτυγίσματα, τὰ ἐπί-
μονα φτυγίσματα ποῦ καλοῦσαν τὴν φωνὴν νὰ
βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸν κατηραμένον σωλῆνα. Τὸ
πρᾶγμα ἐγίνετο ἀηδές. Ἀλλ' οἱ σπιτικοὶ ἐσυ-
νεῖθισαν τὰ φτυγίσματα, ὅπως καὶ τὴν κραυγὴν
ποῦ ἔβγαζε τὸ μαγγάνι τοῦ πηγαδιοῦ τῆς
αὐλῆς.

— Τί θαρρεῖς, μητέρα; Εἶπεν ὁ Τουέλος.
Κι' αὐτὸ τὸ μαγγάνι τοῦ πηγαδιοῦ εἶνε ὄρ-
γανο. Ἐχει μουσικὴ μέσα. Μόνο ποῦ δὲν βρί-
σκεται ἓνας νὰ τὸ κάμῃ νὰ παίξῃ, γι' αὐτὸ
οὐρλιάζει.

Ἡ μητέρα μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἤκουσε τὴν
πρῶτην φωνὴν ἀπὸ τὸ φλάουτο. Τώρα ἔβγαине
καθαρά. Ἐχάραζε μέσα κάποιον μέταλλον. Ἐ-
κατάλαβε λοιπὸν ὅτι ὁ Τουέλος ἔκαμε τὸ πρῶ-
τον βῆμα, καὶ ὅτι δὲν θ' ἀργήσῃ τὸ δεύτε-
ρον. Μὲ τὸν καιρὸν ἤρχισε νὰ παρηγορῇται ἀπὸ
τὸν πόνον τῆς ποῦ δὲν ἔγεινε τὸ παιδί τῆς φαρ-
μακοποιός. Ἐπειτα τὸ ἐπῆραν ἀπόφασιν πλέον
οἱ γέροι, καὶ ἐφώνησαν δάσκαλον. Ἦλθεν ἓνας
γέρος Κερκυραῖος μὲ μουσικὴν ποῦ ἐβαρύνετο τὴν
ζωὴν του, παλαιὸς φλαουτίστας. Τὰ χεῖλια του
ἐχάλασαν πρὸ πολλοῦ, καὶ δὲν ἦτο πλέον παρὰ
νὰ διδάσκῃ τὸ φλάουτον εἰς ἀρχαίους. Εἰς τὴν
ὀρχήστραν ἔπαιζε μπασαβιόλα. Ὁ Τουέλος ἐ-
προώδευεν ὑπὸ τὰ μαλακὰ ματογυάλια τοῦ γέ-
ρου, ὑπὸ τὰ μαλακώτατα χέρια ποῦ κρατοῦ-

σαν τὸν χρόνον κρεμάμενα εἰς τὸ κενόν. Ὁ
καλὸς δάσκαλος ἔπιανε τὸ μουσικὸν ἀπὸ εὐ-
χαρίστησιν. Τὸ παιδί ἐπῆγαινε πολὺ μπροστά.
Ἐχει μέσα του.

— Δέ μου λές, δάσκαλε, εἶπεν ὁ Τουέλος, ἀπὸ
πότε παίζεις φλάουτο;

— Ἀπὸ μικρός.

— Καὶ πῶς δὲν ἔγεινες μεγάλος φλαουτίστας;

— Χμ! Μεγάλα πράγματα μοῦ ζητᾷς νὰ
σου πῶ.

Ἐφόρεσε τὸ πλατὺ του λερωμένο καπέλλο,
τὸ ὁποῖον τοῦ γέμισε τὸ πρόσωπον ἀπὸ σκιάν,
καὶ ἔφυγε. Ὁ Τουέλος ἔμεινε στὴν θέσιν του,
ἐσκέφθη κατὰ τι, ἔπειτα ἡ κακὴ σκέψις ἀπε-
διώχθη ἀπὸ ἓνα ὄνειρον θριάμβου, καὶ τὰ δά-
χτυλά του ἄρχισαν πάλιν νὰ πηδοῦν εἰς τὰς
ὀπάς τοῦ ὄργανου. Ἀπὸ τότε δὲν ξαναρώτησε
τὸν δάσκαλον γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὥσταν νὰ
ἐφοβεῖτο καμμίαν ἀπάντησιν ἐπικίνδυνον. Μετὰ
τέσσαρα χρόνια ὁ δάσκαλος τὸν ἄφησε καὶ τοῦ
εἶπε «Τώρα ξέρεις περισσότερα ἀπὸ μένα. Τὰ
χεῖλια σου διατηροῦνται καλά, τὰ δόντια σου
εἶνε γερά,— πρόσεξέ τα, σοῦ τὸ ξαναλέω. Ἐ-
χεις καὶ ψυχὴ. Τράβα μπρός.» Ὁ Τουέλος ἔ-
μεινε μόνος του καὶ ἐνοιωσε τὸν ἑαυτὸν του
πλέον ἐλεύθερον νὰ παίξῃ ὅπως θέλει, νὰ ἐπι-
χειρήσῃ ὅ,τι θέλει. Οἱ ἤχοι ἐπλημμύριζαν τὸ
σπίτι, ὡς ἀνάβρουσμα νεροῦ ποῦ ἔτρεχε καὶ ἐ-
χάνετο στὴς πορτοκαλῆς τοῦ κήπου. Εἶχε φθά-
σει σ' ἓνα σημεῖον ποῦ ἐνοιωθε τὸ φλάουτο δοῦ-
λον στὰ δάχτυλά του, ποῦ κανένα πλέον βιβλίον,
κανένα πνεῦμα, καμμία ἰδιοτροπία μεγάλου συν-
θέτου ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ τυραννοῦν τοὺς μικροὺς
μὲ τὰ γραψίματά των, ἠμποροῦσε νὰ τοῦ ἀντι-
σταθῇ. Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶνε κατὰ σκά-
λες θεώρατες, ὡς τὸ σὶ μπεμόλ, κατὰ τριλλίες
ποῦ παίζονται ὅταν τὰ δάχτυλα γίνουν αὖρα,
κατὰ ἀντάντζιο ποῦ γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦν πρέπει
νὰ μαραθοῦν τὰ πλεμόνια ἐνὸς ἀνθρώπου. Ὁ
κύριος αὐτός, ὁ μέγας συνθέτης θέλησε νὰ πε-
θάνουν οἱ μικροὶ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν καὶ
ἀπὸ τὸ μαράζι. Δὲν τὸ ἠσθάνετο αὐτὸ ποῦ ἔ-

γραψε, αλλά τὸ ἔγραψε, γιὰ νὰ τὸ αἰσθανθοῦν οἱ ἄλλοι. Ἰσως καὶ νὰ τὸ ἡσθάνετο, ἀλλὰ τί βγαίνει! Ὡς μεγάλος εἶχε δικαιώματα νὰ παιδέψῃ τοὺς μικροὺς. Ἐκάθισε καὶ ἔγραψεν ἕνα βάσανον, ποῦ ἴσως χρειάζεται ὅλη ἡ ζωὴ ἐνὸς φλαουτίστα γιὰ νὰ παιχθῇ. Καὶ νὰ ἰδοῦμε, κύριε, ἂν εἶχες τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κάμῃς! Καὶ νὰ ἰδοῦμε ἂν εἶσαι στὴν ἀλήθειαν! Ποιὸς μπορεῖ νὰ μου πῇ ὅτι αὐτὸ τὸ κομμάτι ἐδῶ εἶνε κατὰ ποῦ ὑποχρεώνει τοὺς ἄλλους νὰ προσπαθήσουν νὰ τὸ παίξουν, μὲ ποιήν ἀφανείας; Ποιὸς μου λέγει ὅτι εἶνε μεγάλο πρᾶγμα, κύριε, καὶ ὅτι ἦσο μεγάλος; Καὶ πῶς μπορούμε νὰ ὀρίσωμε τὸ μεγάλο; Ἐνωσες τὰς δυνάμεις σου διὰ νὰ κάμῃς κατὰ τι εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τῆς δυσκολίας, καὶ τὸ ἔρριξες εἰς τὸ μέλλον. Ἰσως τὸ ἔβγαλες ὅχι ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν θέλησιν. Ἰσως εἶπες: «ἐγὼ ποῦ τὸ ἔκαμα δὲν τὸ ἐνοίωσα. Εἰς τὸ μέλλον κάποιος ἐκτελεστής θὰ βρεθῇ νὰ τὸ ἐκφράσῃ». Καὶ τώρα ποῦ εἶσαι ἀποθαμμένος, μὲ τὸ πνεῦμα σου χυμένον ἔξω ἀπὸ τὸν τάφον, ὦ τύραννε, χιλιάδες φλάουτα μέσα κόσμον ἀγωνίζονται νὰ νοιώσουν τὰ ἀμίλητα καὶ τὰ κρυφὰ τοῦ ἔργου σου. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς μικροὺς!

Αὐτὰ ἐσκέπτετο ὁ Τουέλος. Ἡ ἀόριστος συναισθησις μιᾶς ματαιότητος ἄρχισε νὰ τὸν πνίγῃ. Τοῦ ἔβγαине μπροστὰ τὴν νύκτα, στὸ δωματίον του, ὁ γέρος δάσκαλος μὲ τὰ ἡλιθίως ἀγαθὰ μάτια, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποθάνει ἤδη πρὸ μηνῶν, ἀφήσας τὴν μπασαβιόλαν γυρμένην εἰς μίαν γωνίαν τοῦ σπητιοῦ του. Ἐπειτα κατὰ τὰ ὥραια χαράματα μιᾶς καλοκαιρινῆς αὐγῆς, ἐνῶ αὐτὸς εἶχεν ἀναμμένο τὸ φῶς καὶ ἔπαιζεν ἀκόμη, ἕνας κότσυφας, ὁ ὁποῖος ἐνόμισε τὸ φλάουτό του ὡς ἄλλον κότσυφαν, ἤρχισε νὰ κελαιδῇ ἀπὸ τὸ κλουβί του. Ὁ Τουέλος ἐσεβᾶσθη τὴν αἰωνίαν φύσιν, καὶ ἔπαισε νὰ παίζῃ. Ἐβγήκεν εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ κότσυφας ἐτραγουδοῦσε τρελλά, ζητῶν κάποιαν ἀνταπόκρισιν.

— Ἀχ! εἶπεν ὁ Τουέλος. Νὰ ἕνα φλάουτο ποῦ δὲν ἀγωνίζεται γιὰ νὰ παίζῃ. Ἐνα φλάουτο ποῦ δὲν παίζει τῆς νότες τοῦ ἄλλου.

Καὶ ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ.

Εἰς τὸ στίτι τοῦ Τουέλου εἶχε πέσει ἡ φτώχεια, ἀπὸ πολὺν καιρὸν τώρα. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἐπατοῦσαν εἰς τὰ νύχια διὰ νὰ μὴ ἀνησυχοῦν τὸν φλαουτίσταν, καὶ εἶχαν λαδώσει μάλιστα τὸ φλύαρον μαγγάνι τοῦ πηγαδιοῦ διὰ νὰ μὴ ταραχθῇ ἡ ἀρμονία ἀπὸ τὸν βάρβαρον κρότον. Ὑστερα ὁ πατέρας ἔπεσεν

ἄρρωστος ἀπὸ ρευματισμοὺς καὶ ἔγεινε τόσον γρινιάρης, ὥστε ἐφώναζε.

— Νὰ πάψῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ φλάουτο!

Ὁ Τουέλος ἀγριοκύνταξε τὸν ὠχρὸν γέρον, ὁ ὁποῖος εἶπε.

— Βρὲ παιδί, εἶνε καιρὸς ἀκόμη νὰ γένῃς φαρμακοποιός!

Τὸ παιδί δὲν εἶπε τίποτε, μολονότι εἶχε φθάσει στὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ ἀρρώστου ἐγὼ ποῦ ἤμποροῦσε νὰ βρίζῃ καὶ τὸν πατέρα του. Ἐνα βράδυ ὅμως ἐτοίμασε τὸ μπαούλο του, ἔπῃρε τὸ φλάουτο καὶ ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἡ μητέρα δὲν εἶδεν εἰς τὴν κάμαρά του παρὰ μόνον τὸ ἀναλόγιον ριγμένον κάτω καὶ ἔβγαλε φρικτὴν κραυγὴν. Πολλοὺς μῆνες δὲν εἶχαν εἶδῃσιν ἂν ζῇ ἢ πέθανε. Ἐσκέφθησαν ὅτι μπορεῖ νὰ θριαμβεύῃ, ποιὸς ξέρει, ἔξω εἰς τὸν μακρυνὸν κόσμον. Μιὰ ἑλπίς καὶ αὐτό, ποῦ ἔκαμνε τὴν ἀθλίαν ζωὴν των καλλίτερη. Μετὰ ἕνα χρόνον κάποιος ἤλθεν ἀπέξω καὶ ἔφερεν εἰδήσεις. Ὁ Τουέλος ἐπείνασε στὴν ἀρχὴν, καὶ κάποτε ἐρρίφθη στὴν θάλασσαν τὴν νύκτα γιὰ νὰ πνιγῇ. Τώρα παίζει στὴν ὀρχήστραν τῶν θεάτρων φλάουτο. Βγάζει τὸ ψωμί του.

— Τὸ ψωμί του! Εἶπεν ὁ γέρος ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἐστένανε βαθεῖα μέσα εἰς τὰ σκεπάσματά του.

Ὁ Τουέλος περνοῦσεν ἀπὸ ὀρχήστραν σὲ ὀρχήστραν, ἀπὸ θεάτρον εἰς θεάτρον. Ἐπαιζε καὶ εἰς χοροδιδασκαλεῖα. Ἐβυθίσθη καὶ εἰς καφεσαντάν, μέσα εἰς ἄσπρες σάρκες, εἰς μάτια πρισμένα καὶ εἰς πίπες ποῦ ἐκάπνιζαν στὴν κώχη τῶν ὠχρῶν χειλέων. Τέλος κατέληξεν εἰς μίαν μεγάλην ὀρχήστραν συναυλιῶν. Ἀλλὰ ὅχι πλέον μὲ φλάουτο. Τώρα ἔπαιζε τρόμπα. Οἱ μουσικοὶ ἀλλάζουν εὐκόλα ὄργανον ἀναλόγως τῆς φορᾶς ποῦ θὰ πάθουν τὰ χεῖλια των, καὶ ὁ Τουέλος ἔπαιζε μίαν ἀναπαντικὴν τρόμπα, δευτέρως σειρᾶς, χωρὶς πολλὴν κούρασιν τῆς ἀναπνοῆς του. Ἐσεργεν ὑπὸ μάλης τὴν τρόμπα, εἰς τὰ κρασοπουλεῖα, μιλοῦσεν Ἰταλικά καὶ ἐβρίζετο Ἰταλικά μὲ τοὺς μουσικοὺς, ἐκοιμάτο πάντοτε τὰ χαράγματα μεθυμένος εἰς ἕνα χαμηλὸ δωμάτιο μιᾶς πολυκατοικημένης αὐλῆς. Στὴν ὀρχήστραν ἦτο ἕνας ἀπλοὺς ἀριθμὸς, χωμένος μέσα εἰς τὸ βάθος τῶν ἀναπηδῶντων τόξων τῶν βιολιῶν, ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοῦ βάθους πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ μαέστρος φωνάζει.

— Ἐ! τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ κάτω!

Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ νὰ παιχθῇ καὶ ἡ «Γέννησις τῶν ἀνδρῶν». Ὁ μαέστρος, πλατεῖα μορφή, ὅλο γένεια καὶ μαλλιά κυματίζοντα μὲ τὴν ὀρ-

μὴν τῆς μπαγκέτας, ἔβριστής, ἀλλὰ καὶ ἀρχαῖος τύραννος ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνον ἡ χλαμύδα ἔλειπε. Ἐπάτησε τὸ πόδι του δυνατά. Ἀφῆσε τὴν μπαγκέταν κάτω καὶ εἶπε, σβύνων τὴν πίπα του.

— Νὰ καταλάβετε πρῶτο τὸ μεγάλο πρᾶμα ποῦ θὰ παίζετε πρὶν ἀρχίστε νὰ φουστᾶτε ἄδικα στὸν χαλκὸν καὶ νὰ πριονίζετε τὴ χορδὴ. Ἡ «γέννησις τῶν ἀνδρῶν» εἶε τοῦτο. Ἡ χώρα εἶνε νεκρὴ ἀπὸ αἰσθήματα καὶ ἀπὸ ἔργα. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ μεγάλα καὶ νὰ ἐκτελέσῃ μεγάλα. Ὅλοι νάνοι καὶ τιποτένιοι. Οἱ θεοί, ποῦ τὸ ἔβλεπαν μὲ θλίψιν, ἀπεφάσισαν νὰ κόψουν τὴν διαιώνισιν αὐτῆς τῆς ταπεινότητος καὶ κατέβηκαν στὴ χώρα. Κατέβηκαν καὶ ἔπῃραν σχήματα θνητῶν, ἄλλοι τὴν ὥραϊαν σάρκα τῆς ἡβῆς καὶ ἄλλοι τὴν ὥραϊαν τραχύτητα τοῦ ἀνδρός. Ἡ γυναῖκες τῆς χώρας μὲ τὰς στενάς λαγόνας, ἐνοίωσαν μέσα των κύτους πόθων εἰς τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν τῶν ὥραϊων. Τοὺς ἐρωτεύτηκαν. Καὶ οἱ ὥραιοι ἐφαίνοντο μιὰ στιγμὴ καὶ ἐξαφανίζοντο. Τόσο ποῦ δὲν μποροῦσαν ἡ γυναῖκες νὰ βεβαιωθοῦν ἂν εἶδαν ὄνειρό ἢ ἀνθρώπους μὲ σάρκα. Κατὰ τὸ βράδυ, μόλις ἔβγαине τὸ φεγγάρι καὶ ὑψόνοντο περισσότερο τὰ δένδρα πρὸς τὸν οὐρανόν, ἡ δέσποινες ἀκουμποῦσαν εἰς τὸ παράθυρο καὶ ἐστέναν, ζητώντας τοὺς ὥραίους ποῦ εἶδαν ἄξαφνα τὴν ἡμέραν. Μιὰ τέτοια βραδυὰ γεμάτη ἀπὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ λεπτοὺς στεναγμούς παριστάνει τὸ μουσικὸν ἔργον ποῦ θὰ παίζετε. Τὸ φεγγάρι ὀλοστροφύλλον κρύβεται στὰ κλαδιὰ σὰν μεγάλος ξωτικός καρπὸς καὶ ἀνεβαίνει σιγαλά. Τότε οἱ θεοί, κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ βουνόν. Πηγαίνουν νὰ δώσουν εἰς τῆς γυναῖκες ἕνα φίλημα, ἔτσι καθὼς κρέμονται ἐρωτευμένες ἀπὸ τὰ παράθυρα, τὸ φίλημα ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ γεννηθοῦν ἄνδρες ἔχοντες μέσα των ἰχώρα, ἄνδρες γιὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἄνδρες γιὰ τὴν μαχομένην εἰρήνην, ἄνδρες γιὰ τὴν ζωὴν καὶ γιὰ τὴν πάλιν μέσα εἰς τὴν χώραν τῶν ταπεινῶν.

Ἀνοίχτε στὸ ἀντάντζιο, σελίδα πέντε. Ἐκεῖ εἶνε τὸ μέρος ποῦ κατεβαίνουν οἱ θεοὶ ἀπὸ τὸ βουνόν, ὥραιοι, τρεῖς ὥραιοι. Κυττάτε πῶς εἶνε γραμμένο. Θὰ παιχθῇ μὲ τὴν πνοὴν στὰ χεῖλη καὶ στὰ δάχτυλα καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὴν πνοή. Ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ὀρχήστρας παίζουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ σιγαλότατο, καὶ τὰ τρακόσα μαζί. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ τόσο σιγαλά, ποῦ νὰ ἦνε ἕνας ἀνεκλάλητος ψιθυρισμός, μιὰ μεγάλη σιωπὴ εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ παίζωνται, νὰ μαντεύωνται

σχεδὸν ἡ νότες. Ἐδῶ παίζουν ὅλα τὰ ὄργανα, γιὰτὶ ἐκφράζουν τὸ καθένα κατὰ τι ξεχωριστό. Καθὼς κατεβαίνουν οἱ θεοὶ ἀπὸ τὸ βουνό, ξυπνᾷ ὅτι ὑπάρχει μέσα στὸν ὕπνο τῆς νυκτός. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακιοῦ βγάζει τὴ βαθύτερη φωνή του, ἡ μυγίτσα τοῦ δένδρου τὸ τραγοῦδι τῆς ἡ αὔρα τὸ δικό της, τὸ χαλίκι τὴ λάμπη του, ξαναφτυρώνει τὸ χόρτο ποῦ εἶχε τελειώσει ἡ ζωὴ του κάτω ἀπὸ κάποιο πάτημα, ξανατρέχει ἡ βρύσι ποῦ ἐστέρησε, τὸ πεθαμμένον ἔντομον ξετρυνώνει ἀπὸ τὴν πέτρα, ἡ Νεράιδα ξυπνᾷ μέσα στὸν κορμό, ἡ σταλίδα λάμπει ἐπάνω στὸ φύλλο τὸ καλάμι ἀνατριχιάζει. Αὐτὸ εἶνε! Ἐ, αὐτὸ δὲν παίζεται ἀπὸ χονδρανθρώπους μὲ χαλασμένα χεῖλια. Ἐμπρὸς λοιπόν! Πρέπει νὰ γίνεαι καινούργιοι ἄνθρωποι, γιὰ νὰ τὸ παίζετε, καὶ σεῖς καὶ ἐγώ. Πρέπει νὰ μπουμέ μέσα εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν. Ἐμπρός!

Ἡ μπαγκέτα ὑψώθη, ἐλόγισσε τὸν ἀέρα, ἐξέμάνη ἐπὶ δέκα ἡμέρες, ὁ μαέστρος ἐβλασφήμησε σὰν ἀλήτης καὶ ἰκέτευσε σὰν δούλος. Μετὰ δέκα ἡμέρες ἡ ἐκτέλεσις εἶχε προετοιμασθῇ, καὶ ἐπεριμένετο ἕνας θρίαμβος. Ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς συναυλίας, ὥρα βραδυνή. Εἰς τὴν σιωπὴν χιλιάδων ἀνθρώπων, ποῦ ἐκρατοῦσαν τὴν πνοὴν των μέσα εἰς τὴν σάλαν ὡς νὰ εἶχαν γονατίσει εἰς ναόν, ἡ μπαγκέτα τοῦ μαέστρου ὑψώθη καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἤρχισεν.

Ὁ Τουέλος ἐνῶ ἀνέπαινε τὴν τρόμπα ἐπὶ τῶν γονάτων εἶδεν ἄξαφνα τὸν μαέστρον ἀπὸ πάνω του, ὡς μίαν σκιὰν ὀλοῖον μεγεθυνομένην, μίαν σκιὰν τυράννου. Ὅπου εἶχε μέρος ἔπαιζεν ἀνελλιπῶς, ἀλλὰ μηχανικῶς. Καὶ ἐνῶ ἐστήριζε τὸν ὀλμον τοῦ ὄργανου εἰς τὸν μηρόν, περιμένον πάλιν τὴν σειρὰν του, ἐσκέφθη, δὲν ἤξευρε καὶ αὐτὸς τί. Ἐνοίωσε κατὰ ποῦ ἔκαιε μέσα του σιγά, κατὰ ποῦ ἀνέβαινε καὶ τὸν ἐκυρίεψε, ἕνα μῖσος προφανῶς πρὸς τὴν σκιὰν ποῦ ὠδήγει τοὺς 300 μουσικοὺς ὡς νευρόσπαστα, δεμένα μὲ κλωστὰς εἰς τὴν ἄκρην τῆς μπαγκέτας.

— Τί εἶνε αὐτὸς ἀπὸ πάνω μου; Τί δικαίωμα ἔχει σὲ ὅλους μας, τί σ' ἐμέ; Ὅλη μου ἡ ὑπαρξις στὴν ἄκρη τῆς μπαγκέτας του! Αὐτὸς τύραννος. Ἐγὼ ἕνα μηδενικόν, ἕνας ἀριθμὸς, ἕνας δούλος.

Αὐτὴ ἡ σκέψις τοῦ ἤλθεν ὡς ἀν κτύπημα, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον διεδέχθη δεύτερον. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν μαέστρον, εἶδε νὰ βγαίνει, νὰ ἀπλώνεται καὶ νὰ μεγεθύνεται μία ἄλλη σκιά, νὰ ἀπλώνεται εἰς τοὺς μουσικοὺς, νὰ ἀπλώνεται εἰς τοὺς ἀκροατάς, νὰ ἀπλώνεται στὸν κόσμον ὅλον. Εἶδε

τὸν συνθέτην, ὑπεράνω τοῦ μαέστρου, τὸν συνθέτην ποῦ δὲν φαίνεται, ποῦ εἶχεν ἀποθάνει. Αὐτὸς εἶνε ὁ μέγας τύραννος! Αὐτὸς ὁ ἄρχοντας ποῦ σύρει τοὺς λαούς. Αὐτὸς ποῦ κρατεῖ ἓνα κόσμον ἀλυσσοδεμένον μέσα εἰς τοὺς ἡχούς του, ψόφιον ἀπὸ τὴν προσήλωσιν, χαῦνον προσκυνητὴν του. Κι' ἐγὼ — ἐσκέφθη ὁ Τουέλος ὅταν ἐνοιῶθε τὸ αἶμα νὰ ἀνεβαίνει στα μάτια καὶ ἄρχισαν ἡ νότες τοῦ βιβλίου νὰ χοροπηδοῦν — ἐγὼ ἓνας κόκκος μπροστά του, ἓνα μυρμηγκι... Κι' ἐγὼ — ἐσκέφθη ἀναπολὼν ἔξαφνα τὸ φλόουτό του τὸ παλαιὸν μετὰ τὴν φεύγουσαν Νίκην μέσα εἰς τὸ σαθρὸν πατρικὸν του σπῖτι καὶ τὸ λάλημα τοῦ κότσυφα ἓνα πρῶτ' ἀπέναντι στὴν νυσταγμένην λάμπαν τῆς κάμαρας τού — ἐγὼ ἓνας δοῦλος τῶν δούλων του... "Α, γιατί λοιπὸν νὰ βασιλεύῃ αὐτός; Γιατί νὰ ὑπάρχουν μικροί; Δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸ πνεῦμα κοινοκτημοσύνη ὅπως θέλουν νὰ ὑπάρχη γιὰ τὴν ὕλην; Τί χρειάζεται γι' αὐτοὺς τοὺς τυράννους; "Οτι καὶ γιὰ τοὺς τυράννους τῆς βίας — μιὰ μαχαιριά. Ἀλλὰ πρέπει νὰ βρεθῇ ὁ ἄφοβος ἀναρχικὸς ποῦ θὰ τὴν δώσῃ. Καὶ θὰ τὴν δώσω ἐγώ. Ἐμπρός!

"Όταν ἤκουσε τὸ «ἐμπρός» μέσα του, ἡ ὀρχήστρα ἔπαιζεν ἤδη τὸν «ἐρχομὸν τῶν θεῶν» ἀπὸ τὸ βουνόν. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ λιποθυμισμένου μουσικοῦ ψιδύρου, ποῦ κάθε ὄργανον ἔξε-

δήλωνε τὴν δόξαν ἐνὸς ἐντόμου καὶ ἐνὸς φύλου καὶ μιᾶς δροσοσταγῆς ὑπὸ τὸ φεγγάρι, ἐνῶ ὁ ἀνάλαφρος βόμβος τῶν βαρβίτων διὰ μέσου τῆς λεπτῆς βροχῆς τῶν φθόγγων ἐμύνησε τὸ πέραςμα τῶν θεῶν πρὸς ἀναδημιουργίαν. Ἡ ἀκοὴ τῆς αἰθούσης εἶχε μαρμαρώσει. — «Ἐμπρός!» εἶπε μέσα τοῦ ὁ Τουέλος. Ἐδῶ πρέπει νὰ δοθῇ ἡ μαχαιριά, ἐδῶ.

Καὶ σηκώσας ψηλὰ τὸν ὄλμιον τῆς τρόμπας, τὴν ἔβαλεν εἰς τὰ χεῖλη του. Ἦκούσθη τότε ἓνα στριγγὸν σάλπισμα, μιὰ παραφωνία τρομακτική, σὰν μαχαιριά δι' ὅλων τῶν ἡχῶν καὶ ὅλων τῶν ἐννοιῶν καὶ ὅλων τῶν ἡρώων τῆς συνθέσεως. Ἡ ὀρχήστρα ἔσταμάτησε. Αἱ ἄρμονίαι ἔπεσαν εἰς συντρίμματα, οἱ θεοὶ ἔπεσαν νεκροὶ εἰς τὸ βουνόν, ἡ μεγάλη σκιὰ τοῦ συνθέτου, τὸ βασανιστικὸν ὄραμα τοῦ Τουέλου, ἐμαζεύθη ἀπὸ τὸν κόσμον πληγείσα, καὶ ἐδιπλώθη εἰς τὸν τάφον.

Ὁ Τουέλος, ἐπήδησεν ἐπάνω, τρελλὸς θριαμβευτής. Μία μπαγκέτα ἐρρίφθη ἐναντίον του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἔσπασεν εἰς τὸν τοῖχον, ὡς ἀδύνατον ὄπλον. Ἐκεῖνος πατῶν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἡχῶν καὶ τῶν θεῶν, μέγας ἐκδικητὴς τῆς ἰδίας του ἀδυναμίας, ὕψωσεν ἐπάνω τὴν τρόμπαν, ὡς σπαθὶ στίλβον ἀπὸ τὸν ἰχώρα τῶν ἀθανάτων, τῶν ὁποίων ἔσχισε τὰ σπλάχνα.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΖΩΝΗ

Πὸ χαλασμένο πύργο
μὲ μάρμαρα τρανά,
παληοῦ καιροῦ καμάρι,
βασιλίσσα περνᾷ.

Θωρεῖ μεριὰ διχμένη
μιὰ ζώνη ἀστραφτερή,
τὴν πέρνει καὶ ᾽ς τὴ μέση
γελῶντας τὴ φορεῖ.

Μὰ ξάφνου τὸ κορμί της
παγώνει τὸ ζεστὸ
καὶ μαρμαρένιο πέφτει
σὲ θρόνο σκαλιστό.

Ὁ πύργος σειέται τότε
καὶ σβύν' ἡ σιγαλιά,
κι' ἀπ' τὰ θεμέλια βγαίνει
σὰν μάγισσας λαλιά:

«Ὁ βασιλεὺς ἀρνήθη,
πριχοῦ τὸν πάρος σύ,
τὴν κόρη ποῦ φοροῦσε
τὴ ζώνη τὴ χρυσή».

ΣΤΥΛ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Σμύρνη

Η ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΜΑΚΑΡΩΝ*

“ΑΔΑΜΑΣ ΔΡΥΣΗΣ, ΝΥΜΦΑΙΣ,”

ΕΥΡΥΠΥΛΗ

— Ἀδάμα! Αὔριον, γνωρίζεις, ἡ μνηστὴ σου ἄγεται εἰς τὸν ὑμέναιον ὡς νύμφη καὶ οἱ ἐπιθαλάμιοι θὰ ἡχήσουν εὐφρόσυνον πρὸ τῆς παστάδος μας. Οὐδεὶς μᾶς ἀκούει ἐδῶ ἢ ὁ Ἐρως. Ἰδέ! Ἡ λατρευτὴ σου ἔφανε μετὰ ἄσματα καὶ μετὰ παλμοὺς τὰς δρόνας αὐτὰς ποῦ σοῦ γελοῦν τριγύρω σου καὶ ἀνυπομονοῦν, ἰδέ! μετὰ τὰ ξερατινά των χρώματα ἐν ὄνειρον ἐνώσεως ἀγλαοτάτης... Σεβάσθητι τὴν αἰδῶ, Ἀδάμα! Ἡ στιγμή ἡ ὡραία ἔφθασε... Καὶ μὴ λησμονῆς ὅ,τι εἰς ὥραν ἐρωτικῆς ἐκστάσεως μοὶ ὑπεσχέθης ἄλλοτε. Αἱ γυναῖκες ἡμεῖς ἔχομεν φίλας, μάθε, ποῦ τὰς ἀγαπῶμεν ἀπὸ φόβον, ποῦ ὁ φόβος των μᾶς καθιστᾷ ὡραιότερας, ποθεινότερας εἰς τοὺς λατρευτάς μας. Φίλας γεμάτας ἐκδικήσεως γλυκειάς, διότι εἶναι γλυκὴ καὶ τὸ ἔγκλημα, ὅταν προέρχεται ἀπὸ ὡραϊάν, καὶ αἱ φίλαι μας αὐταί, μάθε, εἶναι αὐτὸ τὸ κάλλος, τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ τῆς ὡραιότητος τοῦ κόσμου... Πῶς! Τὰ ἀλιπόρφυρα αὐτὰ τῆς εὐνῆς μας ἐμπετάσματα, οἱ πέπλοι αὐτοί, τὰ φάρεα αὐτά, ποῦ φωτοβολοῦν λάμψιν φιλοτήτων θεῶν κύκλῳ σου, ἐνυφάνθησαν εἰς ἱστούς, ὧν αἱ κεραῖαι ἐλιθοδομήθησαν ἀπὸ τὰς χεῖράς των, ὧν αἱ κερκίδες ἐφιλοτεχνήθησαν μέσα εἰς τὰ ἄντρα των, ὧν οἱ στήμονες ἐστερεώθησαν ὑπὸ τὰς γοητείας των καὶ ἀρωματίσθησαν ὡς ἄνθους στήμονες... Τί εἶνε τὸ μέλι τοῦ ὀμιλοῦντος αὐτοῦ ἐρωτος ἐδῶ ἢ τὸ μέλι τὸ ρέον τῶν χαρίτων των; Εἶναι ἡ ἀδυναμία μας αὐταί, Ἀδάμα! Ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμίς μας, αὐτὴ ἐκεῖνη ἣτις προστατεύει τὴν καλλονὴν ἡμῶν, ἣτις μετὰ ὀποὺς ζωῆς γονίμου κολποῖ τὰ στήθη μας... Τὰς ἐπεσκέφθη σήμερα εἰς τὴν κοίτην των. Ὁ ἔρως μου ὅλος ἐφαντασιώθη εἰς τόσα ἐκεῖ σώματα ὡραίων γυναικῶν ποῦ ἐγέλων γέλωτα ἀπεφθον καὶ ὁ γέλως των ἀντήχει, ἤκουες, ὡς ἁρμονία χιλιάδων καταρρακτῶν ὁμοῦ. Τὰς ἔτρεμον ὡς γυνή, καὶ τὰς

ἐλάτρευον ὡς ἐρωμένη. Δὲν με εἶδον... Τὰ ἀπὸ θέλητρα συμπλέγματα αὐτῶν ἀνέτεινον τὸ κράτος των ἕως τῶν Ὀλυμπίων, ἄνω, καὶ αἱ κόμαι των, ἔβλεπες νὰ συγχέωνται μετὰ τὰς ἀκτίνας καὶ νὰ ἐνυφαίνωνται περὶ αὐτὰς μαζῇ των εἰς πέπλους χρυσίζοντας ἀπὸ παρθενίαν... Ἀφνω, ὅλαι ἀνεκολπώθησαν μεταίωροι εἰς τὸ Κυανοῦν καί, ῥήξασαι γέλωτα, ποῦ μοῦ ἔφανε σὰν βροντὴ ἐρωνεῖας πρὸς τ' ἀνθρώπινα, καὶ ἀκτινοβολήσασαι ὅλαι, ὡς ἀστραπὴ θεότητος, εἰς τὸ κενόν, ἐξηφανίσθησαν εἰς τὰ νερά των πάλιν, μετὰ ὅλην τὴν φρικίαν σαρκοῦς ποῦ μένει αἰώνια παρθένος καὶ ὡραία... Ἀπὸ τῶν χελέων μου, ὅμως, Ἀδάμα, εἶδα νὰ καταλείβεται τότε ἐν λάμπον φίλημα. Μία σταγὼν ἐκ τῶν χαρίτων των, τὴν στιγμὴν ποῦ ἐβυθίζοντο εἰς τὰς ἀβύσσους των, εἶχε πετασθῇ χρυσὴ ἕως ἐμοῦ, καὶ ἠὺχθήτην ἐκεῖ, νυμφόληπτος, μετὰ τὴν σταγόναν αὐτὴν νὰ σοῦ δροσίσω τὰ πυρέσσοντα ἀπὸ πόθον χεῖλη σου, ἐὰν ὁ Ἀδάμας μου τελέσῃ ὅ,τι ἐπώμοσεν εἰς τὰς θείας φίλας μου μετὰ τὸν γάμον μας...

ΑΔΑΜΑΣ

— Εὐρυπύλη μου! Ζηλεύω τὰς Νύμφας σου καὶ πῶς ἤθελα νὰ ἦμαι ἐγώ, τὰ νάματά των τὰ κρυστάλλινα, αὔριον, διὰ νὰ περιζώσω μετὰ τὰ ἐρωτικώτερα φιλήματα τὰ κάλλη σου! Ὁλίγας πρὸ τοῦ ὑμεναίου σου στιγμὰς θ' ἀστράψῃ ὁ κόσμος εἰς τὰς γοητείας των. Θὰ βυθισθῇ μέσα εἰς κόλπους τραγουδισμένους ἀπὸ ἄγρια χαριτωμένα ἄσματα, καί, ὡς Ἀναδυομένη ἄλλη, θὰ ἀναλάμψῃ μυστικὴ μέσα εἰς τῆς φύσεως τὴν ἐρημίαν, περιλουομένη ἀπ' ὅλα της τ' ἀρώματα καὶ τὰς μαγείας. Εἶδα τὰς πηγὰς, τὰς κρήνας, τὰ ρυάκια τὰ ἡσυχὰ καὶ ταπεινά, σήμερα, καὶ τὰ ἐφίλησα. Τὰ νερά των παρέσυραν τὸ φίλημά μου καὶ ἐγλυκάνθησαν. Καὶ εἶδα ἀπὸ σήμερα τὴν μυσταγωγίαν σου καὶ ἀνεφαντάσθην ὅλας τῆς τῆς ὡραιότητος ἐν τῇ καλλονῇ σου, βυθιζομένη μέσα ἐκεῖ εἰς τὰ σκότη τῶν φίλων σου τὰ φωτεινότερα, καὶ εἶδα, σὲ

* Ἀποσπάσματα. Ἰδε Τεῦχος 49ον, σελ. 14.

τὴν ὥραίαν μου, τὴν νύμφην μου, ἀποδρέ-
πουσαν κάθε ὑγείαν καὶ κάθε ἀλκήν καὶ κάθε
χάριν καὶ κάθε ἡμέρον καὶ κάθε γονιμότητα,
καὶ εἶδα τοὺς πλοκάμους σου εἰς ρεύματα
χρυσᾶ νὰ περιπλέκονται μετὰ τὰ ὑδάτινα περὶ
τὸ σῶμά σου, καὶ εἶδα καὶ ἐφοβήθην μαζὶ σου
τὰ τραγικά τῶν Νυμφῶν σου παίγνια, μὴ σὲ
ἀρπάσουν, μὴ μοῦ ἀρπάσουν τὴν ὥραίαν μου,
μὴ ροφήσουν εἰς τὰς κρύπτας τῶν τὰς χάρι-
τάς σου, καὶ μὴ σὲ χάσω μέσα εἰς ἀγκάλας
ποῦ πνίγουν ἀπὸ ἔρωτα τὸ θυμὸν τῶν καὶ
παίρνουν ἀπὸ ζηλείαν τὴν φωνήν του. Ἀπὸ
ἔρωτα πρὸς τὴν ἀγνείαν σου, πρὸς ὅ,τι ὥραϊον
περιδεῖ τὸ καλλίκορμον σῶμά σου αὐτό, Εὐ-
ρυτύλη μου, ἄκουσε, ἀνάγλυφον ἔταξα νὰ συμ-
λεύσω λευκὸν ἐπὶ τοῦ βράχου τῶν.

ΝΥΜΦΑΙ ΑΙ ΚΡΗΝΑΙΑΙ

Ἀριστερᾷ τῆς πύλης χάσματος, ἕως διακο-
σίων μέτρων ἐκπλαγχνίζοντος τὴν Γῆν, κατὰ
τὴν βάσιν τοῦ μεγαλονύμου διὰ τὰ μαρμαρω-
ρυχεῖά του τ' ἀρχαῖα ὅρους τῆς Μαρπήσεως,
ἀναγινώσκεται ἡ ἄνω ἐπιγραφή κάτωθεν βρα-
χίονος ἀναγλύφου.

Ὁ βράχος τέμνεται ἐγκαρσίως ὥς μετὰ
χαιραν, ἔχει εὐρὺ τὸ μέτωπον καὶ πρὸς τὸ
φῶς, καὶ ὥσει καθρέπτης μαρμαρίνος φαν-
τάζει. Εἰς τὸ κέντρον του, τὸ ἀνάγλυφον ἀ-
πότρυπτον, μετὰ ὅλην τὴν ἀρχαϊκὴν του αἰγλήν,
ἄνωθεν, τὸ ὅρος ὀγκῶδες, σὰν γρόνθος ἰσχυ-
ρὸς τῆς φύσεως, κάτωθεν, τρίμματα πετρῶν
καὶ βράχων, καὶ δίπλα, ὥς ληιστοφωλεὰ, χαι-
νουσα ἡ ἄβυσσος ἡ πρὸς τὰ μάρμαρα.

Σταματᾷς πρὸ αὐτοῦ, πρὶν ἢ εἰσελθῆς, ὥς
πρὸς εὐτρεπισμόν, προσεύχεσαι εἰς τὸ ἀρχαῖον
πνεῦμα, ἐμπνέσαι, περνοῦσαι καὶ κατέρχε-
σαι.

Μεγαλομμάτα πηγὴ, ἀφιέρωμα θελκτικῶν
Νυμφῶν, φαίνεται ὅτι ἀνέβλυζεν ἐκεῖ πάλαι
ποτέ. Ὡς καὶ πηγὴ ἀρχαία, καὶ αὐτὴ, ὑπὸ
προστατίδα, τὴν λάμψιν τῶν μεγάλων τῶν
ματιῶν, εἶχε τεθῆ. Ἡ δρόσος ἡ ἐπὶ καὶ ὑπὸ
τὸν βράχον, αἱ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους δροσεραὶ ἀ-
πόπνοιαι, ὅταν πνέῃ ὁ ζέφυρος, ὥς εἶναι ἐ-
σφηνωμένη ἡ ἐπιγραφή ὑπὸ οὐτωσὶ δροσό-
λουστα ριζώματα βουνοῦ ἀρχαίου, ἐπιμαρτύ-
ρονται τὴν λευκὴν παρούσαν τῶν διοπετῶν
αὐτῶν πλασμάτων.

Τὰ βουνὰ γύρω περιστέφουσιν ὁροπέδιον

ὑπερκείμενον ἕως τριακοσίων μέτρων τῆς θα-
λάσσης, καὶ φέρουσιν ὅλα τὰ ἔγνη παλαιφά-
του δάσους ἐκ πευκῶν καὶ ὅλα τὰ ἔγνη χει-
μάρων ἀπὸ αἰώνων πεθαμένων, χειμάρων
ποῦ φαντάζον τὴν σὰν πληγαὶ ἀνεπούλωτοι
ἐπάνω τῶν, μετὰ τὴν ἄχνα μιᾶς περυγισίας
δόξης μαρμαρίνου γύρω, καὶ μόνον τὸ ἄντρον,
ὅπου τὰ μάρμαρα, σὰν χάσκουσα καρδιά ξα-
νοίγεται σὺν διαβάτην, ἀντὶ τῶν Νυμφῶν του
καὶ ἀντὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν, ὡς νεκρικὸν σάβανον
παρ' αὐτό, ἐρημίαν καὶ σιωπὴν θεώμενον, καὶ
μόνον τὸ ἄντρον κἄποτε, εἰς ὥρας μυστικᾶς,
μετὰ τὸ μεγάλο στόμα του σαλπίζει τὸν βρόντον
τῶν ἀρχαίων χειρῶν ποῦ ἐξώρυτον; τῶν ἀρ-
χαίων ποῦ ὑφαίνον Νυμφῶν, μαζὶ μετὰ τὴν ἐ-
σθιῇ τῶν τὴν μαγικὴν, καὶ ἓνα ἄσμα πρὸς
τὴν Ποίησιν θεοπέσιον...

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΜΑΡΜΑΡΩΝ

Ἡ νῆσός μου ἔχει καὶ τὸν ὑμνητὴν της.
Καὶ εἶναι ὁ ὑμνητὴς της μία ταπεινὴ μεγαλο-
φυΐα ἀγιογραφικὴ. Βυζαντινὸς εἶναι. Χρο-
νογράφος εἶναι. Καὶ λέγεται μετὰ ταπεινότητα
χριστιανοῦ δικαίου: *Συμεὼν ὁ Μεταφρα-
στής.*

Περιγράφων μετὰ δροσερότητα λόγου Ἀττι-
κοῦ τὰ βάσανα μιᾶς δόσιος πλάνητος, ὁμολο-
γεῖ ὅτι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡ νῆσός μου
ἦτο γεμάτη δάση καὶ γεμάτη ἐλάφους καὶ ἀ-
γρίας αἰγας. Κυνηγέσια ἦγοντο χαρμόσυνα εἰς
τὰς κλιτύς τῶν ὁρέων της καὶ περιπλανήσεις
κυνήγων ἐφαιδρύνοντο μετὰ συναντήσεις ἀγρι-
μιῶν στοὺς κόλπους της.

Ἀνεπέτασα ἓνα μελαγχολικὸν βλέμμα τὴν
γύρω μου, καὶ μόνον κοτρώνια ἄγονα καὶ ζι-
ζάνια σατανικά εἶδα ὥς μόνον λείψανα, σήμε-
ρας, τῆς προτέρας αὐτῆς φυσικῆς καὶ φυτικῆς λαμ-
πρότητος. Τὸ φεῦγον πνεῦμα τῶν δασῶν, τὸ
δειλὸν καὶ εὐστροφὸν καὶ φωτεινόν, τὴν ἐλα-
φὸν, μετὰ κέρατα ποῦ νὰ συνεχίζον τοὺς κλά-
δους τῶν κορυφῶν, καὶ μέσα εἰς τὰς ἐρασμιό-
τητας αὐτάς, ἀνάπλεον παλμῶν ἀρχαίων, τὸ
πνεῦμα τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ μέσα εἰς τοὺς ἀ-
φώνους αὐτοὺς ἀσκητισμοὺς τῆς φύσεως, κἄ-
ποιο λησμονημένον πνεῦμα χριστιανικόν, ποῦ
σὰν Παράδοσις κούφη ἐπερὺγιζεν ὑπὲρ τὸν
κόσμον, ἀνεκάλεσα μετὰ ρεμβασμὸν θανάσιμον
στὴν μνήμην μου καὶ ἐδάκνυσα...

Ὅρφνὰ ἐδάφη, ποῦ εἶχε ρημάξη ἡ κατα-
στροφὴ καὶ ἡ πυρκαϊά, ἐβλεπα σὰν μέλη νε-
κρικά ν' ἀπλοῦνται γύρω μου. Καὶ ὅτι τὴν ἐρη-

μίαν καθιστᾷ πενθιμωτέραν καὶ ὅ,τι τὴν σιγὴν
ζωντανότεραν καὶ τὸν τρόμον πλέον αἰσθητὸν
σὺν διαβάτην, κατὰ καλύβαις εἶδα μοναχαῖς
στὸ βάθος, μετὰ κατὰ σεμνὰ φαντάσματα κατοί-
κων μέσα τῶν, μακάρια, ὅμως, καὶ ἡμερὰ καὶ
ταπεινά...

Ὁ Χριστιανισμὸς μετὰ ὅλας τῆς τὰς μαλακό-
τητας τὰ εἶχε γεμίσει μετὰ ἡπιότητα καὶ γλύκα
κατοίκων νήσων τῶν Μακάρων. Ἐκεῖ ψηλά,
εἰς τὸ Κυανοῦν, ἦσαν ἡ ψυχὴ ταῦ ὅρους, ἐξη-
μερωμένη... Ἦσαν δραπέτιδες παραδείσιαι
πτυχαί, γεμάται ἡσυχίαν καὶ γαλήνην. Ὅγ-
κοι στιβαροὶ μαρμαρίων, ἐφ' ὧν δισχλιετὴς εἶχε
πνεύση ἐρημία, ἀντιθέτον πρὸς τὰ γαληνευ-
μένα ἐκεῖνα σώματα, ποῦ σ' ἐβλεπον σὰν ἄλ-
λου κόσμον ἐκστατικοί, καὶ σ' ἤκουον μ' ἀτα-
ραξίαν ἐρωτευμένης λίμνης...

— Γεῖά, χαρὰ σας!

— Καλῶς τὸν τὸν ἀφέντη!

— Πεινάσαμε, κυρά. Ἔχεις κἄνα καρβέλι νὰ
μᾶς δώσης;

— Ἐνὰ μόνο!

— Θὰ σὲ πληρώσωμε, κυρά.

— Δόξα σοι, ὦ Θεός! Τί λὲς ἀφέντη; Ἄν
θὲς νὰ σὲ χαρίσωμε... Σῦκα, τυρί, ἐλθαῖς, ὅ,τι
κι' ἂν θέλῃς. Ἐμεῖς λεπτὰ δὲν παίρνουμε!

Σιγά, σιγά, ἀπὸ τὰ ἀγνότερα τοῦ οἰκίσκου
βάθη ξεπρόβαλε νὰ! ἡ κόρη της μετὰ κατὰ μά-
τια ὀλόμαντρα... μετὰ κατὰ φρύδια... σὰν ἀγιο-
γραφία μάρτυρος ἐστάθη εἰς τὴν θύραν καὶ ἔμεινε
... ἄλλα μετὰ κατὰ μάτια!... ἄλλα μετὰ κατὰ φρύ-
δια!... Ἐκράτει ἀτρακτον, καὶ σὰν τὴν Κλωθὴν
τὴν παλαιὰ εἰδεινε μετὰ τὴν γαλήνην της... Τὰ
χεῖλη της ὥσαν νὰ τὰ εἶχε σφραγίσῃ ἡ σιωπὴ
ὥς μετὰ χρυσόβουλλον... Ἡ κεφαλὴ της εἶχε
ὅλην τὴν θεοπρέπειαν ἁγίας... Τὸ κόλπωμα Ἀρ-
τέμιδος μετὰ τὰς καμπύλας του, ὁ λαιμὸς της...
Καὶ ἓνα βῆμα ἡσυχον, ὥς πρὸς μαρτύριον...

Τὴν ἐβλεπα, καὶ ἡ θεὰ της μετὰ τὴν σιγὴν
της τὴν μαρτυρικὴν ἐπέτεινε τῆς κύκλω μου
ἐρημίας τὴν ἐντύπωσιν. Εἰς τὸ πρόσωπόν της
κατωπρίζετο τοῦ τόπου ἡ μακαριότης ὅλη.
Τὴν καλημέρα της δὲν ἤκουσα, ὅταν τὴν ἐκα-
λημέρισα... Ὁ ἥλιος ἐλαμπύριζε μετὰ πλοῦτον
καὶ χλιδὴν ἀκτίνων, μόνον, εἰς τὰ μάρμαρα.
Καὶ πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι εἶχα ἐκεῖ ἐμ-
προσθὲν μου κἄποιο μαρμαρίνον εἰδωλὸν θεό-
τητος, ποῦ ἀπεμαρμαρώθη ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ
ἀπὸ τὴν ἐκστασιν...

ΠΑΙΑΝ, ΣΤΑ ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΙΑ!

*Ματάκια μου, φρυδάκια μου,
τῆς νύχτας παιγνιδάκια μου.*

Στοὺς τόπους, ποῦ εἶχανε ὁμορφαις πη-
γαῖς, ζοῦσαν μεγαλομμάταις Παναγιαῖς καὶ
μαυρομμάταις κόραις. Στοὺς τόπους, ποῦ εἶ-
ναι ἡ νύχτας μυστικαῖς, παίζουν τὰ μάτια σὰ
φωτιαῖς, καὶ εἶναι τὰ φρυδία, φεῖδια... Κορί-
τσια, πηγαῖς καὶ Παναγιαῖς κάνουν τὸν κόσμον
ν' ἀγαπᾷ... Τὰ μάτια τῶν, τοῦ ἔρωτα εἶναι μά-
τια, καὶ ἡ ματιαῖς τῶν, σαῖτιαῖς... Στῆς βρύ-
σες δίπλα τῶν χωριῶν, γιατί εἶναι εὐμορφότε-
ραις ἢ Παναγιαῖς, γιατί; Γιατί δίπλα στῆς
κορφαῖς τῶν βουνῶν, εὐπλαχνικώτεραις; Στὰ
πόδια τῶν ἡ ἀμυγδαλωμάταις τρέχουν μετὰ καὶ
μοῦς... Ὁ ἔρωτας, σὲ κάθε μιὰ ποῦ δείχνει
στὰ μάτια της τὴ νύχτα, ἀνακλαδίζεται... Καὶ
ξελαυρώνει καὶ δροσίζεται μπροστὰ σὲ μάτια
Παναγιαῖς Κρηναίας. Καὶ ξελαυρώνει καὶ δρο-
σίζεται σὲ μάτια τόσα νά! μεγάλα, σὰν ἀστερο-
κέντηταις χειμεριναῖς νυχταῖς...

*Μαῦρα μάτια καὶ μεγάλα
ἐνιωμένα μετὰ τὸ γάλα*

φαντάζουν κάθε Παναγιαῖς καὶ κάθε πηγῆς τὰ
μάτια... Εἶδα στὴ Βηθλεὲμ τὰ μάτια αὐτὰ καὶ
εἶδα κορμὶ σὰν κορίνους καὶ πέπλους ὑπὲρ τὰ
μέτωπα λευκοὺς στῆς αὐραῖς ν' ἀνεμίζονται
καὶ εὐμορφαις χυταῖς, τὰ μάγουλα σὰ ρόδα,
τὰ χέρια τορευτά, τὰ στήθη σὰν πύργοι Ἀ-
σματος Ἀσμάτων, καὶ εἶπα: Νὰ ἡ γλυκεῖά μας
Παναγιαῖς καὶ νὰ τὰ μάτια της!...

*Μαυροματὸς τῆς γειτονιάς
πίνει τὸ αἷμα τῆς καρδιάς.*

Εἶδατε χαῦμους καὶ εἶδατε τρόμους ἀπὸ μαῦρα
μάτια; Ὅσο μαῦρα εἶναι, τόσο λαῦρα καὶ
τόσο φονικά καὶ τόσο γεμάτα πάθη... μ' αἶ-
μα!... Στὴν ἡσυχίαν τῶν, ἔφαρνα, ἐκεῖ ποῦ εἶ-
ναι βυθισμένα, στὴν παραδείσιο γαλήνην τῶν,
σὲ μία δόξα ἀτάραχη, τὸ καθένα τῶν σὰν ἓνα
Μηδὲν θεόρατο, τεράστιον, ἀνάβουν, ἔφαρνα,
ἀπὸ φλογμοὺς καὶ λάβα, ἡ Μεσημβρία σὰν
φεῖδι ἀναδεύεται στῆς κόγχαις τῶν, δίνει ὁ
ἔρωτας φωτιά, ἡ πυρκαϊὰ ἐκρηγνύται, θολώ-
νεται ἡ ψυχὴ, ἡ πρώταις ἀπὸ φωτιά τῆς Δη-
μιουργίας μέραις σudaυλίζονται, ὅλη αἰμορ-
ροεῖ ἡ ζωὴ ἀπ' τὰς ἀβύσσους τῶν καὶ θοιαμ-
βεύει ὁ Θάνατος...

Τὰ μάτια σου μωροῦλα
εἶν' Ἀνδρινός καὶ Πούλια.

Τέτοια εἶναι τὰ μαῦρα μάτια στὸ νησί μου, τέτοια! Μὲ θάνατο καὶ αὐτά, ἀλλὰ καὶ μὲ γαλήνη. Μὲ συννεφιαῖς καὶ αὐτά, ἀλλὰ καὶ μὲ χαμόγελα. Θάνατο αἰώνια μυστικό. Συννεφιαῖς αἰώνια μυστικαῖς. Στὰ βάθη των, τὸ Χάος μὲ τὰ μυστήριά του ὅλα χάνεται. . . Πόντος ἀκύματος. Ὁκεανὸς γεμάτος ἀπὸ αἰθρίαν καὶ ἀπὸ φῶς καὶ ἀπὸ κάλλη. Ὅπως ἀνοίγονται γιὰ ν' ἀστράψουν οἱ Οὐρανοί, ἀνοίγουνε. . . Γιὰ ν' ἀστράψουν χωρὶς βροντήν, σιγά, σὰν ὄνειρο. . . Μὲ μιὰ καταστροφή ποῦ ρεεῖ ἡσυχά. . . Μὲ ὅλα τὰ πένθη γαληνευμένης νύχτας, ποῦ ἡ σιγή της σὲ παραφέρει εἰς τρέλλα. . .

Μάτι εἶνε τὸ μάτι τοῦ Ἀνδρινοῦ ἐκεῖ σ' ἐκείνον ποῦ ξαγρυπνᾷ ἀπὸ ἔρωτα. Μάτια εἶναι τόσα τῆς Πούλιας ἄστρα σ' ἐκείνον ποῦ ζήτησε στὸν ἔρωτα παρηγοριά τὴν νύχτα. . . Τί ἡσυχία εἶναι ἡ μπαρούτη μέσ' στὸν ὕπνο της! Καὶ ὅμως, τί ὄνειρα θανάτου ὀνειρεύεται! . . . Πίνει τὸ αἷμα τῆς καρδιάς καὶ κάθε μαυρομμάτα μου νησιώτισσα. Ἀλλὰ βουβά, ἡσυχά, γαλήνια. . . Τὸ πίνει ὅπως τοὺς χυμούς τῆς γῆς, βουβά, ἡσυχά, γαλήνια, τὸ δένδρο. . .

Τὰ μάτια σου μοῦ λένε,
σὰν πεθάνω θὰ μὲ κλαῖνε.

Κλαῖνε καὶ στὸ νησί μου τὰ μαῦρα μάτια, κλαῖνε. . . Ἀλλὰ τί ὥμορφα! Γιατί 'ναι μάτια γυναικῶν ὠραίων, ποῦ ξέρουν ὅτι γίνονται πὺδ ὥμορφα ὅταν κλαῖνε. Σὰν δάκρυα δρόσου καλοκαιρινῆς βραδυᾶς σοῦ φαίνονται. Σὰ δρόσινα διαμάντια ἀπάνω σὲ κυπαρισσένια μῆλα ποῦ φαντάζουν Ἀπὸ θλίψι ἢ ἀπὸ ἔρωτα ἢ ἀπὸ χωρισμό. Μόλις τὰ στήθι των ἀναταράσσονται. Μόλις ἡ βρῦσες των νοτίζουν. Καὶ ξεπροβάλλουν στοὺς κανθοὺς σὰν Ἀνατολαὶ Ἡλίου στὰ Οὐράνια. Ἀκόμη καὶ ὅταν κλαῖνε, γελοῦν τὰ μαῦρα μάτια ἐκεῖ. Ἀκόμη κι' ὅταν τὸ θάνατο θρηνοῦν καὶ κλαῖνε. . . Μακρυνά, στὰ πέλαγα βυθίζονται, ὅταν πονοῦν, καὶ μέσ' στὰ δάκρυα, καὶ ἔρωτικά φαντάσματα πάντοτε ἀγναντεύουν. . . Καλότυχά, ἀθάνατά μου μάτια! . . .

Μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι,
γαλανὰ στὸ παραθύρι,

Γιατὶ τὰ γαλανὰ δὲν εἶναι μεγάλα σὰν ἀμύγδαλα; Τάχα δὲν ξεχειλίζουν ἀπὸ ξανθαῖς ἀκτί-

ναι; Τάχα δὲν σπινθηροβολοῦν τῶν Οὐρανῶν τὴ δόξα; Τὰ δύστυχα! Δὲν ἔχουν οὔτε μιὰς ὥρας νυχτερινῆς τῆ λαύρα καὶ τὸν πόθο, ποῦ 'χουν τὰ μαῦρα μάτια. . . Τὴν ἀστασία τοῦ πέλαγους ἔχουν καὶ τ' Οὐρανοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ γέλασμα. . . Εἶναι τῶν νυκτῶν οἱ δαίμονες. . . Στὰ παραθύρια ἀνήσυχια παραμονεύουν καὶ σὰν ἀφηνιασμένα ἄλογα ξαφνίζονται. . . Γιατὶ τὰ μαῦρα στολίζονται ὅλα ἀπὸ δεμβασμό; Μὲ μιὰ κακουργία ἄθελι, γιατί νὰ τὰ ξεροζώσης σοῦ ὀρεγεται καὶ στὸ κρασί σου μέσα, μαργαριτάρια μαῦρα, νὰ τὰ ἰδῆς θὰ ἤθελες; . . Θὰ ἤθελες σὰ νύχταις νὰ τὰ γλεντήσης στὸ ποτήρι σου, νὰ τὰ ρουφήξης σὰν τροφή Θεῶν, καὶ ἀπὸ ἔρωτα νὰ τὰ φονεύης, νὰ τὰ πνίγης, καὶ ἀπὸ πόθο νὰ τὰ λαχταρᾷς ἀλόγιστο. . . Ζηλεμένα, ἀθάνατά μου μάτια! . . .

ΦΑΝΤΑΣΜΑΓΟΡΙΑ

Πῶς ἀγαπῆται στὰ νησάκια ἡ Παναγιά! Ἀλήθεια! Στὰ νησάκια μὲ τὰ μάτια τὰ εὐμορφα ἀγαπῆται κάθε Παναγιά. Μὲ μάτια πάντοτε ὥμορφα κάθε Παναγιά, πῶς ἀγαπῆται στὰ νησάκια! Νερὰ πολλὰ δὲν ἔχουν ἡ πηγαῖς ἐκεῖ, καὶ Νύμφαις πολλαῖς δὲν εἶναι μὲ νερά. Ἀλλ' εἶναι τὰ κορίτσια Νύμφαις κ' εἶναι νερά τὰ μάτια των κ' εἶναι πηγαῖς ἡ Παναγιά καὶ εἶν' ὅλαις κορίτσια ἡ Νύμφαις. . . Μαριωλεμένα μάτια καὶ φρύδια σπαθωτά,

Μάτια ποῦ εἶναι σὰ μπαξές,
φρύδια ποῦ εἶναι φράχταις,
Μάτια ποῦ στὰ Οὐράνια
τὲς ἀγγέλους δαμονίζουν,
Μάτια ποῦ εἶν' ἐλδομαναρά
καὶ σιζομυγαδαλάτα,
Μάτια ποῦ ὁ ἔρωτας γλυκὰ
τὰ ἔβαψε μὲ πόθο,

πόσοι καὶ πόσοι βλέπουν στὰ νησάκια! Οἱ ἄμμοιροι! Πόσοι καὶ πόσοι τὴν καρδιά δὲν ξέρουν! Κάθε καρδιά, κόρης καρδιά ἡ Παναγιάς, πόσοι λατρεύουν, χωρὶς νὰ ξέρουν τὴν καρδιά! Σκάβουν στὰ μάτια γιὰ φωτιά. . . Σκάβουν καρδιαῖς νὰ 'βρουν πηγαῖς. . . Σκάβουν πηγαῖς νὰ 'βρουν νερά. . . Καὶ βλέπουν καὶ βλέπουν τῆς καρδιαῖς στῶν κοριτσιῶν τὰ μάτια, στὰ μάτια κάθε Παναγιάς, σὲ κάθε πηγῆς τὰ μάτια. . . — ἄχ! ποῦ καρδιαῖς! . . .

Γιὰ φαντασθῆτε ἓνα χορὸ στὴ Μάρπησσα ἀπὸ κορίτσια! Γιὰ φαντασθῆτε γλέντια καὶ χαράς! Γιὰ φαντασθῆτε νὰ ζωντανέψῃ ἡ πη-

γή, καὶ γύρω της, τόσα κορίτσια, τὰ μάτια χαμηλωμένα στὸ χορὸ, ἀνεμισμένοι οἱ πέπλοι, ἀνεμισμένα τὰ μαλλιά, τῆς Ἀφροδίτης, στὰ μάγουλά των, μῆλα, μ' ἀχνάδα παρθενικὴ στὰ μέτωπα, χρυσόφτερα στὰ πόδια, μαντήλια στὰ χέρια των λευκά. . . — γιὰ φαντασθῆτε ἓνα χορὸ στὴ Μάρπησσα!

Στὴ Μάρπησσα, γιὰ φαντασθῆτε, τόσα τραγούδια ποῦ τραγουδοῦν τὰ μάτια, ν' ἀκουσθοῦν! Στ' ἀρχαῖα μάρμαρα ἐπάνω, δίπλα στῆς Νύμφαις, δίπλα στὸ εἶδωλο τοῦ λατρευτοῦ των, στὰ Μάρμαρα ποῦ βγάλανε μαρμαρίνους Θεοὺς στὸν κόσμο, μαρμαρίναις Θεαῖς, φῶτα ποῦ φάνταξαν μαρμαρωμένα στὸν Ἀπόλλωνα, τὰ Φῶτα των, παρθενικαῖς χαραῖς ποῦ ἀστράψαν μαρμαρωμέναις στὴν Παλλάδα, ἡ Χαραῖς των, ὁμορφιαῖς ποῦ χύθησαν στῆς Ἀφροδίτης μαρμαρωμέναις τὸ κορμί, ἡ Ὁμορφιαῖς των, — γιὰ φαντασθῆτε τόσα τραγούδια ποῦ τραγουδοῦν τὰ μάτια, στὰ μάρμαρα τ' ἀρχαῖα ν' ἀκουσθῶν, στὴ Μάρπησσα!

Ἀπὸ μακρυνὰ τῆς Παναγιάς τὰ μάτια νὰ εὐλογοῦν, τὸ πνεῦμα τὸ ἀρχαῖο φτερά νὰ νάνη γύρω των, ἡ Νύμφαις νὰ λιγώνωνται μέσ' στῆς χαραῖς, τὰ μάρμαρα νὰ σπάζουν ἀπ' τὰ γέλοια, νὰ τῆς φωτίζουν μὲ τῆς χρυσαῖς ἀχτίνας των, νὰ τῆς λευκαίνουν μὲ τὰ κρινώδη χιόνια των, τὸ ἴσο ἀπάνω ὁ Ἡλῖος νὰ βασιτάῃ, ὁ Οὐρανὸς σὰν τὰ πουλιὰ στὰ δάση νὰ ἀγάλλεται, ὁ θύμος τῆς μυρωδιαῖς του θυμωμέναις νὰ σκορπίζῃ, καὶ ἀπὸ μακρυνὰ τῆς Παναγιάς τὰ μάτια νὰ εὐλογοῦν, — γιὰ φαντασθῆτε, μέσ' στὸ χορὸ τῆς εὐμορφιάς αὐτό, τόσα τραγούδια ν' ἀκουσθοῦν, ποῦ τραγουδοῦν τὰ μάτια!

Ὅλα τὰ μάτια εἶνε στεγνά, καὶ τὰ δικά μου βρόσοι,
περιβολάρης τὰ ζητεῖ, τὰ δένδρα νὰ ποτίσῃ.

Ὅλα τὰ μάτια εἶναι στεγνά καὶ τὰ δικά μου κλαῖνε,
στὸν κόρφο μου σταλάζουνε καὶ τὴν καρδιά μου καῖνε.

Στρέψε τὰ μάτια τὰ γλυκὰ καὶ λιγογυρισμένα,
ποῦ κάνουν τὰ μικρά, γλυκὰ, καὶ τ' ἄγρια, μερωμένα.

Τὰ μάτια μου τὰ ῥοιμένα ν' ὁ ἀγριοκυττᾶνε
καὶ ἐκεῖνα τὰ μαργιόλικα, ἔπον σὲ διοῦν, γελᾶνε.

Τὰ μάτια τῆς ἀγάτης μου δὲν εἶναι τόσῳ μαῦρα,
μὰ τὸ χαμαροφρεδι τῆς εἶναι καὶ μὲ καὶ λαῦρα.

Ὡς πότε νᾶν τὰ μάτια μου τῆς γειτονιάς ἀλλάξῃ,
στό 'να νὰ τρέξῃ τὸ νερὸ καὶ σὲ ἄλλο τὸ φαράκι.

Μάτια ποῦ χαμηλώνετε μὲ τὴν ταπεινότητά,
περικαλῶ σας, κάνετε σ' ἐμὲ 'λεημοσύνη.

Μάτια σκληρά, σκληροῦτσικα, σκληρὰ ποῦ ν' ἡ καρδιά σας,
γυρίστε, διέτε, γάνομαι γιὰ τὴ σκληρὴ νυχὸς σας.

Τὰ μάτια σου ὁποῖός τὰ διῇ, ἂν ἦν καὶ πικραμένος,
τῆς πίκρας ὅλαις λησμονεῖ καὶ χαίρετ' ὁ καὶ μένος.

Σὰν αὐτὰ τραγούδια ν' ἀκουσθοῦν, τραγούδια, λιανοτράγουδα, Ἑλληνισμὸ φυσιολατρικὸ γεμάτα καὶ θλίψι Χριστιανικὴ, γεμάτα ἔρωτα ἀρχαῖο πρὸς τὸ κάλλος καὶ γεμάτα πρὸς τὸν κόσμον συντριβή, τραγούδια ποῦ μ' ὅλα τὰ κάλλη τοῦ κορμιοῦ γλυκαίνουνε τὸ φῶς μας, ποῦ μάχονται γιὰ κάθε τῆς ὕλης ὠραιότητα, καὶ παίρνουν ἀπ' τὰ Οὐράνια ἀγνότητα, γιὰ νὰ ὁμορφύνουν μὲ πόθο τὰ Ἐπίγεια, τραγούδια ποῦ τὴ ζωὴ ὅλη τῆς καρδιάς μέσα στὰ μάτια χύνουν, κ' εἶνε ἡ στοφαῖς των μαλακαῖς σὰν πούπουλα τρυγώνων καὶ εἶν' ἡ στοφαῖς των τραγικαῖς σὰν τῆς φτερουγιάς σταυραῖτοῦ, τραγούδια σὰν αὐτὰ ποῦ τραγουδοῦν τὰ μάτια, γιὰ φαντασθῆτε, στὰ μάρμαρα τ' ἀρχαῖα ν' ἀκουσθοῦν, στὴ Μάρπησσα!

Τὰ μαῦρα μάτια τὴν αὐγὴ δὲν πρέπει νὰ κοιμούνται,
μόν' πρέπει νὰ καϊδεύονται καὶ νὰ γλυκοφιλοῦνται.

Τὰ μάτια σου τὰ φλογερά, τὰ πυροφλογισμένα,
ἐκάρανε ἄλλους πολλούς, φλογίζουν τώρα 'μένα.

Τὰ μάτια σου μοῦ ῥίξανε σάτταις ἀσημένιαις
καὶ στὴν καρδιά μ' ἐμπήκανε καὶ βγήκανε ματωμέναις.

Τὰ μάτια σου μὲ σφάζουνε, ὅταν τὰ χαμηλώνῃς,
κι' ὅταν τὰ παίξῃς καὶ γελῃς, στὸ στήθος μὲ πληγώνεις.

Τὰ μάτια σου εἶναι μπαξές, τὰ φρύδια σου γαϊτάνι,
κι' ὁποῖος γυρίσῃ καὶ τὰ διῇ, τὸν νοῦ του τότε χάνει.

Τὰ μάτια σ' ἔχουνε θηλιαῖς, θηλιαῖς κι' ἀνοιγοκλείνουν,
κι' ὅποιον ἰδοῦν τὴν ὁμορφιά, στὸν τόπο τὴν ἀφήνουν.

Τὰ μάτια σ' εἶναι σὰν ἐλγὰ ποῦ εἶναι στὸ κλωνάρι,
τὰ φρύδια σου οὐρανῶντὰ σὰ δυὸ μερῶ φεγγάρι.

Μεγάλα 'ναι τὰ μάτια σου, κάνουν μεγάλο κῆμα
κι' ἂν πέσω μέσα, πνίγουμεναι, κ' ἔξε το σὺ τὸ κορμί.

Μάτια τοῦ ἔρωτος βαστᾷς καὶ φρύδια τοῦ πολέμου,
μ' αὐτὰ τὰ δυὸ μὲ πολεμᾷς πῶς νταγαντῶ Θεέ μου!

Ἀνὸ ἄστρα, φῶς μου, λαμπερὰ εἶναι τὰ δυὸ σου μάτια
κι' ὅποιον κυτᾶξουν, τὴν καρδιά τοῦ κάνουνε κομμάτια.

Γιὰ φαντασθῆτε τὸ χορὸ νὰ δένοιν μὲ μαντήλια, μὴν τύχη οὔτε σταλαγματιὰ ἀπὸ τὸ γάλα τῆς παρθενιάς των στάξῃ. . . σὰν ποταμάκι τῆς Ἐδέμ χρυσό, ἡ παρθενία νὰ πέρν' ἀπὸ τ' ἀνθη των. . . καὶ σὰν τὰ κλήματα ποῦ γέρνουν ἀπ' τὸ βορρᾶ στὴ χώρα καὶ ἀγκαλιάζονται στὴ Γῇ σὰν ν' ἀγαπιώνται. . . καὶ σὰν τὰ κλήματα ὅλαις χαμηλομμάταις νᾶναι, γιὰ φαντασθῆτε τας ἔτσι στὸ χορὸ δειλαῖς, μὲ τὰ μαντήλια ὅλαις σὰν Ἀνεραΐδαις ἔτοιμας νὰ κάνουν φτερὸ πρὸς τὰ Οὐράνια!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΛΟΗΝΛΙΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Λόγοι και ἄρθρα ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου

« Ἐθεώρησα πάντοτε χρέος μου νὰ μὴ περιορισθῶ εἰς τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἀσχολίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ συντελέσω ὅση μοι δύναμις εἰς τὴν δημοποίησιν τῶν πορισμάτων τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης ».

Οὕτω προλογίζεται ὁ κ. Λάμπρος, θησαυρίζων εἰς μέγαν τόμον ἑξ ἑπτακοσίων σελίδων, τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησε καὶ τ' ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι σήμερον. Καὶ ἀκριβῶς αὕτη ἡ δημοποίησις, ἡ ἐκλαίκευσις ὅπως τὴν λέγομεν ἡμεῖς οἱ κοινοὶ θνητοί, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον γνῶρισμα τοῦ ἀνὰ χεῖρας διαπρεποῦς συγγραφέως. Ὁ ἴδιος τὴν ὀνομάζει « χρέος του », ἐπιθυμῶν ἵσως νὰ τὴν παραστήσῃ ὡς κάτι ἐσκεμμένον, προϋπολογισμένον κ' ἐντελῶς ἐνσυνείδητον. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἔχει περισσότερον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀσυνειδήτου, ὅτι εἶνε κάτι αὐθόρμητον καὶ σχεδὸν καλλιτεχνικόν, μία ἀνάγκη τῆς ψυχῆς, μία τάσις τοῦ πνεύματος, μία ἰδιοφυΐα τελοςπάντων, — αὕτη ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ κ. Σπυρίδωνος Λάμπρου. Εἰς μὴ τὴν θὰ προσεπάθει νὰ τὴν καταπνίξῃ, νὰ τὴν περιορίσῃ, ἐπιτιμώμενος ἀποκλειστικῶς, ἔξ ἄλλων σκέψεων, ἔξ ἄλλης ἀντιλήψεως τοῦ « χρέους », εἰς « αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἀσχολίαν. » Ἡ ἰδιοφυΐα θὰ ἐξέφευγεν ἀνυπότακτος κάθε περιορισμόν, θὰ ἔθρανεν ὅλα τὰ δεσμά, καὶ θὰ ἐξέχυνετο πάλιν ὡς πλήμμυρα λόγου πανηγυρικοῦ ἢ ὡς κατακλυσμὸς πατριωτικοῦ ἄρθρου.

Ὑπάρχουν ἴσως παρ' ἡμῖν ἱστορικοὶ ἀνῶτεροι τοῦ κ. Λάμπρου. Τοῦτο δὲν εἶμαι εἰς θέσιν οὔτε νὰ βεβαιώσω οὔτε νὰ ρηθῶ. Ὑπάρχουν ὅπωςδήποτε ἐρευνηταὶ ἐπιμονώτεροι, βαθυτέροι, οὐσιαστικώτεροι, ἐπιστημονικώτεροι. Ἀλλὰ κανεὶς ἔξ αὐτῶν δὲν ἔχει τὸ χάρισμα νὰ μεταδίδῃ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, ὅσα πορίζεται ὁ ἴδιος ἢ ὅσα δανεῖζεται παρὰ τῶν ἄλλων, τόσον δεξιῶς, ὅσον τὸ κάμνει ὁ κ. Λάμπρος. Εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν καθηγητής, ὁ μαγεύων ἀπὸ

τῆς ἔδρας, καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν δῆτωρ, ὁ συναρπάζων ἀπὸ τοῦ βήματος. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἄρθρα του τὰ δημοσιογραφικά, ἀπαγγέλλονται καὶ βροντοφωνοῦνται, ὅπως οἱ λόγοι. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι τὰ γράφει φανταζόμενος ἐνώπιόν του ἀκροατήριον. Καὶ μὲ πόσῃ θαυμαστῇ εὐχέρειαν καὶ ταχύτητι! Αἰωνίως μετάρσιος, αὐτοσχέδιος, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐργάζεται ὑπὸ λυχνίαν. Ἀρκεῖ νὰ εἰδοποιηθῇ πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὥρων, διὰ νὰ ἐμπνευσθῇ, νὰ συνθέσῃ, νὰ ποστηθῇ καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πανηγυρικόν του Κάποτε ἀρκεῖ καὶ μικρότερα προθεσμίαι. Ἀλλὰ πάντοτε ὁ λόγος του θὰ εἶνε ὡραίος, περίτεχνος, ἁρμονικός, καὶ θὰ ἐνθουσιάζῃ, καὶ θὰ συγκινήσῃ, καὶ θὰ προκαλέσῃ δάκρυα καὶ θὰ χαρίσῃ φρικιᾶσεις. Διότι ὁ Λάμπρος ἔχει ὅλα τὰ προσόντα τοῦ ἐθνικοῦ « δῆτορος ». Ἐκτὸς τοῦ πλούτου τῶν ἱστορικῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ μὲ δεξιότητά θανατοποιοῦ, ἔχει τὴν χειμαρρῶδη εὐγλωττίαν τὴν ἐγγίζουσαν τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα θέλουν νὰκούουν λέξεις, — λέξεις πολλὰς, ἀφρόνους, ἀσυνήθεις, ἡχηρὰς καὶ πομπώδεις, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ τὰς ἐννοοῦν, — ἔχει ἀκόμη ἐπιβλητικὸν τὸ παράστημα καὶ γλυκεῖαν, μολονότι κάπως μονότονον, τὴν φωνήν.

Μὲ τοιαῦτα φυσικὰ χαρίσματα καὶ μὲ τοιαύτην προπαρασκευήν, ὁ κ. Λάμπρος ἀναμφιβόλως εἶνε δῆτωρ ἀληθινός, καὶ θὰ ἦτο ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἂν ἔξ ἀρχῆς ἡκολούθει ἄλλο σύστημα ἐργασίας. Δὲν ἐννοοῦμεν νὰ κατακρίνωμεν τὸν σεβαστὸν καθηγητήν, διότι ἡκολούθησε τὰ παραδεδεμένα, διότι ἐτράπη τὴν πεπατημένην, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν δημοτικότητα, ἀντὶ τῆς τραχείας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν ἀθανάσιαν. Ἄλλως τε εἶνε ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἀνατροφῆς, νὰ γίνῃ κανεὶς ἐπαναστάτης ἢ νὰ μείνῃ συντηρητικός. . . Δὲν ἡμποροῦμεν ὅμως καὶ νὰ ποικυφώμεν τὴν ἐντύπωσίν μας, ὅτι οἱ λόγοι του αὐτοὶ καὶ τὰ ἄρθρα του, ἡ δημοποίησις τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης, « δὲν εἶνε δι' αἰώνιον ζωὴν προωρισμένη ». Μετὰ εἴκοσι, μετὰ πεντήκοντα, ἔτι, οἱ ρήτορες δὲν θὰ ποσποῦν ἴσως τεμάχια ἐκ

τῶν λόγων τοῦ κ. Λάμπρου, ὅπως ἀποσπᾷ οὗτος σήμερον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Σκούφου ἢ τοῦ Μηνιάτη. Καὶ ἡ ρητορικὴ βέβαια εἶνε καλλιτεχνία, ἡ δὲ καλλιτεχνία τοῦ λόγου, ἡ ποιησις μας, ἔχει πάρῃ τόρα πλέον ἄλλον δρόμον, ἀκριβῶς τὸν ἀντίθετον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ κ. Λάμπρος. Γίνεται φρυσικώτερα, εἰλικρινεστέρα, ἐθνικώτερα, ἢ, ἂν δέν σας τρομάξῃ ἡ λέξις, λαϊκώτερα. Καὶ ἂν θὰ ζήσῃ τὸ σύστημα τοῦτο, ἀφεύκτως θὰ ποθάνῃ μία ἡμέραν τὸ σύστημα τοῦ κ. Λάμπρου. Εἶμαι βέβαιος τοῦλάχιστον, ὅτι οἱ μεταγενέστεροι, — λογικώτεροι καὶ θετικώτεροι τῶν συγχρόνων, οἱ ὁποῖοι ἐνθουσιάζονται, — θὰ χαμογελοῦν ὅταν εἰς πανηγυρικὸν λόγον θὰ βλέπουν τὴν φράσιν « οἱ κασίγνητοι εὐπατρίδαι » προκειμένου περὶ τῶν Ὑψηλάντων, ἢ « ὁ υἱὸς τῆς μοναχῆς » διὰ τὸν ἀθάναντον « γυῖον τῆς καλογορηᾶς », ἢ « πανδοκεῖον » διὰ τὸ ἐνδοξον Χάνι τῆς Γραβιάς! Τὸ δὲ ρητορικὸν αὐτὸ ἀνακάτευμα τῶν λέξεων: « ἐπὶ ὅλας ἡδὴ ἀνεκύνκησε τραχὺς ῥεῶν ὁ χρόνος ἐτῶν δεκάδας », τὸ ὁποῖον σήμερον προκαλεῖ ῥίγη αἰσθητικῶν συγκινήσεων, μεθαύριον θὰ προκαλῇ καγχασμούς. Αὐτόχρομα δὲ ἱερογλυφικὴ θὰ φαίνεται ἡ παρὰ τὰς αὐτῆς τῶν μοχθηρῶν λεξιδίων: « τὰ τῆς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. . . » Καὶ ὅλ' αὐτὰ ἀπὸ ἑνα μόνον λόγον, ἐκ τοῦ ὁποῖου θὰ ἡδυνάτο τις νὰ λείψῃ καὶ δεκαπλάσια. Ἀλλὰ πρὸς τί; Μήπως εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μεθόδους δὲν ἀρέσκονται οἱ σύγχρονοι; Καὶ μήπως πρὸς αὐτοὺς δὲν ἀποτείνεται ὡς ρήτωρ ὁ κ. Λάμπρος; Καὶ μήπως ἡ ἐνθουσιώδης καὶ παλλομένη φωνή του δὲν θὰ ἦτο καθ' αὐτὸ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἂν εἰς τοὺς ἐθνικούς του λόγους ἤθελε παραδεχθῇ ἀπλουστεράς λέξεις καὶ ἀπλουστεροὺς τρόπους; Ἡ μήπως οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ λογογράφοι, ὅσοι μεταχειρίζονται τὰ δημοτικώτερα, εἶνε καὶ διὰ τοῦτο δημοφιλέστεροι; Ἀλλ' αὐτοὶ ἐργάζονται διὰ τὸ μέλλον. Ἐ, λοιπὸν φαντασθῆτε, πόσον ἀστεῖος θὰ ἦτο ἕνας ρήτωρ, γράφων πανηγυρικὸν διὰ τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 1891, μὲ φιλοδοξίαν νὰ συγκινήσῃ ἀκροατὰς . . . τοῦ 1991.

Τί τα θέλετε ὅμως! Πολλάκις κ' ἐγὼ συνεκινήθην, ἀκούων ὁμιλοῦντα τὸν κ. Λάμπρον. Ὁμολογῶ ἐν τούτοις, ὅτι ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους ἀνέγνωσα τυπωμένους, μὲ συνεκίνησε περισσότερον ὁ τῆς 25 Μαρτίου 1901, ἐκεῖνος δηλαδή, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ « κείμενα ». Αὐτὰ τοῦλάχιστον ἐμειναν ἀμετάφραστα, εἰς τὴν φρυσικὴν τῶν

γλώσσων, ὅπως καὶ τὰ ἱερὰ κείμενα, τὰ ἀναγινωσκόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἰδοὺ μία ἐπιτολὴ τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα, καὶ ἐν ἀποσπασμα ἀπὸ τὸν Ρήγαν, καὶ ἡ Ἀφιέρωσις τῶν Φιλικῶν, καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, καὶ οἱ νόμοι τῆς Ὑδρας, καὶ μία περιγραφή τοῦ Μάγερ. . . Ἐδῶ πραγματικῶς ἡ « αὐλαία » εἶνε αὕτη ἡ « εἰκὼν ». Οὐδέποτε ὁ κ. Λάμπρος κατώρθωσε νὰ ζωγραφίσῃ καλλίτερα τὴν εἰκόνα του!

Δυστυχῶς, ὁ ρήτωρ δὲν περιορίζεται πάντοτε εἰς τὰ κείμενα· κάποτε μάλιστα ἐξέρχεται καὶ ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἱστορίας. Δύο λόγοι του, ὁ μὲν εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Σολωμοῦ, ὁ δὲ εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Κρυστάλλη, εἶνε λόγοι φιλολογικοὶ, λόγοι κριτικοί. Ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἰπώμεν καὶ ἄλλοτε, ὅτι ὁ κ. Λάμπρος δὲν μᾶς φαίνεται πολὺ ἐδικὸς τεχνοκρίτης. Ἐνθυμούμεθα πόσον ἐξένισε τοὺς λογίους μας ἡ ἀπρόοπτος καὶ παράδοξος ἐκείνη σύγκρισις τοῦ Σολωμοῦ πρὸς τὸν Σιμωνίδην, μὲ τὸν ὁποῖον ὀρισμένως δὲν ἔχει τὴν ἐλαχίστην ὁμοιότητα, παρὰ μόνον, ὡς παρετήρησε τότε ὁ κ. Ἐπισκοποπούλος, ὅτι τὸνομά του ἀρχίζει ἐπίσης ἀπὸ Σ. Ἀνέγνωσα κάποτε μίαν σύγκρισιν τοῦ Δωδὲ πρὸς τὸν Δίκην, καὶ ὁ κριτικὸς μ' ἔπεισε τόσον, ὥστε ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ συγχρόνων, θὰ ἐπίστευα ἴσως εἰς καμμίαν μετεμψύχωσιν. Ὁμολογῶ, ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν ἔπαθα ἀναγινώσκων τὸν παρὰλληλισμὸν τοῦ κ. Λάμπρου. Ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦ Κρυστάλλη ὁ φιλόστοργος κ' ἐνθουσιώδης ὁμολογουμένως χαρακτηριζόμενος εἶνε ὁ ἀκριβής, ἐκεῖνος τοῦλάχιστον, τὸν ὁποῖον ἔδωκαν τότε ἄλλοι ἐιδικώτεροι, ὁ κ. Παλαμᾶς παραδείγματός χάριν. Καὶ φαντάζομαι πόσας δικαίας ἀντιρρήσεις θὰ εἶχεν ὁ κ. Λάμπρος, ἂν ὁ κ. Παλαμᾶς ἤθελε γράψῃ ποτὲ περὶ τῶν παλιμψήστων τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἢ περὶ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος!

Ὁ πολυσέλιδος τόμος τοῦ κ. Λάμπρου δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ λόγους πανηγυρικούς. Περιέχει καὶ πλῆθος ἄρθρων, ἱστορικῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον, ἀλλὰ πάντοτε « δημοποιοιτικοῦ » χαρακτῆρος, ἢ ἀνάγνωσις τῶν ὁποίων ἀποβαίνει ἐξόχως τερπνὴ, ἐνδιαφέρουσα καὶ διδακτικὴ. Καὶ ἡ ἐντύπωσις αὕτη θὰ ἦτο ἡ ἰδίᾳ δι' ἑλούς τοὺς ἀναγνώστας, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ὑπερβολικὴ, ἡ τόσον ἐξεζητημένη καθαρολογία τοῦ συγγραφέως, ἡ ὁποία ταράσσει τὰ νεῦρα μερικῶν . . . κακοσυνειθισμένων. Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐθνικῆς δια-

παιδαγωγήσεως, τῆς φρονηματίσεως τῶν νέων, τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς τόσας ψυχάς, ἐπὶ τέταρτον ἤδη αἰῶνος, ἡ ἀκρόασις ἢ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Λάμπρου, ἃς μοι ἐπιτραπῇ νὰ το ἀφίσω κατὰ μέρος, διότι εἶνε ζήτημα ἀρκετὰ θλιβερόν. Ὅσακις θέλω νὰ κρίνω καμμίαν ἐθνικὴν προσπάθειαν τοῦ παρελθόντος, ἀναπηδᾷ ἐμπρός μου μ' ἐν ἀπαίσιον φῶς ἡ λέξις «Λάρισα». Διδάσκαλοι, ρήτορες, λογογράφοι, ποιηταί, φαίνεται ὅτι ὅλοι ἐματαιοπόνθησαν ἕως τώρα. Ἰσως αὐτοὶ δὲν ἦσαν ὅλοι κακοί· ἦτο ὅμως κακὸν καὶ σαθρὸν καὶ ὀλέθριον τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

BYZANTINA

A. Lombard: *Κωνσταντῖνος V' αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων.*

Ο Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος ἀναφέρει κάπου εἰς τὴν μεγάλην του ἱστορίαν ὅτι «ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἐγγχειρίδιον ἡθικῆς ἀλλὰ πιστὴ εἰκὼν τῶν περιπετειῶν τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς καὶ τῶν κακιῶν, τῶν εὐτυχημάτων καὶ τῶν ἀτυχημάτων της». Μόλον τοῦτο ὅμως ὁ ἀναγινώσκων τὸ μέγα ἔργον τοῦ φιλοπάτριδος ἱστορικοῦ καὶ ἰδίως τὸ μέρος τὸ πραγματευόμενον τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, αἰσθάνεται πολὺ συχνὰ ἓνα βάρος νὰ πιέξῃ τὴν ψυχὴν του. Ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς φαίνεται ὅτι εἰσῆλθε περισσότερον εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν τῶν Βυζαντινῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, καὶ μὲ τὴν ὥρισμόν του κρίσιν πολλὰ πράγματα κακῶς ἔχοντα ἔβαλεν εἰς τὴν θέσιν των, καὶ ἐραντάσθη πολλὰς φορὰς τὴν πραγματικὴν ὄψιν των, εἰς μερικὰς περιστάσεις δὲν κατορθώνει νὰ κρατῇ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν λέγομεν ἀμερόληπτον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ παρασύρεται, καὶ λησιμονῶν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὡς ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ, τὸ αὐστηρῶς ἐπιστημονικόν, τοῦ ὁποῖου σκοπὸς εἶναι μόνον ἡ ἀλήθεια, παθαίνεται καὶ προσπαθεῖ πολλάκις πάσῃ δυνάμει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀρετὴν, τὸ ἔργον, τὴν δρᾶσιν ἢ τὴν συμπεριφορὰν πολλῶν προσώπων ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῆς χωρὶς μεγάλην ἀνάγκην. Οὕτω μάλιστα πολλάκις ἀπομακρύνεται περισσότερον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν πράξεων τούτων, ὅπου ἡ ἀπλὴ ἐξιστόρησις τῶν πραγμάτων, ἀπηλλαγμένη τῶν ψευδολογιῶν καὶ μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας

κατεστρωμένη, θὰ συνετέλει περισσότερον εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀληθείας καὶ εἰς τὸν ἀληθῆ χαρακτηρισμὸν αὐτῶν. Εἰς τὸν Βυζαντινὸν δὲ κόσμον ἀκριβῶς ὑπῆρξαν πολλὰ πράγματα, πολλά πράξεις καὶ πολλὰ πρόσωπα, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία πολλάκις οὐδαμῶς ἔξαρτᾶται οὔτε ἐκ τοῦ περιβάλλοντος οὔτε ἐκ τῶν περιστάσεων. Εἰς τὴν περίπλοκον αὐτὴν ζωὴν τοῦ πλήθους ἐκείνου τῶν προσώπων ἀνηκόντων εἰς ἀμετρήτους φυλὰς καὶ ἐθνικότητας, καὶ ὁ πολιτισμὸς ἦτο διαφόρων βαθμῶν καὶ ποικίλων χρωμάτων. Τὰ πρόσωπα ἐγίνοντο φρυσιογνωμίαι καὶ πολλάκις ἐξέχουσαι μορφὰι ἀναλόγως αὐτῶν καὶ ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ εἶδους αὐτῆς. Τραχεῖς καὶ ἄξεστοι χωρικοὶ ἀνεδεικνύοντο ὑπέροχοι στρατιῶται, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐμεγαλουργοῦν οὐδεμίαν λαμβάνοντες φροντίδα νὰ κανονίζον τὴν ἱκανότητα αὐτὴν καὶ μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους. Ἀλλοτε πάλιν πνεύματα ἔξοχα ἀπηλλαγμένα παντὸς δεσμοῦ, φυσικῆ ἐξέλιξις διανοιῶν τῶν ὁποίων ἡ ἀνάπτυξις ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ πολλὰς γενεάς, ἐνεφανίζοντο ὡς φωτοβόλα σημεῖα ἀνέλπιστα καὶ ἐλάμπρυναν φωτίζοντα ἔξαφνα μίαν ἐποχὴν τῆς ὁποίας βεβαίως δὲν ἦσαν γεννήματα. Παράδειγματα Βάρδας Φωκάς καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς μετὰ τὸν τὸς ἄλλων. Περί ὅλων λοιπὸν αὐτῶν ἡ κρίσις, ἀνεξάρτητος χρόνου, ἐποχῆς καὶ ὀρισμένων ἀρχῶν, δὲν ἐπιδέχεται κανένα μέτρον καὶ κανένα περιορισμόν.

Ἀλλὰ διὰ τὸν Βυζαντινὸν κόσμον συνέβη κάτι τι πολὺ περισσότερον, ἓνα πρᾶγμα πολὺ περίεργον καὶ πολὺ ἄδικον. Κανεὶς δὲν ἠθέλησε — πολὺ συνετέλεσαν εἰς τοῦτο οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς, μὴ ὑποψιασθέντες τὸ κακὸν τοῦ ὁποῖου θὰ ἐγίνοντο πρόξενοι — νὰ ἐξετάσῃ ὅπωςδὴποτε εὐσυνειδήτως τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ νὰ ἐξαγάγῃ, ὅτι καλὸν καὶ ἀνώτερον ἀνεπτύχθη κατ' αὐτὴν. Ἀπ' ἐναντίας στηριζόμενοι, ἀνεξετάστως μάλιστα, ἐπιτῶν πηγῶν, προσεπάθησαν νὰ πνίξουν αὐτὸ καὶ διὰ παντὸς νὰ θάψουν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὑπὸ τὰ στρώματα τῆς παγκοσμίου περιφρονήσεως καὶ ἀηδίας. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀνεδείχθη μέγας ὁ Παπαρρηγόπουλος προσπαθίσας νὰ τὴν ξεθάψῃ, νὰ ἀνεγείρῃ τὸ γόητρόν της καὶ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν κοινὴν προσοχὴν εἰς τὴν μεγάλην καὶ τὸσον ἐνδιαφέρουσαν ζωὴν της. Ἐπεξέτεινε τὸ μέτρον του καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της, τὴν διάρκειάν της καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀναστλώσῃ τὴν φήμην ἢ τὴν ἀρετὴν ἀδικηθέντων προσώπων καὶ νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὸ μεγαλεῖον καὶ

τὴν ἀξίαν πράξεων ἀμαυρωμένων. Ἀλλὰ τὸ μέτρον αὐτὸ ὡς εἴπομεν, ἐπεκτείνεται παντοῦ καὶ πολλάκις ὁ ἀναγνώστης ὑποπτεύεται μήπως ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ ὑπερβολικῷ του ζήλῳ προσπαθεῖ ἴσως ἀδίκως νὰ πράξῃ τοῦτο. Ὡς ἐκ τούτου εἰς πολλὰς περιστάσεις τὸ μέγα ἔργον του δὲν κατορθώνει νὰ μᾶς σταματήσῃ εἰς τὰς ἀληθινὰς ἐκπλήξεις, τὰς ὁποίας μὲ τὰς ἀληθεῖς φωτεινὰς κρίσεις του μᾶς παρουσιάζει εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Τὸ νέον βιβλίον τοῦ κ. A. Lombard «Κωνσταντῖνος V' αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» ἔρχεται ἀκριβῶς νὰ μᾶς ἐπικυρώσῃ καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν σκέψεων τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὰς ὁποίας ἐξέφραξε μὲ κάποιον δισταγμὸν ὅμως, γράφων περὶ Κωνσταντίνου V. τοῦ Εἰκονομάχου βασιλέως καὶ ἐν γένει περὶ τῆς εἰκονομαχίας. Ἀπὸ τὸ νέον βιβλίον λείπει ὁ δισταγμὸς αὐτός, καὶ ἡ λυσσαλέα περὶ τῶν εἰκόνων πάλη, ἡ εἰκονομαχία, παρουσιάζεται πλέον πράγματι ὡς μεταρρυθμίσις τῶν κακῶς ἐχόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἡ πρόδοσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἡ συνειδήσις αὐτῆς περὶ τῆς ἐνότητός της ἐπέβαλλον.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Λομπάρ περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐκ τῶν δυσκολωτέρων ὡς πρὸς τὴν τελείαν κατανόησιν τῶν κατ' αὐτὰ λαβόντων χώραν. Ἡ Εἰκονομαχία, ἡ σπουδαία αὕτη διαμάχη ἡ ὁποία εἶχεν ἀναστατώσει κυριολεκτικῶς ἐπὶ ἔτη πολλὰ τὴν αὐτοκρατορίαν, εὐρίσκει τότε εἰς τὴν μεγαλειτέραν τῆς ἔντασιν. Αἱ δὲ σπουδαιότεραι πηγαὶ τῶν χρόνων αὐτῶν, ὁ Νικηφόρος καὶ ὁ Θεοφάνης, φανατικοὶ ὁπαδοὶ τῆς εἰκονολατρίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀποτυφλωμένοι ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸ μῖσος, δὲν ἀφίνουν καμμίαν ὕβριν, καμμίαν κατηγορίαν χωρὶς νὰ τὴν προσάψουν εἰς αὐτόν. Οἱ εὐσεβεῖς χρονογράφοι κάμνουν καὶ κατὰ παραπάνω κάθε διάδοσιν ἢ φήμην προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐκμεταλευσθῶν εἰς βάρος τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Κοπρωνύμου κατ' αὐτούς, διὰ νὰ ἀμαυρώσουν τὴν μεγάλην καὶ γενναίφρονα ψυχὴν του. Ὁ κ. Λομπάρ ὅμως, ὁ ὁποῖος κυρίως προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ τὸν ρόλον τοῦ αὐτοκράτορος τὸν ὁποῖον διεδραμάτισεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς Εἰκονομαχίας διὰ κριτικωτάτων κρίσεων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν του παρατηρήσεων ξεκαθαρίζει τὴν ἀλήθειαν. Μίαν πρὸς μίαν ἐλέγχει τὰς κατηγο-

ρίας καὶ τὰ λεγόμενα τῶν χρονογράφων καὶ τῶν συγγραφέων τῶν βίων τῶν ἁγίων τῆς ἐποχῆς. Ὅλαι αἱ φάσεις τῆς δράσεως τοῦ Κωνσταντίνου ὡς στρατιωτικοῦ, νομοθέτου, καὶ ἀναμορφωτοῦ ἐξετάζονται ἐπισταμένως. Καὶ ἡ μορφή τοῦ τὸσον παρεξηγηθέντος αὐτοῦ αὐτοκράτορος ὑπὸ τὴν νέαν τῆς ὄψιν, τὴν ὄψιν τῆς ἀληθείας, ἐξέρχεται διὰ μέσου τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου αὐτοῦ μεγάλη καὶ σχεδὸν ὑπέροχος, ἀληθὴς μορφή ἀναμορφωτοῦ. Αἱ κατ' αὐτοῦ ὕβρεις παλαιῶν χρονογράφων καὶ νεωτέρων ἱστορικῶν ἀποδεικνύονται ὅτι προέρχονται ἐξ ἐμπαθείας καὶ μίσους διὰ τὴν σταθερότητα καὶ τὴν θέλησιν μὲ τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ἀρχὰς καὶ ιδέας ἐναντίας πρὸς τὰς ἰδικὰς των.

Βεβαίως οἱ εἰκονομάχοι βασιλεῖς δὲν ἦσαν μεγαλοφρεῖς οὔτε ἴσως ἐννόησαν τί κυρίως ἤμπορουσε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ συμπεριέλαβον εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς μεταρρυθμίσεώς των καὶ τὴν Εἰκονομαχίαν, ὀρισμένως ὅμως ἦσαν ἄνθρωποι τῆς σκέψεως καὶ ἰδίως Κωνσταντῖνος Γ' ὁ λόγιος καὶ ἐκλεκτικὸς αὐτὸς αὐτοκράτωρ. Ἐξέδωκε νόμους καὶ διατάξεις, μὲ τὴν περίφημον «Ἐκλογὴν» του τοιοῦτους, ὥστε σήμερον ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἐσκέφθη πράγματι βαθεῖα καὶ ἀληθῶς χριστιανικῶς περὶ τῶν ὑπηκόων του. Ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἀνθρωπισμὸν των, καὶ μὲ τὴν μερίμναν αὐτὴν ἡ ὁποία κατήντησε πόθος καὶ σκοπὸς τοῦ βίου του, ἠθέλησε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν λαόν του καὶ ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ ὑποπέσῃ. ἠθέλησε νὰ καθαρῇ τὴν θρησκείαν του καὶ νὰ τοῦ τὴν ἀποδώσῃ λευκὴν, ἄσπιλον καὶ καθαρὰν καὶ οὕτω νὰ τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ δημιουργήσῃ καὶ τὸ πνευματικὸν μεγαλεῖον τῆς μεγάλης ἐκείνης χώρας, εἰς τῆς ὁποίας τὸ πολεμικὸν μεγαλεῖον συνέτεινεν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅσον καὶ αἱ μεγαλειότεραι στρατιωτικαὶ μορφὰι ὅλου τοῦ βίου της.

Ὁ Κωνσταντῖνος V' ἐπάταξε τοὺς ἔξωτερους ἐχθροὺς τῆς αὐτοκρατορίας ὡς ἀληθινὸς στρατιώτης καὶ πατριώτης. Ἐστερέωσε τὸ κράτος του ἐσωτερικῶς μὲ τὸ θαυμασιὸν διοικητικὸν του σύστημα. Διὰ τῶν φιλανθρωπῶν νόμων του ἐξησφάλισε τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων του. Καὶ διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως ἠθέλησε νὰ τοὺς κάμῃ καὶ ἀνταξίους τῆς μεγάλης χώρας τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἓνας τῶν μεγάλων βασιλέων.

Τὸ Βυζαντινὸν σεμινάριον τῆς Σορβόννης

ετοιμάζει ὡς συνέχειαν τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἄλλας σπουδαίας ἐργασίας, περὶ τῆς « βασιλείας τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης » περὶ τῆς « Κυβερνήσεως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο » περὶ τῆς « βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ » καὶ μίαν « Ἱστορικὴν Γεωγραφίαν καὶ μελέτην περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Μωρέως ἐπὶ Φραγκοκρατίας » ἔργον νεαροῦ Ἑλλήνου Βυζαντινολόγου τοῦ κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου.

Οἱ Γάλλοι Βυζαντιολόγοι ἐβεβαιώθησαν πλέον περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐνθουσιώδεις ἐρρίφθησαν εἰς τὴν μελέτην του.

ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΡΗΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Εὐρυσθένης Γκίζας.

Ὅταν ἠρώτησαν κάποιον μουσουργόν, ποῖον ὄργανον τοῦ ἦτον ἀντιπαθητικόν, ἀπήντησε « τὸ φλάουτο » δὲν θέλω ὅμως τὴν ζωὴν μου ὅταν ἀκούω δύο φλάουτα ». Δὲν γνωρίζω τὸ ὄνομα τοῦ συναδέλφου, τοῦ ὁποίου ὁ ὁργανισμὸς ἐπηρεάζετο τόσο ἀπὸ τοὺς μελωδικοὺς ἤχους τοῦ ποιητικωτέρου τῶν ὁργάνων, εἶμαι βέβαιος ὅμως ὅτι ἂν ἤθελε τύχη ν' ἀκούσῃ ποτὲ τὸν Γκίζαν παίζοντα, θὰ μετεβάλλετο ἀμέσως καὶ θὰ ὑφίστατο καὶ ἐκεῖνος τὴν γοητείαν ἣ ὁποία ἐξήρχετο ἀπὸ τὰς ὁπλῶν τοῦ φλάουτου ἐκείνου, ἣ δὲ μῆνις του πρὸς τὸ ἀθῶον ὄργανον θὰ μετετρέπετο εἰς ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Διότι ὁ Γκίζας ἦτο ὄχι μόνον κατ' ἐξοχὴν ἀριστοτέχνης ἐκτελεστῆς ἀλλὰ εἶχε προικισθῇ ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ προσόντα ποῦ χρειάζονται διὰ νὰ ἐμπυκνωθῶν οἱ ἤχοι ἀπὸ παλμῶν ζῶν, νὰ θέλξουν καὶ νὰ συγκινήσουν.

Ὁ Γκίζας ἐσπούδασεν ἐδῶ, εἰς τὸ Παλαιὸν Ὁδεῖον, μαζὺ μὲ τὸν Τσαβάρρα καὶ ἄλλους ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀκτίτη, τοῦ Ζακυνθινοῦ. Τότε ἡ διδασκαλία εἰς τὸ Ὁδεῖον ἐγένετο ὅπως ὅπως, χωρὶς σχεδὸν κανένα προδιαγεγραμμένον σύστημα, χωρὶς τελικὸν σκοπὸν. Ἐν τούτοις τὸ τάλαντον τοῦ Γκίζα ἐθριάμβευσε καὶ ἦτο τέλειος φλαουτιστῆς ὅταν ἀπεστάλῃ εἰς τὴν Βιέννην, ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως διὰ νὰ τελειοποιηθῇ. Ἐκεῖ, εἰς τὰς εἰσιτηρίους του ἑξετάσεις ἐπέσπασε τὰ συγχαρητήρια καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἑξεταζόντων καθηγητῶν οἱ ὅποιοι ἐξεπλάγησαν πῶς, Ἑλλήν εἰς τὴν Ἑλλάδα σπουδάζας, εἶχε φθάσει εἰς τοιαύτης ἐκτελέσεως τελειότητα.

Ἐγύρισεν ἔπειτα κόσμον, ἔδωσε συναυλίας εἰς πολλὰ μέρη, ἦλθε πάλιν ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅλοι ὅσοι τὸν ἤκουσαν τότε, ἐνθουμούνται ἀκόμη τὴν ἀνέκφραστον μαγείαν, τὴν ἀπειρον γλυκύτητα ἣ ὁποία ἐξεκύνετο ἀπὸ τὸ ὄργανόν του καὶ ἐκυριάρχει εἰς πᾶν ὅ,τι ἔπαιζε, εἰς τὰ σοβαρὰ καὶ μελαγχολικὰ *adagio*, εἰς τὰς φλυάρους καὶ ἐλαφρὰς *variacioni*. Εἰς τὴν Βιέννην ὅταν ἐπανῆλθεν, κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ πρώτου φλάουτου εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν θέατρον, τὴν ὁποίαν τοῦ παρεχώρησεν ὁ γηραιὸς καθηγητῆς του ὡς εἰς ἄξιον διάδοχον, θὰ τὸν διεδέχετο δὲ καὶ εἰς τὸ Κονσερβατόριον ἐὰν ὁ θάνατος δὲν ἔκαμνε τὸ λάθος νὰ πάρῃ τὸν μαθητὴν, νέον ἀκόμη καὶ γεμάτον ζωὴν καὶ δρᾶσιν ἀντὶ τοῦ διδασκάλου, γηραιοῦ ἤδη ἀπομάχου. Ὅτε πρὸ τινων ἐτῶν ἐγένετο σκέψις νὰ μετακληθῇ ἐδῶ ὡς καθηγητῆς τοῦ Ὁδείου, ἔγραψε πρὸς παλαιὸν φίλον του καὶ συμμαθητὴν: « ἄφησέ με νὰ μείνω ἐδῶ τὸ ὄνειρόν μου εἶνε νὰ διαδεχθῶ τὸν διδάσκαλόν μου εἰς τὸ Κονσερβατόριον. Ἄν τοῦτο δὲν γένη, θὰ μείνω ἐδῶ διότι θέλω ν' ἀποθάνω μέσα εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον ἔζησα ».

Καὶ δὲν ἦτο πεπωμένον.

Ἀπέθανεν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὁνείρου του!.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΔΕΝ ἐφантаζόμεθα ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον ἐνισχύσει τοσοῦτον ταχέως τὰς πρὸ δύο ἐβδομαδῶν σκέψεις μας. Ἡ περὶ τὴν ἔδραν τοῦ προσωρινοῦ προέδρου ὁμηρικὴ μάχη, ἣτις ἔδωκε τὸν χρωματισμὸν τῆς ἀσχημίας εἰς αὐτὴν ἤδη τὴν πρώτην συνέλευσιν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, προσθέτει ἐν ἀκόμῃ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἀνάγκης πρὸς τροποποίησιν τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Ἀληθῶς τὸ ζήτημα τῆς προσωρινῆς προεδρίας φαίνεται ἐντελῶς ἐπουσιῶδες καὶ ἡ πρώτη σκέψις τοῦ κοινοῦ νοῦς εἶναι ὅτι ἡ διεύθυνσις τῶν συνεδριάσεων ἐλαχίστην δύναται ν' ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας καταρτίζει κατ' οὐσίαν ἡ δύναμις τοῦ ἀριθμοῦ. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς γνώσταις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἡ ἀπορία δὲν γεννᾶται. Ἐν πρώτοις τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, ἔστω καὶ προσωρινοῦ, συνεπάγεται τὴν ἐξουσίαν τοῦ διορισμοῦ τῶν ὑπαλλήλων ἐν τῷ γραφείῳ δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 75 τοῦ κανονι-

σμοῦ. Κατὰ δὲ τὴν πρώτην σύνοδον τῆς νέας Βουλῆς, τὸ ἀξίωμα τοῦτο, διαρκοῦν μέχρις ὁριστικῆς περατώσεως τῆς περὶ τὴν ἐξέλεξιν διαδικασίας, ἐνέχει ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν προσώπων οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα. Κυρίως ὅμως τὸ ἐλατήριον τῆς διεκδικήσεως τοῦ προεδρικοῦ κώδωνος ἔγκειται εἰς τὸ συμφέρον, ὅπερ ἔχουσιν ἀμφοτέραι αἱ πολιτικαὶ μερίδες τοῦ νὰ διευθύνωσι δι' ὁμόφρονος αὐτῶν προεδρεῖον τὰς ἐργασίας τοῦ σώματος. Οὕτω ὁυθμίζουσιν ἀσφαλέστερον τὴν πορείαν αὐτῶν ἀναλόγως τῶν φράσεων τοῦ ἀγῶνος. Δυστυχῶς δέ, κατὰ τὴν ἐπικρατήσαν μερὶς τοῦδε κοινοβουλευτικῆν τακτικὴν, οἱ κατέχοντες τὰ προεδρεῖα ὑπῆρξαν, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, μᾶλλον ἀντιπρόσωποι τῆς μερίδος, ἐξ ἧς προήρχοντο ἢ ἀληθεῖς προϋστάμενοι τοῦ νομοθετικοῦ σώματος.

Αἱ διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ προέδρου μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνόδου ἢ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ὑπηρετήθησαν ἐκ πνεύματος δυσπιστίας πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου ἐθεωρήθη διηνεκὲς καὶ ἀδιάλειπτον μεταβιβαζόμενον ἀνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ εἰς τὸν νέον. Μεσοπροεδρεῖαν δὲν ἀνέχεται τὸ πνεῦμα τοῦ κανονισμοῦ. Ἀλλ' οἱ συντάξαντες καὶ ψηφίσαντες αὐτὸν δὲν προέβλεψαν τὴν περίπτωσιν τῆς ἀμφισβήτησεως τῶν προεδριῶν. Καὶ ἰδοὺ νῦν ἀναφανίσκον τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπερ δύναται νὰ γεννήσῃ σοβαρὰς δυσχερείας εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν ἐν τῇ συρράξει τῶν κομμάτων δὲν πρυτανεύῃ ἀμοιβαίως ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετριοπάθεια. Ἡ ἀνάμιξις τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας ὑπῆρξεν ἀστοχὸν μέτρον, λίαν κινδυνώδες προηγούμενον διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κοινοβουλίου.

Εἰς τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, τὸ ἐξαγγελθὲν διὰ τοῦ βασιλικοῦ λόγου, οὐδεμίαν εὐρομὲν νύξιν περὶ τροποποιήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Καὶ δὲν διστάζομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ὁ κ. Δηλιγιάννης ἀπώλεσε λαμπρὰν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ παράσῃ μέγιστον ἀγαθὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸ πολίτευμα, οὗτινος ἀνέκαθεν εἶναι θερμὸς θιασώτης. Ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς Βουλῆς ἐργασιῶν κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μειοψηφίας ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ δηλώσωσιν ἀπαξ ἔτι τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην των. Δύσκολον νὰ πιστευθῇ ὅτι αὕτη θὰ ἦτο ἀρνητικὴ. Συντε-

λουμένης οὕτω κατ' ἀρχὴν τῆς συνεννοήσεως τῶν κομμάτων, ἡ συζήτησις ἤθελε περιορισθῇ εἰς μόνους τὰς λεπτομερείας. Καὶ ἤδη ὁμως ὁ καιρὸς δὲν ἐχάθη. Τὸ ζήτημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦν τὴν πρώτην βάσιν τῆς ὑποσχεθείσης νομοθετικῆς ἐργασίας.

Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ βασιλικοῦ λόγου συμπλέκονται μετὰ τέχνης δύο διακεκριμένα στοιχεῖα. Τὸ συνταγματικὸν καὶ τὸ κυβερνητικόν. Διὰ τοῦ πρώτου καθιεροῦται ἐπίσημος ἐρμηνεία τοῦ Συντάγματος, ἐξαγγελλομένη ὑπ' αὐτῶν τῶν βασιλικῶν χειλέων, ὑπόσχεσις ἀφορῶσα τὸν τρόπον τῆς διαχειρίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Στέμματος ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον ὁ βασιλικὸς λόγος λαμβάνων μορφήν διαγγέλματος, ἐκφεύγει τῆς συνήθους συνταγματικῆς συνήθης, καθ' ἣν διὰ τοῦ βασιλέως ὁμιλεῖ ἀπλῶς ἡ ὑπεύθυνος κυβέρνησις.

Τὸ κύριον σημεῖον τοῦ μέρους τούτου εἶναι τὸ ἀφορῶν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος, περὶ ἧς τίθενται αἱ ἐξῆς ἀρχαί. Πρῶτον: Πρόσκλησις, εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας τῶν ἐνδεδειγμένων ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης εἴτε τῶν ἐκλογῶν εἴτε τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Δεύτερον: « Ἐλλικρινῆς » συναρμολόγησις τῶν προνομίων τοῦ Στέμματος μετὰ τῶν δικαιωμάτων τῆς Βουλῆς. Συνταγματικὸν χαρακτηριστὴρ ἔχει ἐπίσης ἡ ἐν τέλει τοῦ λόγου ἔμμεσος ὑπόσχεσις ὅτι χάριν τῆς ἐγκαίρου ἐπιψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ Βουλὴ θὰ καλῆται εἰς τακτικὰς συνόδους πρὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Γαλβανίζεται οὕτω πάλιν τὸ πρὸ πολλοῦ ναρκωθὲν δόγμα τῆς δεδηλωμένης καὶ τὸ πολιτεῖμα χαρακτηρίζεται ὡς ἀκρόατος κοινοβουλευτικόν. Αἱ δηλώσεις αὗται ἀφορῶσι πράγματι τὸ μέλλον, ἐνέχουσιν ὅμως ἔμμεσον τινὰ ἀπάρνησιν τῶν ἐν τῷ παρελθόντι γενομένων. Τοῦτο προκύπτει ἰδίως ἐκ τῆς φράσεως τοῦ προλόγου « πρὸς ἐξομάλυνσιν ἀναφανεισῶν δυσχερειῶν ». Καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ λεκτικὴ διατύπωσις ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῆς ἀπαιτουμένης εὐκαμψίας, ἀποτελοῦσα οἷον *amende honorable*, ἀναγνώρισιν σφάλματος. Ἀμφίβολον εἶναι ἂν στέργῃ τοῦτο τὸ ἔθνος. Τὸ μέλλον θὰ δείξῃ ἂν ἀπατώμεθα.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου, τὸ περὶ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν κυβερνητικὴν πρόγραμμα, βεβαίως θὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν εὐφροσύνως ὑπὸ τοῦ ἔθνους. Ὁ ἐπικρατῶν τόπος εἶναι ἡ φειδῶ. Φειδῶ δημοσιονομικὴ διὰ τῆς περικοπῆς πά-

σης περιττής ή μη ἀπολύτως ἀναγκαίας δαπάνης. Φειδῶ οικονομική διὰ τῆς ἀποτάξεως ἀπὸ πάσης νέας φορολογίας καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἄμεσος καὶ ἔμμεσος προστασία τῶν κεφαλαιοποιητικῶν δυνάμεων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐφαρμόζουσα τὰς ἐπαγγελίας ταύτας ἡ νέα κυβέρνησις θὰ σημειώσῃ ἐποχὴν προόδου ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ οικονομικῇ ἱστορίᾳ τῆς χώρας.

Λυπηρὸν ὅτι οὐδείς ἐν τῷ προγράμματι γίνεταί λόγος περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων. Οὐδ' ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ τῶν βλέψεων τοῦ ἔθνους ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις τῆς Βαλκανικῆς χειρσονήσου, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ριζικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀνακαινίσεως τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν πραγμάτων. Ἀληθῶς λέγεται ὅτι θέλει προκληθῇ ἡ μελέτη τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ ναυτικοῦ κλάδου. Ἀλλ' ἡ φράσις αὕτη εἶναι δυσαναλόγως χλιαρὰ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐθνικὰς προσδοκίας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΙΓΑΙΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὰ κοινοβούλια τῆς πυγμῆς.

Αἱ παλαιότεραι Βουλὰὶ φαίνεται ὅτι ἦσαν πλέον ρωμαλέαι τῶν σημερινῶν. Πρὸ 10 ἐτῶν λόγου χάριν, ἓνας βουλευτὴς Ξηροχωρίου ἐξεργάζετο τὸ χέρι ἑνὸς ἐδωλίου καὶ τὸ ἐσφενδόνισε κατὰ τῶν ἀντιθέτων. Ἦτο δὲ τὸσον γέρος, ὁ βουλευτὴς τῆς μυθώδους αὐτῆς ἀλκῆς, ὥστε ἡμποροῦσε καὶ νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις διὰ τὴν προσωρινὴν προεδρείαν. Ἐνθυμούμαι στόκους ἀστραποβολοῦντας εἰς τὴν εὐτυχὴ ἐκείνην ἐποχὴν ὑπὸ τὸ ἡλεκτρικὸν φῶς μίᾱς παννυχίδος, καταλανικὰς μαχαίρας, κομφότατα μαχαιρίδια μὲ λευκὴν λαβὴν, ράβδους ποῦ θὰ ἦσαν αἰσθηταὶ καὶ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Ἡρακλέους. Σήμερον, ὅταν ὁ λαὸς ἐκλέγῃ βουλευτὰς μὲ χειρόκτια καὶ μπλαστουνάκια τοῦ συρμοῦ, ἀπαιτοῦνται μεγάλα προσπάθειαι διὰ νὰ γίνῃ ἓνας καυγᾶς τῆς προκοπῆς. Ἄν γίνῃ, θὰ εἶνε παρῳδία τῶν ὁμηρικῶν ἐκείνων συμπλοκῶν τῆς παλαιότερας Βουλῆς, αἱ ὁποῖαι εἶχον νὰ ἐπιδείξουν Αἴαντας μαινομένους. Ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας οἱ Ἕλληνες βουλευταὶ ἐκυλίνοντο προχθὲς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ μόνον θῦμα τῆς πάλης ἦτο ὁ ἀνατραπὴς ἀγιασμός, ἓνα ράσον μελανωθὲν ἀπὸ τὸ καλαμάρι ποῦ ἐσφενδονίσθη καὶ ἓνα κουμπὶ ποῦ ἐξεργιζώθη. Οὐδέποτε ἔγινεν ἀβροτέρη συμπλοκή μεταξὺ 200

βουλευτῶν! Βεβαίως δὲ πυγμαγία μὲ χειρόκτια δὲν δύναται παρὰ νὰ καταλήξῃ εἰς αὐτὴν τὴν λεπτότητα. Ποῖος θὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ πέταγμα ἑνὸς καλαμαριοῦ εἶνε φαινόμενον μεγάλης κοινοβουλευτικῆς συμπλοκῆς; Εἰς τὸ αὐστριακὸν κοινοβούλιον τὸ καλαμάρι κατήγησε τὸσον συνειθισμένον ὄπλον, ὥστε νὰ θεωρῇται μαλακώτερον μιᾶς φράσεως.

Ἐπιμένω λοιπὸν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Βουλὴ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους δὲν εἶνε γνησία ἀντιπροσωπεῖα λαοῦ ὁ ὁποῖος ξεριζώνει σανίδας, ἀναπτύσσει βραχίονας φουσκωμένους ἀπὸ τοὺς μυῶνας, καὶ ἀνυψώνει τεράστια ρόπαλα διὰ τὰ πολιτικὰ ζητήματα. Υἰάτρου ἐπαρχίαι διὰ τὰς ὁποίας ὁ παλληκαρισμὸς εἶνε παράδοσις καὶ σύμβολον. Αὐταὶ θὰ ἐρωτήσουν αὐριον ἂν ὁ βουλευτὴς τῶν τὰς ἀντεπροσώπευσεν ἀξίως εἰς τὴν προχθεσινὴν συμπλοκὴν. Καὶ ἂν ἀποδείχῃ ὅτι ἐκάθητο εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πάλης, ὅτι τὰ σουηδικὰ του χειρόκτια ἦσαν τὸσον στενὰ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ γυμνώσῃ τοὺς γρόνθους τοῦ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὅτι ἀνέσυρεν ἀπὸ τὴν τσέπην του φαλίδιον καὶ ἡσυχλεῖτο εἰς τὸ ξελιποθύμισμα καμμιᾶς κυρίας, ὅτι ἐκάπνιζε λεπτὸν σιγαρέττον μὲ ἐπιστόμιον εἰς τοὺς διαδρόμους; Ἡ ὅτι ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πάλην, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἐκόπη ἓνα κουμπὶ καὶ τοῦ ἐστράβωσεν ὁ λαίμοδετης; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ διαλυθῇ ἡ Βουλὴ, νὰ γίνουν ἐκλογαὶ καὶ νὰ ἐξέλθουν ἐκ τῶν καλῶν γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Νὰ ἐκλεγοῦν ἄνθρωποι ἐξασκηθέντες εἰς τὰ γυμναστήρια ἢ χρηματίσαντες εὖζωνοι, ἔχοντες νὰ ἐπιδείξουν βραχίονας οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸ μέρος τῶν, κρατοῦντες κεφαλοθραύστας καὶ ὄχι λεπτὴν εὐώδη κερασίαν, ἄνθρωποι μὲ ἀτολίαν καὶ μὲ ρεβόλβερ. Διότι δὲν εἴμεθα πλέον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν φρουδαλικῶν συνδιασκέψεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μία μορφή Βουλῆς, καὶ ἔλυνον τὰ ζητήματα μὲ ὑποκλίσεις. Ἀφότου ἡ ἐλευθερία ἦνοιξε τὰς πύλας τῶν ἐθνικῶν βουλευτηρίων εἰς τὸν λαόν, ὁ λαὸς πρέπει νὰ ἐξασκήσῃ τὰ δικαιώματά του. Αἱ σημεριναὶ Βουλὰὶ ἀπεδείχθη πλέον ὅτι εἶνε κακὴ καὶ στραβὴ παραγνώρισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ, διότι καλοῦν τὸν λαὸν νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του, ἐνῶ ὁ λαὸς δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ παρὰ μὲ τὸν γρόνθον. Βουλευτὴς ἀγορεύων καὶ ἔχων τὰ χέρια εἰς τῆς τσέπες, εἶνε γελοιογραφία. Βουλευτὴς μὴ ἀγορεύων, ἀλλὰ δίδων γροθιὰς εἶνε μία ἄκρα φουσκότης. Αὐτὸς ἄλλως τε ὁ Λόγος, ὁ

ὁποῖος εἶνε τὸ παλλάδιον τῆς λειτουργίας τοῦ σημερινοῦ κοινοβουλίου, ἀπεδείχθη παλαιὸν καὶ ἄχρηστον μέσον διατυπώσεως γνώμης. Οἱ πολιτεολόγοι τὸν θεωροῦν ὡς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Ὁ Λόγος εἶνε τυραννικώτερος ἑνὸς μονάρχου. Ὁ Γρόνθος ὅμως εἶνε ἀπλούστερος. Κτυπᾷ, καὶ ψηφίζεται ἐν νομοσχέδιον. Ἐπὶ τέλους εἶνε λίαν σύντομος, καὶ δὲν κωλυσιεργεῖ.

Πῶς ἄρα γε νὰ ἐλειτουργεῖ ἡ Βουλὴ τῶν ἀρχαίων Σπάρτιατων, ἡρωϊκῶν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἦσαν τὸσον καλά παρεσκευασμένοι διὰ μίαν συμπλοκὴν; Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖνοι συνσκέπτοντο χωρὶς καλαμάρια. Διὰ τοῦτο παρήκμασε καὶ ἡ Σπάρτη. Ἄς μὴ ὀργισθῇ λοιπὸν κανεὶς διὰ τὴν προχθεσινὴν πάλην τῆς Βουλῆς. Ἦτο ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ νέου πολιτεύματος, τῶν ἀληθῶν βουλευτηρίων τὰ ὁποῖα θὰ δώσουν τὸν λόγον εἰς τὴν ράβδον καὶ εἰς τὴν πυγμὴν. Διὰ τοῦτο πολὺ παράξενος πρέπει νὰ σᾶς ἐφάνη προχθὲς ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ μέσου τῶν γρονθοκοπομένων βουλευτῶν ἤρπασεν ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ διέσωσε τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς νὰ ἦτο τίποτε ἀσεβὲς τὸ ἀποτυπωθὲν ἐπ' αὐτοῦ πέλμα ἑνὸς βουλευτικοῦ ὑποδήματος, γνήσιον ἱερογράφημα τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

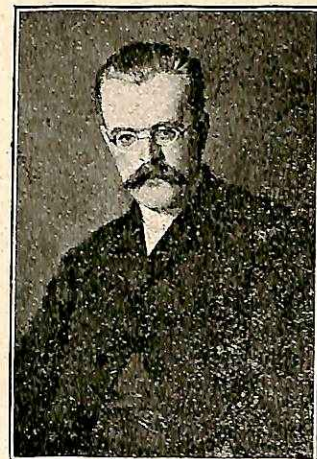
ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Κάρολος Κρουμβάχερ

Σπανίως συνεδέθη μετὰ μιᾶς προσωπικότητος δημιουργία ἐπιστημονικὴ τὸσον μεγάλη ὅπως μετὰ τοῦ καρόλου Κρουμβάχερ ἡ ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας αὐτὸς εἶνε σήμερον ὁ κυριώτατος ἀντιπρόσωπος ἐν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμάτων. Ἡ Βυζαντινολογία, ὁ προσφάτως μόλις ὑπόστασιν ἰδίαν λαβὼν κλάδος οὗτος τῆς καθόλου ἱστορίας καὶ φιλολογίας τοῦ μακροαῖωνος ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶνε ἱδρυμα αὐτοῦ. Καὶ οἱ γνωρίζαντες τὸν δημιουργικὸν ἄνδρα κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ δραστηριωτάτου ἐπιστημονικοῦ του βίου, δὲν δύνανται σήμερον μετὰ παρέλευσιν μιᾶς εἰκοσαετίας μόλις, ἀνευ θαυμασμοῦ νὰ ἀναπολήσωσιν ἐκ τίνων πενιχρῶν ἀρχῶν ἀρχόμενος καὶ κατὰ πόσων δυσχερειῶν καὶ φανερῶν ἀντιπράξεων παλαιῶν ἴσχυσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἀπιστεῦτος εὐδοκίμησεν ἔργον.

Τὰς πρώτας τῆς ἐπιστήμης του βάσεις ἔθετεν ὁ νεαρὸς σπουδαστὴς τῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ἐκμανθάνων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τῶν ἑλλήνων σπουδαστῶν καὶ ἀποκτῶν ἐκ τῆς ἀναστροφῆς ταύτης ἐμβριθεστέραν ἔξιν πρὸς κατανόησιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νέων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ λογοτεχνίας, τὰ ὁποῖα διὰ συγχρόνων ἐργασιῶν τότε ἀκριβῶς εἶχον ἀρχίσῃ νὰ γίνωνται προσιτὰ εἰς τοὺς λογίους. Μίαν δεκαετίαν μετὰ ταῦτα εὐρίσκετο εἰς τὸ τέρμα ὁδοῦ χαλεπωτάτης, ἀποκομίζων τὸν καρπὸν ἀγρύτων κό-

πων. Ἐξέδιδε τὸ καταπληκτικῆς ἐπιμελείας καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως ἔργον, τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, καὶ ἀνεβίβαζε τὴν νέαν ἐπιστήμην εἰς περιωπὴν, ἣν οὐδείς προεμάντευε. Ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν Βαυαρίᾳ φὸν-Μύλλερ, ἰδρύνοντος τότε χάριν τοῦ κ. Κρουμβά-

χερ καὶ χάρις εἰς τὴν ἀπαράμιλλον αὐτοῦ ἐργασίαν, τὴν πρώτῃν ἐν Εὐρώπῃ πανεπιστημιακὴν ἔδραν τῆς Βυζαντινολογίας, ἐξῆλθον ἐν τῇ βαυαρικῇ Βουλῇ οἱ ἐξῆς βαρυσήμαντοι λόγοι, οἵτινες καὶ καλλίτερον παντὸς ἄλλου ὁρισμοῦ διασαφούσι τὴν ἔννοιαν καὶ ἀξίαν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν: «Ἐν τῷ Βυζαντινισμῷ, εἶπεν ὁ ὑπουργός, βλέπω τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ταύτης ἀναγνωρίζω τὴν σπουδαιότητα ἀξίαν πρὸς κατανόησιν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν θεμελιώδη σημασίαν ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ παρόντος τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐὰν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἰδρυσωμεν ἔδραν ἐν Μονάχῳ, τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον θὰ διαπράξῃ μεγάλη ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ καὶ θὰ κατασταθῇ τὸ κέντρον τῶν περὶ αὐτὸν σπουδῶν. Συγχρόνως ὅμως θὰ τιμῶσωμεν διὰ τούτου ἓνα νέον Βαυαρὸν λόγιον διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας αἱ εἰς τὸν κλάδον τούτον παρέσχε. Δὲν ἐπιθυμῶ δὲ νὰ βραδύνω περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου μου τούτου, μέχρις οὗ ἄλλοι ἀρπάσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν τὸ γέρας τῶν πρώτων εἰσηγητῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης».

Ὁ σοφὸς Βαυαρὸς ὑπουργὸς ἐδικαιώθη ἔκτοτε περιφανῶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου κατεστάθη ὄντως τὸ κέντρον τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν κατὰ τὴν δεκαετίαν ἀκριβῶς, ἥτις διέρρευσεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐκείνου πανεπιστημιακῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἔδρας (κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1892). Ἡ ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας ἠδυσμένη διπλάσιως κατ' ὄγκον, ἐπέιθε τάχιστα, μετὰ τὴν πρώτῃν, τὴν δευτέραν τῆς ἐκδοσίν, ἥτις καὶ παρ' ἡμῶν ἔγινε γνωστὴ διὰ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρσαλῆ. Ἐκτοτε δὲ ἀμέσως ἤρχισεν ἐκδιδόμενον καὶ τὸ Βυζαντινὸν Δελτίον, εἰς ὃ ἀποθηκεύονται πλουσιώταται συμβολαὶ παντὸς ἔθνους λογίων εἰς τὰς βυζαντινὰς ἐρεῦνας καὶ ἀναγράφονται πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ εἰς τοὺς παντοίους αὐτῶν κλάδους κατ' ἔτος καταπληκτικαὶ πολλαπλασιαζόμεναι ἐργασίαι. Καὶ ταῦτα δὲν εἶνε τὰ μόνα διαπραχθέντα μεγάλα. Ἡ ἀμύλλα, ἣν ἐγέννησε πανταχοῦ τῆς ὑρώπης ἡ ἀκαταπόνητος ἐργασία τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ, κατέστησε γενικώτερον τὸν πρὸς τὰς βυζαντινὰς σπουδὰς ζήλον, καὶ ἐνῶ ἐν Γερμανίᾳ ἀνθρὶ ἡ κριτικὴ ἐρευνα καὶ ἡ συστηματοποίησις τῆς ἐργασίας, ὁλονέν δὲ τείνει εἰς πραγματοποίη-

σιν ή κοιτιχή έκδοσις τών κυριωτάτων προϊόντων της Βυζαντινης λογοτεχνίας, έν Γαλλία άκμαίζουν ιδίως αϊ ιστορικά σπουδαί τών περιφανών Diehl και Schlumberger, διανοίγουσαι άλλον, ευρύτατον όρίζοντα εις την μελέτην και εκτίμησιν τών έργων άνδρών περιβλέπων και ισχυρών της μεσαιωνικής ήμών ιστορίας. Τό γέρας δέν άνηράπη από τών χειρών του πρώτου εισηγητού της επιστήμης, άλλ' ή μεγάλη μεταβολή, ήτις έκτοτε επήλθεν εις τās αντίλήψεις τών φιολόγων και ιστορικών, έδωκε νέαν όλωσ διόλου ώθησιν εις τās βυζαντινάς σπουδάς πανταχού σχεδόν της Εύρώπης. Καί τό κατόρθωμα άνήκει καθ' ολοκληρίαν εις τόν πρό δεκαετίας νέον Βυναρόν λόγιον.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΝ 8 Δεκεμβρίου έώρτασεν ή Νορβηγία την έβδομητονταετηρίδα του μεγάλου της ποιητού Μπεργν-σέργε Μπεργνσον. Ο Μπεργνσον ήθέλησε νά δώση ένδικόν χαρακτηρισμό εις την φιλολογίαν και την τέχνην της πατρίδος του και αυτό ύπεστήριξε από την άρχήν του φιλολογικού του σταδίου εικοσαετής ακρόμη. Τα τραγούδια του είναι τό τραγούδι της Νορβηγίας

Μπεργνσέργε Μπεργνσον.

όλης. Είκοσιπέντε έτών ανέλαβε την διεύθυνσιν του θεάτρου της Μπεργν και συγχρόνως ήσχισε νά δημοσιεύη σειράν έργων, τά όποία ετάχθησαν άμέσως εις την πρώτην βαθμίδα και απέτελεσαν την δόξαν του Νορβηγού ποιητού. Τά διηγήματά του «Συννέβε Σολμπάκεν» «Λογε» και «Εύθυμος νέος» έκαμαν άμέσως γνωστόν τό όνομά του εις τόν φιλολογικόν κόσμον, εύθύς δέ κατόπιν έγραψε τά δράματα «Μεταξύ τών μαχών», «Βασιλεύς Σβέρρε», «Νέονυμοι» κατόπιν, τό όποιον παρεστάθη εις όλα τά σκανδιναυικά θέατρα και τό «Μία πώγευσις» έπειτα, έπου αναφάνεται εις τών κορυφαίων του συγχρόνου θεάτρου.

Εκ τών μεταγενεστέρων έργων του ό «Βασιλεύς» ή «Λεονάρδα» τό «Νέον σύστημα» ύπολείπονται τών πρώτων ως προς τό βάθος της ύποθέσεως άν και αϊ καλλοναί τών λεπτομερειών είναι μεγάλα. Εις τό έργο του Μπεργνσον βασιλεύει ή φυσιολατρεία, φαντασία λεπτή, ή αλήθεια. Έν τούτοις συχνά είναι σκοτεινός, ελάττωμα τό όποιον συγγενεύει ίσως με τόν χαρακτήρα του.

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ του Τολστόϊ ή «Ανάστασις» διασκευασθέν εις δράμα υπό του Γάλλου δραματικού Η. Bataille, παρεστάθη με μεγάλην επιτυχίαν εις τό Παρίσι. Η Μασλόβα, νέα πτωχή, δέν ήμπορεί ν' άντιστή εις τόν νέον έπίσημ και ώραιον Νεκλούδωφ. Αλλ' ή κοινωνική τάξις του νέου δέν είναι ή της Μασλόβας. Καί άμα έπέρασεν ή στιγμή του πάθους, την εγκαταλείπει και της δίδει εκατόν ρούβλια διά τό παιδί του θά φέρη εις τόν κόσμον. Μετά δέκα έτη, εις την δευτέραν πράξιν, ό πρίγκιψ Νεκλούδωφ, παρίσταται ένορκος εις την δίκην της Μασλόβας, ή όποία κατήντησε κοινή και ή όποία κατηγορείται διά κλοπήν και φόνον. Ο πρίγκιψ άναγνωρίζει την νέαν που του είχε δοθή και ή όποία απέδιώχθη από την θείαν της εύθης άμα έφάνησαν αϊ πρώται ένδειξεις του σφάλματός της. Η Μασλόβα δέν είναι έννοχος του έγκλήματος διά τό όποιον κατηγορείται και διακηρύττει την άθωότητά της εις τούς δικαστάς. Έν τούτοις καταδικάζεται. Ο Νεκλούδωφ συναισθάνεται ότι αυτός είναι ό πρωταίτιος της καταδίκης της, άφ ου αυτός έδημιούργησε την άθλίαν ζωήν που έπέρασεν από δέκα έτών ή Μασλόβα. Η άγωνία του διαρκούσης της δίκης, μήπως τόν άναγνωρίση, είναι μεγάλη. Αλλ' αισθάνεται μέσα του τό καθήκον νά την έλευθερώση από τό κατεργον, εκείνην που άπόλεσε πρό δέκα έτών και της είχε ύποσχεθή την άγάπην του. Καί ό Νεκλούδωφ εγκαταλείπει τό σχέδιον του γάμου του και πέρνει όπίσω από την μνηστήν του τό δακτυλίδι του άρραβώνος.

Η Μασλόβα εύρίσκεται τώρα εις την εικότην. Μέσα εις την άπαισίαν εκείνην άτμοσφαίραν ό πρίγκιψ πηγαίνει νά ίδη την πρώτην του ερωμένην. Εκείνη δέν τόν άναγνωρίζει. Τόν εκλαμβάνει ως ένα τών πολλών πελατών της από τόν οίκον της αίσχνης όπου είχε καταντήση. Ο Νεκλούδωφ άπηλπισμένος σχεδόν άλλ' έμμένων εις τό έργον της άπολυτρώσεως, της δείχνει την φώτογραφίαν της, που του είχε δώσει πρό δέκα έτών. Καί έξαφνα ένθυμείται, άφυπνίζεται από τόν λήθαργον, ανακαλεί διά μίαν στιγμήν εις την μνήμην της την εποχήν εκείνην αλλά τό μίσος της ξεσπά προς τόν ατύχητόν της ατιμίας της, παραφέρεται, τόν ύβριζει και τέλος λιποθυμεί. Η πράξις αυτή είναι τραγικωτάτη και σφίγγει την καρδιά μέχρι πόνου. Ο Νεκλούδωφ δέν άπελπίζεται. Θέλει νά άφυπνίση την ψυχήν της Μασλόβας. Την άκολουθεί χωρίς αυτών τών αιώνιων πάγων της έξορίας της. Καί ό έξαγνισμός του Νεκλούδωφ είναι ή άνατολή της ζωής εις την ψυχήν της Μασλόβας και ό γεννώμενος έρωσ της προς τόν συνξέδριστον Σμόνσον

ΗΡΧΙΣΕ τās παραστάσεις του εις τό Παρίσι τό νέον «Θέατρον της διεθνούς τέχνης» με τόν «Θρίαμβον» του Ρομβέρτου Μπραχό. Τό δράμα του Ιταλού δραματούργου φέρει επί της σκηνης τόν άγυή έρωτα εις σύγκρουσιν προς τά νοσηρά φαντασιοκοπήματα ενός εκφύλου. Τό θέμα όλίγον σκοτεινόν καθ' έαυτό, αναπτύσσει ό συγγραφέυς καθαρότατα δι έπεισοδίων τραγικωτάτων, τά όποία διαδέχονται άλλα εύθυμότατα. Τό έργον τουτο δέν είναι από τά νεώτερα του Ιταλού δραματικού, είναι όμως χαρακτηριστικώτατον και δυνάμει πολλής.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Η ΔΙΔΑΣΚΙΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ». Ο διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου και συνεργάτης μας κ. Ι. Σβορώνος ώμίλησε κατά πρόσκλησιν τών «Παναθηναίων» την 1ην τρέχοντος εις τό Κεντρικόν Μουσείον περί τών αντικυθηραϊκών άρχαιοτήτων και ιδιαιτέρως περί του χαλκού αγάλματος του Περγέως.

Ο κ. Σβορώνος προς άπόδειξιν της εξ Αργους προελεύσεως αυτών παρέβαλε αυτάς προς τās περιγραφάς του Πανσανίου, τά λοιπά κείμενα τών άρχαίων και προς τούς τύπους τών Αργείων νομισμάτων, τά όποία παριστώσι τά μνημεία και αγάλματα του Αργους. Τόν χαλκούν «Εφηβον» απέδειξε ως τόν Αργείον ήρωα Περγέα επιδεικνύοντα εις τούς Αργείους την ώραιότητα κεφαλής της εκ Λιβύης Μεδούσης του νεωτέρου Αργείου μύθου και όχι της φοβεράς κεφαλής της Μεδούσης της άρχαιοτέρας παραδόσεως. Ο Περγεύς θανμάσας τό κάλλος της Μεδούσης εις τό πέδιόν της μάχης, φέρει την κεφαλήν εις Αργος, επιδεικνύον τό κάλλος αυτής, όπως διηγείται αυτός ό Πανσανίας. Υπό τόν τύπον τουτον, σχεδόν πάντοτε, παριστώσι τόν Περγέα διάφορα άρχαία μνημεία, ήτοι με ξίφος εις την άριστεράν και με την δεξιάν επιδεικνύοντα την ώραίαν κεφαλήν της Μεδούσης την όποιαν κρατεί όχι, όπως εις τόν άρχαιοτάτον τύπον, από την κορυφήν της κόμης άλλ' από τόν όπισθεν της κεφαλής κορόβυλλον ούτως ώστε νά ήναι όρθός και κατά μέτωπον όρατή. Μεταξύ τών μνημείων τών παριστάντων τό άγαλμα, επέδειξε νομίσματα του Αργους πιστώς αντιγράφοντα τό άγαλμα τουτο.

Την εποχήν της άπαγωγής τών αγαλμάτων εξ Αργους άνάγει ό κ. Σβορώνος όχι πρό του τρίτου μ. Χ. αιώ-νος. Καί έπειδή τά νομίσματα τών Αργείων άποδεικνύουσιν ότι μερικά εκ τών αγαλμάτων τουτων ύπάρχον εις τό Αργος μέχρι τουλάχιστον τών χρόνων του Βαλεριανού - 253 - 263 μ. Χ. — τό δέ 396 ό Αλάριχος κατέστρεψε τό πών, ή άπαγωγή θά έγενε μεταξύ του 268 και 396 μ. Χ. και πιθανώτατα επί Μεγάλου Κωνσταντίνου, ό όποιος διέταξε την μεταφοράν τών αγαλμάτων τών έλληνικών πόλεων εις Κωνσταντινούπολιν. Η σωζομένη διαταγή του Μεγάλου Κωνσταντίνου και προς τό Αργος και ή μη άναγραφή άργείου αγάλματος εις τās πηγάς μεταξύ χιλιάδων τοιούτων τά όποία έκομίσθησαν εκ διαφόρων πόλεων εις Κωνσταντινούπολιν, έξηγείται διά του παρά τά Αντικύθηρα ναυαγίου του μεταφέροντος τά αγάλματα πλοίου. Η διάλεξις του συνεργάτου μας έχειροκροτήθη ζωηρότατα υπό του πολυπληθούς εκλεκτού άκροατηρίου.

ΠΙΝΑΚΙΑΔΕΣ

ΑΤΟ ΒΟΛΔΕ ΜΑΝΟΥΗΛ. — Η εικών αυτή, την κατωτέρω σημειώσεις ό φίλος τών «Παναθηναίων» κ. Α. Καββαδίας, παριστά έν μεγάλη στολή τόν λοχαγόν Ατο Βόλδε Μανουήλ, ένα τών γενναίων άρχηγών της Α. Υ. του Ράς Μαχόνεν, γενικόν διευθυντήν και φύλακα τών όπλων έν γένει και πυριτιδοβολών. Εις τούς Αβυσσινούς ή χαιτή του λευκός χρυσοποίκιλτος επέχει τόπον γαλονιών. Η άσπίς του Ατο Βόλδε Μανουήλ είναι άριστούργημα άβυσσινιακής τέχνης από καθαρόν χρυσόν. Η λαβή του ξίφους και όλα τά επί της χλαίνης ποιήματα επίσης χρυσά. — Η Αβυσσινία έν καιρώ πολέμου παρατάσσει εις διάστημα όλίγων ώρών 500 χιλιάδας στρατού. Τό ζήτημα της κινητοποίησης τών σομάτων ως και τών έφοδιοπομπών και τά του στισμού είναι λυμένον εις την Αβυσσινίαν. Η άντοχή του στρατού αυτού εις κακουχίας και εις μακράς πορείας σπανία και άξια θαυμασμού. Όλοι άνεξαρτήτως αϊ ήλικία είναι και στρατιώται και έμποροι και γεωργοί.

Ατο Βόλδε Μανουήλ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«ΑΡΜΟΝΙΑ» 1902 τεύχος 9ον. — Έξ άρθρου του κ. Α. Μηλιαράκη «Τό πρώτον έν Ελλάδα χαρτοποιείον».

Ιδρυτής πρώτος και διδάσκαλος της τοιαύτης βιομηχανίας υπήρξεν ό ιατροδιδάσκαλος άρχιμανδρίτης Διονύσιος ό Πύρρος. Ο άνήρ ούτος, όστις κατά τόν άγώνα διέτρεψεν έν Ελλάδα διδάσκων και δημοσιεύων βιβλία παιδαγωγικά, εκκλησιαστικά, ιατρικά, χημικά, βοτανικά, γεωγραφικά και μαθηματικά, έγεννήθη τή 1777 έν Κασθαναία της Θεσσαλίας. Συμπληρώσας τās προκαταρκτικάς αυτού σπουδάς έν ταις σχολαίς της Θεσσαλίας, είτα έν Κωνσταντινουπόλει και Ιεροσολύμοις, μετέβη εις Ιταλίαν, ής έπεσκέφθη διαφόρους μεγαλόπολεις: έφοίτησε δέ εις τό Πανεπιστήμιον του Πατανίου (1807), όπου έσπούδασε την ιατρικήν, χημείαν, φυσικήν και βοτανικήν, αύξήσας τās γνώσεις του έτι επί παντός, όπερ έθεώρει χρησίμον ίνα μεταγίγη εις τό Γένος. Κατά τās περιηγήσεις του δέ τautas έδιδάχθη έν άλλοις και την χαρτοποιάν.

Κατά την έν Πελοποννήσφ διατριβήν του ό Πύρρος συνέστησεν έν Μιστρά (1827) χαρτοποιείον ή χαρτοουργείον, όπως ούκ όρθώς ονομάζει αυτό, και κατεσκεύασε περί τά χίλια φύλλα χαρτου, άλλα κατά την έπιδρομήν του Ιμπραήμ πασά εις την Λακωνίαν εγκαταλιτών και μηχανάς και χάρτην κατέφυγεν εις Κύθηρα. Τά περί του πρώτου τουτου χαρτοποιείου, του έν Μιστρά, αναγράφει έν τη έπιστολή του προς τόν Αθανάσιον Παπα Πολυμέρου και έν τη άγγελία της αίτησεως όρκων.

Καταλείπομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν κρίσιν. ἂν ἦτο δυνατόν νὰ βιώσῃ τοιαύτη ἐπιχείρησις χαρτοποιίας, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ Ἑλλάς ἠγωνίζετο τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα. Ἀλλ' ὁ Πύρρος ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἀτυχίας δὲν ἀπεθαροῦνθη.

Ἐν Ναυπλίῳ ἐλθὼν κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ κυβερνήτου Καποδιστριαίου καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐν Ἀργεὶ συγκροτηθείσης συνλεύσεως (1829) συνέστησεν ἐν συμπαρίᾳ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικηταροῦ καὶ διὰ κοινῆς ἀμοτέρων καταβολῆς 3,000 γροσίων εἰς ἕνα τῶν μύλων τοῦ Ἐρασίου ποταμοῦ Κεφαλαρίου τοῦ Ἀργου, νέον χαρτοποιεῖον τότε δ' ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν ἀγγελίαν πρὸς ἀγορὰν ῥακῶν. Κατεσκευάσαν δ' ἐν τούτῳ ἕως χίλια φύλλα χαρτοῦ χιλίας κόλλας ὡς γράφει· ἄλλ' ἐξαντληθέντων τῶν χρημάτων διέκοψαν τὴν περαιτέρω ἐργασίαν.

Ἐν ἀνερχομένη κεφαλῇ εὐρεθέντες ὁ τε Πύρρος καὶ ὁ Νικηταρὸς πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν Καποδιστριαίον, πρὸς ὃν ἄλλως ὁ Πύρρος διέκειτο τὰ μάλα ἐχθρῶς καὶ ἐξήτησαν χρήματα ἐκ τοῦ μισθοῦ του. Ἡλπίζε δ' ὁ Πύρρος ὅτι ὁ Καποδιστριαὶς ἤθελεν ἐνδώσει χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Νικηταροῦ, ὃν ἐν τῇ ἀγγελίᾳ, ἣν εἶχε δημοσιεύσει, ἀποκαλεῖ ἄκακον καὶ ἀφιλόδοτον Ἑλληνα. Ἀλλ' ὁ Καποδιστριαὶς διανῶνς προβλέπων τὴν μέλουν τὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἄλλως δὲν ἦτο καὶ ἐκ τῶν μύλων κατεπειγουσῶν ἐν τῇ τότε ἀνωμάλῳ πολιτικῇ καταστάσει τῶν πραγμάτων, οὐδεμίαν ἐδωκεν ἀπάντησιν. Ὁ Πύρρος τὴν ἄρνησιν ταύτην ἀπέδωκεν εἰς προσωπικὴν ἐμπάθειαν τοῦ Καποδιστριαίου κατ' αὐτόν, διότι ὢν φίλος τοῦ Πετρόμπεη δὲν κατελογίζετο μετὰ τῶν κολάκων του. Πρὸς ἐπίρρωσιν ἡ τῆς γνώμης του μνημονεύει ὅτι ὁ Καποδιστριαὶς ἀπεδίωκεν αὐτὸν καὶ ἐξ οἰκίας τοῦ Πετρόμπεη εἰς ἣν κατῴκει, καὶ ὅτι ἀσθενήσας κατόπιν ἐξήτησε παρ' αὐτοῦ 100 γροσία χάριν ἀναρρώσεως, ἀλλ' ἀπήντησεν τὴν αὐτὴν ἀρνήσιν, καίτοι ὡς ἀντάλλαγμα προσέφερε γραμματικὰς καὶ ἀριθμητικὰς εἰς τὸν Καποδιστριαίον, ἵνα διανεμῇ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἐν ἀπορία χρημάτων διαλυθέντος τοῦ χαρτοποιεῖου ὁ Νικηταρὸς μετεκόμισε τὰς μηχανὰς εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἀλλ' ὁ Πύρρος δὲν ἀπεθαροῦνθη καὶ αὖτις ὑπὸ τῶν ἀποτυχιῶν τούτων. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁδωνος (25 Ἰαν. 1833), κατὰ παρακίνησιν τοῦ Κολιοπόλου καὶ τοῦ Νικηταροῦ, ἀπηύθυνεν αὐτῷ ἀναφορὰν ζητῶν συνδρομήν, ὅπως συστήσῃ ἐκ νέου εἰς τοὺς μύλους τοῦ Ἀργου τὸ χαρτοποιεῖον, ὅντος ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἢ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας γραμματέως τῆς κυβερνήσεως, ὡς ὀνομάζοντο τότε οἱ ὑπουργοί, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Οὗτος μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς υποβολῆς τῆς αἰτήσεως προσεκάλεσε τὸν Πύρρον παρ' ἐαυτῷ καὶ ἠρώτησεν, ὅποια διαπνὴ ἀπαιτεῖτο διὰ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ χαρτοποιεῖου καὶ ὅποια ἡδύνατο νὰ εἴναι τὰ πιθανά ἐσοδα. Ὁ Πύρρος εἶπεν ὅτι χρειάζονται 30,000 δραχμαὶ πρὸς ἴδρυσιν τοῦ καταστήματος, διὰ τὰς μηχανάς, δι' ἀγορὰν ἐνὸς ἔτους ὑλικοῦ καὶ διὰ μισθοδοσίαν 40 ἐργατῶν· θὰ εἰσέπραττε δὲ κατ' ἔτος 100,000 δραχμὰς καὶ πλέον. Εἰς ταῦτα ὁ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας γραμματεὺς ἀπήντησεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ χρήματα εἰς βιομηχανίας.

Βεβαίως ὁ Μαυροκορδάτος θετικωτέρας ἔχον γνώσεις τοῦ φιλοπάτριδος ἄλλως τε Πύρρου ἐγίνωσκε κάλλιστα, ὅποια εἶναι πάντοτε ἡ τύχη τῶν βιομηχανιῶν, τῶν υποστηριζομένων διὰ δημοσίων χρημάτων, καὶ ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ χαρτοῦ δὲν ἦτο ἡ πρώτη, ἣν ἔπρεπε νὰ υποστηρίξῃ διὰ δημοσίων χρημάτων ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, τῆς μόλις συνεληθείσης ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς δουλείας.

Ἡ ἀνωτέρω συνέντευξις Πύρρου καὶ Μαυροκορδά-

του δὲν διήλθε μέχρι τέλους ἡρεμῶς· διημερίθησαν κατ' αὐτὴν τραγεῖς λόγοι, καὶ μετὰ παρέλευσιν δ' ἔτι ἱκανῶν ἐτῶν (1848), ὅτε ὁ Πύρρος ἔγραψε καὶ ἐτύπωσεν τὴν αὐτογραφίαν του, ἔτρεφε τὴν ὀργὴν, ὅφ' ἣς κατελήφθη τότε διὰ τὴν ἀπορρίψιν τῆς ἀναφορᾶς του, καὶ ἀναγράφει μετὰ ἡπιωτέρων βεβαίως φράσεων τὰς τότε ἐκφυγούσας τῶν χειλέων του τραγεῖας. Εἰς τὴν ἐπίτασιν δὲ τῆς ὀργῆς του συνετέλεσε καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσις τῶν ἐμπόρων χαρτοῦ Ναυπλίου καὶ Ἀργου, ὧν τὰ συμφέροντα παρέβλαπτε τοιαύτη βιομηχανία, δι' ὃ καὶ ὁ Πύρρος ἀποκαλεῖ αὐτοὺς φθονερούς.

«Καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις», εἶπεν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον, «δὲν δίδῃ εἰς τοιαῦτα ὀφέλιμα καταστήματα, πῶς θέλουσιν ἔμβῃ εἰς τὸ κράτος αἱ βιομηχανίαι καὶ τὰ κέρδη;» «Ἄν ἡ Κυβέρνησις ἴδρυσεν τοιαῦτα καταστήματα μὲ πιστοὺς ἀνθρώπους πρὸς κατασκευὴν χαρτοῦ, ἤθελον ὀφελῆθαι οἱ πτωχοὶ Ἕλληνες, πολλὰ ὁμῶς «μυλιούνια δραχμῶν ἐχάθησαν καὶ μὴδὲν καλὸν ἐποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα». «Ἀνόητοι Ἕλληνες» γράφει ἐν τῇ ὀργῇ του, «ἀπατώμενοι ἀπὸ τοὺς δολεροῦς ὑπουργοὺς καὶ φθονεροὺς ἐμπόρους τῆς Ἑλλάδος δὲν ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν».

Υπολαμβάνομεν ὅτι ἡ ὀργὴ του εἶχεν ὑποκῶφως ἐκτραγῆ καὶ κατὰ τοῦ Ὁδωνος, ἀποποιηθέντος νὰ συστήσῃ εἰς τοὺς ὑπουργοὺς του τὴν ἀναφορὰν, διότι συνεχίζει τοὺς ἀνωτέρω λόγους γράφων «Ἀγαθὰ αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου ἔχουσι καὶ μυστικὴν συμφωνίαν, καὶ δὲν ἀφίνουν νὰ ἐνεργῶνται ἀπὸ τοὺς ἀδυνάτους τοιαῦτα» καὶ ἀναγράφει ἐνταῦθα, ἅτε γράφον τῷ 1848, τὴν ἀποτυχίαν τοῦ σακχαροποιεῖου καὶ ὑπολοποιεῖ εἰς τὸν Πειραιᾶ. «Ταῦτα ἰδὼν καὶ ἐγὼ» ἐπιφέρει, τελευτῶν τὸν λόγον ἐπὶ τῆς υποθέσεως ταύτης· ἐμούντωσα αὐτὴν τὴν ἀνόητον ὑπουργικὴν οἰκονομίαν».

Ἐκτοτε ἐνησχολήθη εἰς τὰς γεωγραφικὰς αὐτοῦ μελέτας, καὶ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος μέχρι τέλους τοῦ βίου του (12 Φεβρ. 1853).

«ΕΡΕΥΝΑ» Ὁκτώβριος.

ΨΥΧΙΚΟΝ ΗΛΙΟΦΩΣ.— Παρατηρήθη πολλάκις ὅτι φυτὰ καὶ ἄνθη τυγχάνοντα τῆς ἰδιατέρας ἀγάπης τοῦ ἐπιμελητοῦ των, ἔστω καὶ ἂν δὲν τυγχάνουσιν ἰδιατέρως ὑλικῶν περιποιήσεων, ἀναπτύσσουσι μειζοῦνα βαθμὸν ζωτικότητος ἢ τὰ ἄλλα. Τὰ αὐτὰ φυτὰ καὶ ἄνθη ἀνατεθέντα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν προσώπου μὴ αἰσθανομένου δι' αὐτὰ ἀγάπην ἀλλ' ἐν τούτοις ἀκολουθοῦντος πιστῶς καὶ ἐπιστημονικῶς πάντας τοὺς κανόνας τῆς κηπουρικῆς, ἀπέβαλον τὴν ζωτικότητά των. Ἐπανελθόντα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἔραστοῦ των ἀνέζησαν, καίτοι οὗτος οὐκ ὀλίγως ἐδωκεν εἰς αὐτὰ ὀλιγώτερον ὕδωρ τοῦ δέοντος ἢ περισσότερον τοῦ δέοντος μέχρις ἀποπνιγμοῦ. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ δόσις πάντοτε συνδεύετο μὲ ἀγάπην, τὸ ἀποτέλεσμα ἀπέβη ζωοποιόν. Ὁ λαὸς ἐν Ἑλλάδι ἐκφράζει τὴν σφρίαν τοῦ βοτανικοῦ τούτου ἐρευνήματος διὰ τῆς γνωστῆς παροιμίας «Ὁ λόγος σου μ' ἐχόρτασε». Ἀναπόφρακτον φαίνεται τὸ πόρισμα ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουσι ποῖαν τινα συνείδησιν. Παρατηρήθη ὅτι φυτὰ τινα φαίνονται ζωογονούμενα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν φαιδρῶ ἀσματος καὶ ἄλλα μαραινόμενα ὑπὸ ἡχον ῥοιῶν. Φίλος τῆς «Ἑρμῆς» ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν ἐσχάτως ἕξ Ἀργου τοιαῦτα πειράματα λίαν αξιοσημείωτα. Ἀλλὰ μήπως δὲν παρατηρήθη πολλάκις ὅτι καὶ ἄνθρωποι ἀντικείμενα δεικνύουσιν εἶδος τῆς συναισθητικῆς κατ' ἄς περιπτώσεις φαίνονται ἀποδίδοντα εἰς ἡμᾶς, ὡς ἡμῶν χάριν ἐκδικήσεως, τὴν σκληρότητα μετ' ἣς προσηνέχθημεν πρὸς αὐτὰ ἔνεκα σιγμαιοῦ πείσματος ἢ θυμοῦ; Πόσῳ θὰ μᾶς ἐπλήγονεν εἴποτε ἡδύνατο ν' ἀπαντήσουν εἰς ἡμᾶς ὅτι καταχρώμεθα τῆς ἀπολύτου

ἐξουσίας ἣν ἔχομεν ἐπ' αὐτῶν φερόμενοι πρὸς αὐτὰ σκαιῶς. Εἶνε ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ἡ ψυχολογικὴ ἐπίδρασις τῶν ἀνθρώπων. Λαμβάνει τις δύο ἐπιστολάς ἀπὸ δύο διάφορα ἄγνωστα πρόσωπα. Ἀμφότεραι περιέχουσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἀνακοίνωσιν, ἐντούτοις ἡ μία διαθέτει εὐμενῶς καὶ ἡ ἄλλη δυσμενῶς. Προσέτι ἄλλως μᾶς διαθέτει ἐπιστολὴ γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπιστέλλοντος καὶ ἄλλως ἐὰν ἐγράφῃ ὑπὸ γραμματέως, καίτοι δὲν τὸν γνωρίζομεν. Πιθανότερος λόγος τοῦ φαινομένου εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ψυχολόγων ἐρευνητῶν βεβαιούμενον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀναδίδει μίαν ἀτμοσφαῖραν προσιδιάζουσαν αὐτῷ, ὅπως πᾶν ἄνθρωπος ἀναδίδει ἐν χαρακτηριστικὸν ἄρωμα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐκαστοῦ ἀνθρώπου ἀποτυπύεται εἰς ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρούμενα ἢ χρησιμοποιούμενα, ἐπομένως καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ ἀσκεῖ ἀνεπίγνωτον τινα ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐρχομένων εἰς συνάφειαν. Ἄν ὁ ἄνθρωπος χάρις εἶχε ὁργανισμόν δ' ἀπερρόφα καὶ δ' ἀφομοίωσιν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀναδιδομένην ἀτμοσφαῖραν ἐφ' ὅσον θὰ εὐρίσκειν αὐτὴν ζωοποιόν. Ἀλλὰ τὴν διατηρεῖ ἐν τούτοις περὶ ἑαυτοῦ ἐπὶ μακρότατον χρόνον. Ἡ παιδίσκη πιστεύει ὅτι ἡ κοῦκλα ἦν θωπεύει καὶ καταφιλεῖ ἀνταποδίδει ἀπὸ τὰ βράθῃ τοῦ ξυλίνου στήθους τῆς τὸ ἐπιδαφιλευόμενον εἰς αὐτὴν φίλτρον. Ἡ παιδίσκη δὲν σφάλλει κατὰ κολλᾶται εἰς τὴν κοῦκλαν τῆς καὶ κατόπιν ἐπαναστρέφει ὥσαντι ἦτο ἀνταπόδοσις. Ἀλλ' ἐχέτω τὸ περὶ ἀνθρώπου ὅπως καὶ ἂν ἔχη. Ἄν ἀντὶ κοῦκλας ἡ παιδίσκη εἶχεν ἔμπροσθέν τι δὲν, ἢ ἀγάπην τῆς θὰ τὸ ἐξωσχοίτο διότι ὁ ὁργανισμὸς του θὰ ἀπερρόφα καὶ θὰ ἀφομοίωσιν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ἀγάπης. Τὰ φυτὰ ὅπως τὰ ζῶα, ὅχι μόνον εἶναι δεκτικὰ ἀγάπης καὶ εὐαίσθητα εἰς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰ ν' ἀνταποδώσῃ τὰς πρὸς αὐτὰ διαθέσεις μας. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡλιόφως καὶ ὅσῳ διαφιλεστικὸν χορηγῇ τις αὐτὴν τόσῳ μᾶλλον πλουσιοπάροχος ἀναβλύζει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ χορηγοῦντος.

Ο ΤΥΠΟΣ

«ΠΑΤΡΙΣ» τοῦ Βουκουρεστίου. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Χάινς φὸν Σόδεν «Ἐπιστολαὶ ἐκ Παλαιστίνης».

Ἀπὸ τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀνάκτορον, τὸ ὅποιον ἐπληθεύει ὡς ἐν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου, οὐδὲν ἔχον! Ἀριθμὸς τις μόνον ἄρχαιων χρυστενῶν ἐκκλησιῶν παρατείνονται εἰσέτι εἰς τζαμιά τὴν ὑπαρξίν των. Δόξα τῷ Θεῷ, μετὰ αὐτῶν καὶ ἡ βασιλικὴ ἐκεῖνη οἰκοδομή, ἡ ὅποια τάσσει τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς παρὰ τὴν Ρώμην· ἡ ἀγία Σοφία. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἔργον δὲν ἐπιτρέπει βραχεῖαν περιγραφήν· δὲν θὰ ἀπέδιδε τις δικαιοσύνην εἰς τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποῖαν ἐξασκεῖ. Τὸ ἰσχυρὸν μεγαλεῖον τοῦ ὅγκου, ἡ ἐλευθέρη αἰώρησις τῶν στρουγγύλων τῶσων ἐπὶ τῶν ἐλαφρῶν σειρῶν τῶν στηλῶν, τὰ ἐκ τοῦ ἐπιβάλλοντος θόλου τοῦ μέσου κύτους διαβλέμματα εἰς τὰ πλάγια κῦτῃ τοῦ ὁραῖως διανεμημένου διαγράμματος, μάλιστα κατὰ μήκος, ὅπου τὰ πάντα εἰς ὁρίζοντας καὶ πᾶς κατακλείων τοῖχος εἶναι κεκρυμμένος ἀπὸ τοῦ βλέμματος, ἀνυψοῦν τὸ ἐξεστητικὸν βλέμμα ὑπὲρ πάσας τὰς λεπτομερείας, τὸ ρίπτουν εἰς βλάβην καὶ τὸ ἀνυψοῦν ἔτι μᾶλλον ἐπάνω εἰς τὰ τὰ ἀπὸ τῶσων εἰς τῶσων. Τὸ ὅλον ἐπιδρᾷ ὡς τὸ ἄσμα ἡνὶ ἀνιπταμένου κορυθαλοῦ, τὸν ὅποιον ἀκολουθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ δονήσεως εἰς δόνησιν μέχρι τοῦ ἀπειρου. Πιθανόν ὁ αυτοκράτωρ ν' ἀνεξήτει πρὸ παντός κατὶ εἰσέτι μὴ ὑπάρξαν. Ἀλλ' ὁ τεχνίτης ἀπέδωκεν ἐνταῦθα τὴν μεγαλοπρεπεστάτην, ἔξ ὅσον γνωρίζω, ἐκφρασιν εἰς τὴν χριστιανικὴν τέσιν (stimulus) ὡς τὴν ἐγκλείουσαν καὶ ἀποτελεῖουσιν τὰ πάντα ἐν εὐστρόφῳ ἁρμονίᾳ,

παρατρέχουσιν ἐν παιδιᾷ πᾶν ὑλικῶς βαρὺ καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀπολλυμένην εἰς τὸ κενόν. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ μὲ τὴν γνωστὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν διαστάσεων του, οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ παραβληθῇ, ὑπὸ ἔποψιν ἰδεώδους ἐπενεργείας καὶ εἰδικῶς χριστιανικῆς ἀξίας, πρὸς ταύτην τὴν πνευματώδη ἐκ μιᾶς πησεως τῆς σκέψεως πηγάζουσιν ἐνσάρκωσιν τοῦ μὴ θεολογικοῦ λαϊκοῦ χριστιανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ὅστις δὲν ἠρήμωσε τὸν κόσμον μὲ δογματικὰς λεπτολογίας, ἀλλ', ὡς ἐν ταῖς λειτουργίαις των κατὰ προτίμησιν ἐφαλλον καὶ ὕμνουν, ἔχαιρε τὸ φῶς τὸ ὑπὲρ αὐτοὺς λάμπον καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ὁποίας ἐπληροῦτο. Εἰς εὐτὰς τὰς ἀλλήλων ἀπτομένας γραμμὰς τῶν τόξων αἰσθάνεται τις τὰ κύματα τῆς αἰωνιότητος, ὅχι ἡρέμου, ἀλλὰ μακαρίως κινουμένης αἰωνιότητος, μετ' ἀλλήλων ρευματιζόμενα καὶ παίζοντα ἐν τῇ ἡλιακῇ λάμπει τοῦ προσώπου Του. Ἐδῶ βλέπει τις, ὅτι ἑλληνικὴ εὐσέβεια ἐν τῇ ἀρίστῃ αὐτῆς ἐποχῇ καὶ ἐν τοῖς εὐγενεστάτοις ἀντιπροσώποις τῆς βεβαίως κατὰ πλέον εἶναι ἀπὸ τὸ μόνον τῆς τοῦ ἐπιβάλλειν καὶ κυριαρχεῖν τοῦ κόσμου ἐστρατιμέων πνεύμα, ὅπερ εὖρε τὴν κλασσικὴν του ἐκφρασιν ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἐκεῖ τὰ πάντα γῆ, ἐδῶ οὐρανός· ἐκεῖ δύναμις, ἐδῶ πνεῦμα· ἐκεῖ ὄγκος, ἐδῶ φῶς· ἐκεῖ ἀκίνητα σχήματα, ἐδῶ ζωὴ. Βεβαίως, κατὰς ὑπερβολικῶς ὀλίγον ὑπελογίσθησαν αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου, παρὰ πολὺ πνευματικά. Ὁ θόλος δις κατέπεσε κατὰ τὸ ἥμισυ· καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐκπολιτικὴ δύναμις, ἥτις ὕψωσε τὸ μνημεῖον τοῦτο δὲν ἡδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἡμιβαρβαρότητος τοῦ Ἰσλάμ.

Αἱ «ΑΘΗΝΑΙ» ἀπὸ τῆς 2 Δεκεμβρίου δημοσιεύουν πλήρη μελέτην ξένου ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ σχέδιον ἀναδιοργανώσεως αὐτοῦ.

Τὸ «NEON ΑΣΤΥ» ἀπὸ τῆς 2 Δεκεμβρίου δίδει εἰς σειρὰν ἄρθρων περίληψιν τοῦ βιβλίου τοῦ Ρώσσου στρατηγοῦ Μπογδόνοβιτς «Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου» γραφέντος ἐπὶ τῇ βάσει νέων πηγῶν ἡτοὶ ἀφηγήσεων τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναυάρχου Χάυδεν καὶ ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Κόδριγκτον.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ὁ ὑψίφωνος τοῦ διαλυθέντος ἑλληνικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου κ. Χατζηλουκάς, μετὰ διετεῖς σπουδὰς ἐν Ἱταλίᾳ, μέλλει νὰ παῖξῃ εἰς ἐν τῶν μεγαλειτέρων θεάτρων τοῦ Μιλάνου.

Ἡ νέα Κυβέρνησις, λέγεται, σκοπεύει ν' αὐξήσῃ τὰς ἐδρας τοῦ Πανεπιστημίου. Πρὸς τοῦτο θὰ ὑποβληθῇ νομοσχέδιον κατὰ τὴν προσεχῇ σύνοδον τῆς Βουλῆς.

Ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τὸ σχέδιον τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Λέοντος τῆς Χαιρωνείας, τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Σώχου. Τὰς ἐργασίας τῆς ἀναστηλώσεως θὰ διευθύνῃ ὁ ἴδιος καλλιτέχνης ἐντολῇ τοῦ ὑπουργείου.

Προσεχῶς ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συστηθείσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Υ. τοῦ Διαδόχου ἡ ἐποχὴ τῆς συγκροτήσεως ἐν Ἀθήναις τοῦ διεθνoῦς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου.

Τὸ Παρίσι προτίθεται νὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα τοῦ

μεγάλου Ίσπανου συγγραφέως Θερβαντές. Ἐξ ἄλλου εἰς Μαδρίτην ἐνεργοῦνται εἰσφοραὶ ὅπως τιμήσουν ἐξ ἴσου τὸν Βολταίρον.

Ὁ Νοβέλλη πρόκειται νὰ παίξῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ Παρίσι ὑποδύμενος τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπουργοῦ καρδινάλιου Μαζαρίνου εἰς τὸ δράμα τοῦ Μαυρικίου Δοναί, τὸ ὁποῖον γράφει ἐπίτηδες ὁ συγγραφεὺς.

Ἀγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἐκδοσις νέου ἔργου τοῦ Τολστόϊ «Χατζὴ Μουράτ».

Ὁ Δ' Ἀννούνσιο ἐτελείωσε νέον ἔργον ἐπιγραφόμενον «Αἶνοι». Εἰκοσιπέντε πόλεις, μεταξὺ τῶν καλλιτεχνικωτάτων τῆς Ἰταλίας, ἐξυμνοῦνται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἐκδίδεται ἐντὸς τοῦ ἀρχομένου ἔτους 1903 συλλογὴ διαφόρων ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν πεζῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ποιητοῦ Καρδούστη.

Πίναξ στρατιωτικῶν προϋπολογισμῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς διάφορα ἔθνη:

	Στρατιωτικοὶ	Δημ. Ἐκπαιδ.
Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	935 ἑκατομμ.	925 ἑκατομμ.
Ἀγγλία	1.500 "	256 "
Γερμανία	975 "	253 "
Γαλλία	575 "	200 "
Ἰταλία	485 "	49 "
Ἑλβετία	24 "	41 "

Ὁ κ. Sansot Orland γράφει εἰς τὴν «Νέαν Ἐπιθεώρησιν» ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς νέας ἑλληνικῆς δραματικῆς φιλολογίας ἔχει ἴσως τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν βαρύνουσας ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπικαλεῖται τοὺς προφητικoὺς λόγους τοῦ οἰκέτου πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν εἰς τὰς Χορηφoὺς τοῦ Αἰσχύλου: «τὸν ζῶντα καίνειν τοὺς τεθνηκότας λέγω».

Ὁ ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ συνεργάτης μας κ. Ἀνδρέας Μιχ. Ἀνδρεάδης τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ἤρχισε τὰ μαθήματά του περὶ Δημοσιονομίας. Τὸ μάθημα τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πολλῶν ἐτῶν διακοπῇ.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισεν ὁριστικῶς νὰ κάμῃ ἀνασκαφὰς εἰς τὸν χώρον ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἀγορά. Αἱ ἐργασίαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ νέου ἔτους ἡ δὲ δαπάνη ὑπολογίζεται πλέον ἀπὸ ἑκατομμύριον.

Τὸ ποίημα τοῦ ἀγαπητοῦ ποιητοῦ κ. Γ. Σουρῆ, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ 50ὸν τεῦχος τῶν «Παναθηναίων» ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Β' τόμου «Φασουλῆς Φιλόσοφος» μετεφφράσθη εἰς τὸ ἱταλικὸν περιοδικὸν «La Strada» τῆς 1 Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας καὶ φίλου κ. Γουλιέλμου Φελίτσε Δαμιάνη.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν...	Δρ. 790 20
Γ. Ἀλεξίου.....	8. » 1 —
Γ. Τσάμης.....	» 10 —
Μ. Κοργιαλένιος. Λονδίνον.....	» 300 —
Γ. Δ. Κολλάρος.....	» 5 —
Χ. Σαλίβερος.....	» 2 —
Α. Κ.....	» 2 —
Π. Κωνσταντινίδης.....	» 2 —
Ι. Χρυσικόπουλος καὶ ἀδελφοί.....	» 5 —
Κυριακίδης καὶ Κανδρεβιώτης.....	» 5 —

Δρ. 1.122 20

NEA BIBLIA

LE PROBLÈME DU STYLE, Questions d'art, de littérature et de grammaire par Remy de Gourmont (Paris 1902, Société du Mercure de France).

Η ΡΟΔΟΔΑΦΝΗ ὑπὸ Γαβριήλ Δ' Ἀννούνσιο, μεταφράσις ἐκ τοῦ ἱταλικοῦ ὑπὸ Κώστα Ν. Καιροφύλα (Ἀθήναι 1902, τυπογραφεῖον «Νομικῆς» Α. Χ. Βεργανίτου)

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΤΟΥ 1903, Γ. Α. ΒΡΕΤΟΥ (Ἀθήναι 1902, τυπογραφεῖον «Ἑστίας» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη σ. 16ον σελ. 406 δρ. 3).

ΖΩΗ μηνιαῖον φιλολογικὸν εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ὑπὸ Ἀποστόλου Μελαχρινοῦ.

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ Μ. Ρ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως καὶ τῆς γεν. ἐπαναστατικῆς συνελύσεως τῶν Κρητῶν. Ἐκδίδεται ὑπὸ Σπυριδ. Γ. Βαργαλέως (1902 Χανιά, τυπογραφεῖον Στ. Ἀνδρουλακάκη).

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ διὰ τὰ ἔτη 1902-1905 (Ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν). Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΘΕΙΣ ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων συλλόγου ἐγκριθέντος διὰ Β. Διατάγματος τῆς 30 Ἀπριλίου 1869. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΜΑΚΩΔΕΥ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ κατὰ μετάφρασιν Ἑμ. Ροΐδου. Τόμος ἔκτος τεύχος τρίτον [Βιβλιοθήκη Μαρσλῆ 189]. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

Ἀγγέλλονται

Ο ΝΟΥΜΑΣ ἐφημερίς πολιτικὴ, κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ, ἐκδιδομένη κατὰ Πέμπτην καὶ Κυριακὴν ὑπὸ Δημ. Ταγκοπούλου, ὁδὸς Οἰκονόμου, 4. Τὸ πρῶτον φύλλον τὴν 2 Ἰανουαρίου 1903. Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτέα Ἑλλάδος δρ. 10 Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 10. Ἐκαστον φύλλον λεπτὰ 10.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις